

**YEREL BASINA GÖRE AFYONKARAHİSAR
(1946-1960)**

(Yüksek Lisans Tezi)

ÜNZİLE SİVRİ

Kütahya- 2018

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Tarih Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

YEREL BASINA GÖRE AFYONKARAHİSAR (1946-1960)

Danışman:
Doç. Dr. Necati AKSANYAR

Hazırlayan:
Ünzile SİVRİ

KÜTAHYA - 2018

Kabul ve Onay

Ünzile SİVRİ'nin hazırladığı “Yerel Basına Göre Afyonkarahisar (1946-1960)” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2017

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Necati AKSANYAR (Danışman)		
Doç. Dr. Ü. Gülsüm POLAT		
Yrd. Doç. Dr. Halim DEMİRYÜREK		

Doç. Dr. Ayhan KAHRAMAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Yerel Basına Göre Afyonkarahisar (1946-1960)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2018

Ünzile SİVRİ

Özgeçmiş

Afyonkarahisar il merkezinde 24.09.1990 tarihinde doğdu. İlkokulu Sahip Ata İlkokulunda, Ortaokulu Ticaret Borsası İlk Öğretim Okulu'nda okudu.

Liseyi Atatürk Lisesi'nde tamamladıktan sonra 2012 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu.

2014 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı.

ÖZET

YEREL BASINA GÖRE AFYONKARAHİSAR (1946-1960)

SİVRİ, Ünzile
Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Necati AKSANYAR
Ocak, 2018, 109 sayfa

Bu araştırmanın amacı Afyonkarahisar yerel basını taranmak suretiyle Afyonkarahisar'ın siyasal, iktisadi, sosyal, kültürel yapısı hakkında bilgi elde etmektir.

Araştırmada kullanılan materyal 1946-1960 yılları arasında çıkan Afyonkarahisar'ın yerel gazeteleri ve dergisidir. Yapılan basın taraması sonucunda elde edilen veriler ışığı altında şehrin siyasal, iktisadi, sosyal, kültürel yapısı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

1946-1960 yılları arasında ülke siyasetinin Afyonkarahisar'a yansımaları üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nden sonra Demokrat Parti'nin ülke yönetiminin Afyonkarahisar üzerindeki etkileri yansıtılmaya çalışılmıştır. Yerel Basına Göre Afyonkarahisar tezinde şehrin yapısındaki değişiklik ve değişen yapının basına yansımaları üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar Basını, Afyonkarahisar, Demokrat Parti,

Cumhuriyet Halk Partisi

ABSTRACT**ACCORDING TO LOCAL PRESS AFYONKARAHİSAR
(1946-1960)****SİVRİ, Ünzile****M. A. Thesis, Department of History****Thesis Advisor: Doc Dr. Necati AKSANYAR****January, 2018, 109 pages**

The aim of this research, by examining Afyonkarahisar's local press is to obtain information about Afyonkarahisar's political, economic, social, and cultural structure.

Materials used in research are the local newspapers and magazines that were pressed between the years 1946 and 1960. As a result of press research, thanks to the obtained datas, the political, economic, social, and cultural structure of the city was tried to assessed.

Between the years of 1946 and 1960 it has been studied the reflections of the politics of the country to Afyonkarahisar. After the Recubican People's Party, it is tried to reflect the effects of the country's administration of the Democratic Party on Afyonkarahisar. According to local press in Afyonkarahisar thesis, it was tried to focus on the changes in the structure of the city and the changing structure of the press reflections .

Key Words: The press of Afyonkarahisar, Turkey, Democretic Party, Republican People's Party.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	<u>Sayfa</u> v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM AFYONKARAHİSAR'DA SİYASİ HAYAT

1.1. CUMHURİYET HALK PARTİSİ	5
1.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri	6
1.2. DEMOKRAT PARTİ	7
1.1.2. Demokrat Parti Kongreleri	15

İKİNCİ BÖLÜM AFYONKARAHİSAR'DA İKTİSADİ HAYAT

2.1. TİCARET VE SANAYİ.....	17
2.1.1. Fabrikalar, İmalathaneler ve Şirketler.....	18
2.1.2. Fiyatlar ve Ücretler	20
2.2. ZİRAAT	22
2.2.1. Ziraî Ürünler	23
2.2.2. Afyonkarahisar'ın Önemli Ürünü: Haşhaş (Afyon).....	24
2.3. HAYVANCILIK VE HAYVAN ÜRÜNLERİ	25
2.3.1. Sucuk.....	27
2.3.2. Kaymak	28
2.4. ORMANLAR.....	29
2.5. MADENLER	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM AFYONKARAHİSAR ŞEHRİ (İMAR-İSKÂN)

3.1. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ.....	32
--	-----------

3.1.1. Belediye Meclisi Kararları	32
3.1.2. Afyonkarahisar'ın İmar ve Bayındırlık Faaliyetleri.....	33
3.1.3. Su Şebekesi	35
3.1.4. Aydınlatma ve Elektrik	36
3.2. BELEDİYE BAŞKANLARI (1946 – 1960)	38
3.3. MİLLETVEKİLLERİ (1946 – 1960)	40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM AFYONKARAHİSAR'DA SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

4.1. SAĞLIK	45
4.1.1. Sağlık Hizmetleri	45
4.2. KAPLICALAR VE MADEN SULARI	45
4.2.1. Kaplıcalar	45
4.2.2. Maden Suları	46
4.3. HABERLEŞME VE ULAŞIM ARAÇLARI	48
4.4. YARDIM KURULUŞLARI	49
4.5. AFYONKARAHİSAR HALKEVİ VE FAALİYETLERİ	51
4.6. EĞİTİM VE KÜLTÜR.....	52
4.6.1. Meslek Okulları	53
4.7. BASIN... ..	54
4.8. GAZETELER (1946 – 1960)	55
4.9. SİNEMALAR VE TİYATROLAR.....	58
4.10. SPOR.. ..	59
4.11. İŞSİZLİK	60
4.12. AFYONKARAHİSAR HAPİSHANESİ	61
SONUÇ.....	62
EKLER.....	66
KAYNAKÇA	80
DİZİN.....	97

TABLÖLAR LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 2.1: 1949 Yılında Ankara İle Afyon Arasındaki Fiyat Farkını Gösteren Tablo.....	21
Tablo 2.2: 1950 Yılından 1959 Yılına Kadar Fiyatların Ne Kadar Arttığına Dair Tablo.....	21
Tablo 2.3: 1947-1953 Yılları Arasında Toprak Dağıtımını Gösteren Tablo.....	22

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.g.	: Adı geçen gazete
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
aş	: Anonim Şirketi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DP	: Demokrat Parti
Ed.	: Editör/yayına hazırlayan
MBK	: Milli Birlik Komitesi
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
s./ss.	: Sayfa/sayfalar
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
t.y.	: Basım tarihi yok
vd.	: Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
y.y.	: Basım yeri yok

TEZ METNİ

GİRİŞ

Tarihi çok eskilere dayanan ve Batı Anadolu'nun ticaret, kültür, sanat ve medeniyet kenti olan Afyonkarahisar, (Şahin, 2008: 4) Anadolu'nun en eski uygarlık merkezlerindendir (Sarı, 2003: 1). Afyon, "Frig Vadisi" diye bilinen ve Anadolu'nun en eski medeniyetlerinin yaşadığı yerdedir (Kervankıran, 2011: 322). Afyonkarahisar, Etiler (Hitit) İmparatorluğu, İskitler, Frigya, Lidya, Pers, Romalılar, Pong Krallığı, Bizans, Emeviler, Selçuklu, Germiyanogulları ve Osmanlı gibi farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır (Sarı, 2003: 1).

Afyonkarahisar, Anadolu Yarımadası'nın batıya yakın orta kısmında (Gönçer, 1971: 5) Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu sınırlarında kalmıştır. Afyonkarahisar ili sınırları Ege, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgeleri olmak üzere üç bölge üzerindedir. Denizden yüksekliği 1.034 metredir (Kaymakçı, 2007: 11). Afyonkarahisar, tarih boyunca coğrafi özellikleri ve ticaret yolları üzerinde olması dolayısıyla önemli olmuştur (Karasu, 2006: 7).

Afyon, gökyüzüne asılı bir balkon gibi duran kalesine nispet bir minareler şehridir. Bunlar: Ulu Cami, Kuyulu Cami, Mevlevi Türbe Cami, Güdük Cami, Yeni Cami, Arap Cami, Burmalı ve Başçeşme Cami'dir (Özyurt, t.y.: 38). Anadolu Selçuklu dönemi eseri olan Afyonkarahisar Ulu Cami, Osmanlı Dönemine ait Gedik Ahmet Paşa Cami ve Külliyesi önemli tarihi yapılarıdır. Mevlevi Türbe Cami Mevleviliğin ikinci merkezi durumunu almıştır (Topbaş, 2007: 1). Mevlevilik, Afyon'a tarih ve turizm açısından günümüzde katkı sağlamıştır (Solmaz, 2012: 13).

Eskiden Karahisar-ı Sahip denilen şehrin adı Cumhuriyet dönemiyle birlikte Afyonkarahisar'a dönüşmüştür (Karasu, 2006: 7). Kale ve Afyon bitkisinin birleşiminden dolayı Afyonkarahisar, olarak söylenmiş olup resmi kayıtlara geçmiştir (Kalafat, 2009: 9). Günümüzde halk arasında günlük kullanımda Afyon denilmektedir (Bıyıkoglu, 1997: 2).

Şehirde oval yüksek dağların arasında dev bir merkez olan Karahisar kalesi bulunmaktadır. Kale, 226 metre yüksekte olup savunmaya müsait yapısı ile askeri açıdan önemli bir noktadadır. Yanında bulunan düz ovalık bölge ise tarıma müsait durumdadır. Dışarıdan gelecek tarım ürünlerine gerek bırakmamıştır (Kalafat, 2009: 201).

Afyonkarahisar folkloründe Karahisar Kalesi önemli bir yere sahiptir. Arif Nihat Asya dizelerinde şöyle demiştir:

“Düzlükte, gelip geçse de yol, Afyon’dan

Ey yolcu, görünmez Afyon, istasyondan

Şayet vaktin olursa tırman kaleye

Bak Afyon’a gökyüzünde bir balkondan” (Sarlık ve Can, 1990: 60).

Türkiye, yalnız bazı parçalarına yerleşmek isteyen düşman kuvvetlerini atmak için değil, aynı zamanda ihtilalin devamlılığını sağlamak ve kendisini dünyaya yeni bir devlet olarak kabul ettirebilmek için Milli Mücadele’ye başlamıştır (Selek, 1987: 403). Büyük Taaruz’da, Afyonkarahisar’da bulunan Yunan ordusuna taaruz edilerek, Yunan ordusunun bu bölgede dağıtılıp parça parça yok edilmesi planlanmıştır. Taaruz, 26 Ağustos 1922 başlamıştır (Selek, 1987: 718-721). 27 Ağustos’ta düşman direnmesi kırılıp, Yunan askerleri 17 Eylül’de Anadolu’yu terk etmişlerdir. Afyonkarahisar, Milli Mücadele döneminde askeri harekâtın çok önemli bir cephesini oluşturmuştur. Afyonkarahisar, Milli Mücadele’de düzenli ordularımızın en önemli savaşlarını yapıp zaferler kazandığı yer olmuştur (Karasu, 2006: 9). Bunun önemini iyi bilen Mustafa Kemal Atatürk: “Afyonkarahisar, tarihi mücadelemizde unutulmaz parlak bir sayfaya malikdir,” demiştir (Kalafat, 2009: 19). Türk milleti Batı topluluklarınca tarihten silinmek istendiği bir zamanda kurtuluş mücadelesine başlamıştır (Sarı, 2003: 1). Bu zafer geçmişte ve bugün olduğu gibi gelecek nesillere de miras olarak kalmıştır (Şahin vd., 2010: 446).

Yakın tarihsel önemi böylesine bilinen Afyon’un 1946-1960 yılları arası, Yerel Basına Göre Afyonkarahisar (1946-1960), tezi ile Afyon anlatılmaya çalışılmıştır.

Geçmişin, unutulup gitmemesi açısından yerel basın ile ilgili yapılan çalışmalar önemlidir. Son yıllarda yerel basında dikkate alınarak daha sipesifik çalışmaların yapılmaya başladığı bilinmektedir. Yerel basında Afyonkarahisar (1946-1960) çalışmamızda, yerel basındaki haber yoğunluğunun sağladığı bilgiler ışığında bir tasnif yapılmıştır. Yerel Basında Afyonkarahisar (1946-1960), kullanılan materyal, 1946-1960 yılları arasında çıkan Afyonkarahisar'ın yerel gazeteleri ve 1 adet dergisinden oluşmaktadır. Bunlar: Haber Gazetesi, Güngör Gazetesi, Sebat Gazetesi, Sadakat Gazetesi, 14 Mayıs Gazetesi, Demokrat Afyon Gazetesi, Afyon Postası Gazetesi, Cop Gazetesi, Murat Gazetesi ve Taşpınar Afyon Halkevi Dergisi'dir.

Yerel Basına Göre Afyonkarahisar (1946-1960) tezinde kısaca şunlardan bahsedilmiştir: Tez 4 ana bölüme ayrılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Birinci bölümde Afyonkarahisar'da Siyasi Hayat, ikinci bölümde Afyonkarahisar'da İktisadi Hayat, üçüncü bölümde Afyonkarahisar Şehri (İmar-İskân), dördüncü bölümde Afyonkarahisar'da Sosyal ve Kültürel Hayat başlıkları altında Afyon anlatılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AFYONKARAHİSAR'DA SİYASİ HAYAT

1.1. CUMHURİYET HALK PARTİSİ

CHP tek parti olduğu için CHP'ye muhalif olan haberler basında yer almamıştır. Atatürk'ün vefatı üzerine Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü'nün başa geçmesi ile “tek adam partisi” halini almıştır (Coşkun, 1995: 24-25).

CHP, uzun yıllar tek parti olduğundan parti içi disipline önem vermiştir (Uyar, 1999: 87). CHP, adı üstünde kendini halkçı bir parti olarak görmüştür (CHP ve Belediye Seçimleri, *Haber*, 13.05.1946). 1940-1945 yılları savaş yıllarıdır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, Türkiye hâlâ kapalı bir toplum olup ülke savaş ekonomisine girmiştir. Önlem alınmasına rağmen karaborsa, vurgun, spekülasyon ortamı vardır (Ahmad, 1992: 15).

Başbakan Şükrü Saraçoğlu, 1942'de Varlık Vergisini yürürlüğe koymuştur. Bu vergi ile o dönemin zenginlerinden olan azınlıklardan yüklü miktarda vergi tahsil edilmiştir (Goloğlu, 1974: 176-177). Çiftçiler ise 1944 yılında çıkarılan Toprak Mahsülleri Kanunuyla çok ağır yük altına sokulmuştur. Milli gelir azalmış, insanların alım gücü düşmüştür. İsmet Paşa Hükümeti yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı gözden düşmüştür (Ediz, 2006: 109-113). Tek partili sistem karşıtı görüşlerin gelişmesi, muhalefetin partilileşme sürecini başlatmıştır (Koçlar, 2002: 1387).

1.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri

Yerel basında, Afyonkarahisar'da CHP il ve ilçe kongrelerine Aralık 1946 kongresi örnek verilebilir (Demirdelen, 2008: 24-25).

CHP Afyon il kongrelerine 1946 kongresi örnek verilebilir. Kongrenin yapılışı şu şekildedir: 1946 kongresine, ilçelerden gelen delegeler katılmıştır. Vali Ziya Tekeli ve idare müdürleri kongrede hazır bulunmuşlardır. Kongre il idare kurulu başkanı Kemal Aşkar'ın bir konuşması ile açılmıştır. Atatürk'e saygı duruşu ile çalışmalara başlanmıştır. İdare kurulunun 2 yıllık çalışmalarının raporu okunduktan sonra üzerinde tartışmalar olmuştur. İdare kurulu başkanı geçen yılların çalışmaları üstünde açıklamalarda bulunarak delegeleri aydınlatmıştır. Hesap, bütçe, dilek, Halkevleri ve Halk odalarının çalışmalarına inceleme komisyonları seçilerek oturuma ara verilmiştir. İkinci oturumda komisyon raporları delegeler tarafından kabul edilmiştir (CHP İl Kongresi, *Haber*, 30.12.1946).

CHP Afyon ilçe kongrelerine 1946 Bolvadin ve Emirdağ kongreleri örnek verilebilir. Kongrenin yapılışı şu şekildedir: 1946 da Afyon çevresinde CHP İlçe Kongresi'nin yapılmasına başlanmıştır. Bolvadin ve Emirdağ ilçelerinin kongreleri yapılmıştır. Kongreler, idare kurullarının geçen yıla ait çalışma raporlarını, hesap ve bütçelerini kabul etmiş, sonra yeni idare kurullarını ve il kongresine katılacak delegeleri seçerek bitirmiştir (CHP İlçe Kongreleri, *Haber*, 23.12.1946).

1.2. DEMOKRAT PARTİ

Siyasi partiler ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçiş Cumhuriyet’in kurulmasının ardından sürekli arzu edilen bir durum olmuştur. Buna yönelik girişimler Cumhuriyet’in ilk dönemlerinden itibaren başlamıştır (Koçak, 2010: 533). Mustafa Kemal’in sağlığında çok partili hayata geçiş çalışmaları yapılmış ancak bunda başarı sağlanamamıştır (Yetkin, 1983: 157).

Çok partili hayata geçişi zorunlu kılan bazı durumlar meydana gelmiştir. Türkiye’de çok partili hayata geçişte etkili olan bazı iç nedenler vardır. Bunlar CHP’yi zorunlu olarak değişime zorlamıştır. Halkı bezdiren ağır vergiler ve basının yoğun muhalefeti gibi etkenler çok partili yaşama geçişi hızlandırmıştır. 1945 tarihli konuşmasında İsmet İnönü, devleti günün değişen koşullarına uygun hale getirmek için tek partili sistemde önemli siyasi düzeltmeler yapmaya hazırlandığını ima etmiş, (Ahmad, 1992: 24-26) 1945 yılının başında ülkede hızlı bir değişim yaşanmış ve muhalefet partilerinin kurulmasına izin verilmiştir (Ersel ve Oktay, 2002: 96).

II. Dünya Savaşı’nın savaşının genel seyri ve sonuçları, izlenen Türk siyasetini etkilemiştir (Demirci, 2007: 38). Savaş sonrası dünyada Türkiye’nin yalnız kalmaması için çok partili bir yaşama geçmesi gerekmiştir (Çavdar, 2004: 455). Tek partili sistem karşıtı görüşlerin artması, muhalefetin partileşme sürecini başlatmıştır. CHP’nin iktidarını sarsmayacak sınırlı bir demokratikleşmeye izin vermek niyetinde olan İnönü muhalefetin partileşmesine fırsat vermek amacıyla “Dörtlü Takrir” olarak bilinen önerenin reddedilmesinde etkili olmuştur. Bu reddedilişten sonra DP’nin kuruluşunu hazırlayan olaylar birbiri ardına meydana gelmiştir (Koçlar, 2002: 1387).

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nun millet meclisinde çıktığı günlerde dört milletvekili parti grubuna bir önerge vermiştir. Dörtlü Takrir adıyla tanınan bu önergeyi imzalayanlar: Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü’dür (Eroğul, 1998: 29). Dörtlü önerge gerçekte tek parti yönetimi, Varlık Vergisi ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa duyulan genel hoşnutsuzluğu ifade etmiştir. Bu önergede yer alan istekler karşılanmadığında DP kurulmuştur (Albayrak, 2004: 46).

Celal Bayar liderliğinde kurulan DP'nin tüzük ve programı 7 Ocak 1946'da Refik Koraltan tarafından hükümete sunulmuş ve aynı gün onaylanmıştır (Çolak, 2002: 1431).

1945'de Milli Kalkınma Partisi ile çok partili dönem başlamışsa da halkın büyük oranda desteğini görmemiştir (Fidan, 2010: 210). CHP'ye etki eden ve halkın desteğini gören DP'dir. DP, 1946'da kurulur kurulmaz beklenmedik bir şekilde halktan çok ilgi görmüştür. DP'nin doğuşuna yol açan en önemli sebep, CHP'ye duyulan muhalefetin çok yaygın ve köklü hale gelmesidir. DP desteğini daha çok kırsal kesimden almıştır (Giritlioğlu, 1965: 196).

Yerel basında, CHP'nin seçim kanununda bazı değişiklikler yaptığı, bu değişikliklere göre herkesin, kimlere oy verdiğini isterse sandık başında bulunanlara dahi bildirmeksizin, seçime katılması mümkün olacağı belirtilmiştir (CHP ve Belediye Seçimleri, *Haber*, 13.05.1946).

21 Temmuz 1946 tarihinde seçime gidilmiştir. 1946 seçimlerine iki parti katılmış, fakat hükümetin baskıları, DP milletvekili sayısını büyük ölçüde azaltmıştır (Duvarger, 1974: 282). Bu seçimlerde şehirlerde DP, kırsal kesimde ise CHP başarılı olmuş, seçimi CHP kazanmıştır (Koçlar, 2002: 1387). Tek dereceli seçim ve çok partili sistem, eski siyasi hayat şartları üzerinde değişiklik yapmıştır (Atay, 1946: 1).

1946 seçimlerinin yarattığı şikâyet havası karşısında hükümet başkanı Şükrü Saraçoğlu istifa etmiştir. Yeni kabineyi Kütahya Milletvekili Recep Peker 5 Ağustos 1946'da kurmuştur. Peker'in, sertlik politikası sayesinde çok partili hayata geçişin CHP'nin lehine sonuç vermesi istenmiştir (Giritlioğlu, 1965: 198-200).

1946–1950 yıllarında DP, örgütlenmesini tamamlamaya çalışmıştır. Bu yıllar geçiş yıllarıdır. Bu dönemin en dikkat çekici özelliği, çok partili bir siyasi yaşam geleneği olmadığı için, iktidar ve muhalefetin sorumluluklarının farkında olmamasıdır (Ahmad, 1995: 152).

DP Afyon milletvekili Sadık Aldoğan, hükümetin gazeteleri kapatmak ve halkın mitinglerine engel olmak için sıkıyönetimi uzatmak istediğini öne sürmüştür.

Sadık Aldoğan Meclis'te bu amaçla yaptığı sert eleştirisinden dolayı, iç tüzük 189. maddesi hükümleri gereğince 15 gün Meclis'ten uzaklaştırılmıştır (Koçlar, 2002: 1389-1394).

Recep Peker'in 7 Eylül kararları ile bilinen Türk parasının diğer paralara göre değerinin yeniden ayarlanması konusunu meclise sormaması Recep Peker'in eleştirmesine sebep olmuştur. Peker, eleştirilerin artması üzerine istifasını vermiştir. Recep Peker Hükümeti, 1947 yılında istifa ederek yerini Hasan Saka Hükümeti'ne bırakmıştır. Onun başbakanlığı sırasında partiler arasındaki ilişkiler normalleşmiştir.

Hasan Saka, partizanca hareket etmekten kaçınmıştır. Hasan Saka kabinesi kendi partisinin desteğini görmediğinden istifaya mecbur kalmıştır (Giritlioğlu 1965: 201-209). Yerel basında, iktisadi tedbirler alacağı ve ucuzluk getireceği vaadiyle iş başına gelen Birinci Saka Hükümeti gibi İkinci Saka Hükümeti'nin de oyalama siyaseti izlediği belirtilmiştir (Hükümetin İstifası, *Sadakat*, 16.01.1949). Yerel basında Hasan Saka'nın, yeni hükümet kuruluncaya kadar iş başında kalacağı haberleri çıkmıştır. Hasan Saka istifa için iki sebep ileri sürmüştür. Bunlardan ilki hükümet değişikliğini Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün kabul etmemesidir. İkincisi ise yapıcı bütçe yapmayıp millete fazla vergiler konulduğu yolunda, DP'nin itirazlarına CHP'lilerden bazılarının da katılmasıdır. İstifa kabul edilmiştir (Hükümet İstifa Etti, *Sadakat*, 15.01.1949).

1948'de DP içinde bir bölünme olmuş ve bundan, Mareşal Çakmak etrafında toplanan Millet Partisi kurulmuştur (Duvarger, 1974: 282).

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Sivas milletvekili Şemsettin Günaltay'ı 1949'da başbakanlığa tayin etmiştir (Kabinayı Kurma, *Sadakat*, 16.01.1949). 14 Mayıs 1950 seçimleri ile iktidar DP'ye geçinceye kadar Şemsettin Günaltay başbakanlıkta kalmıştır (Giritlioğlu, 1965: 228). Bakanlar Kurulu daha çok Sivas, Kocaeli ve Seyhan milletvekillerinden oluşmuştur (Kabine Dün Kurulmuş, *Sadakat*, 17.01.1949).

DP'nin, kurulduktan kısa bir zaman sonra, çeşitli kitlelerin ilgi odağı haline gelmesi ile iki parti arasındaki rekabette hızlanmaya başlamıştır. 1946-1950 yılları geçiş yıllarıdır. Bu dönemde iki parti, seçmenleri kazanmak amacıyla mücadele etmişlerdir

(Çavdar, 2004: 410-412). 1946-50 arasındaki siyasi mücadelenin sebepleri şunlardır: Tek parti idaresinin yürütülmesini kolaylaştıran siyasi vasıtaların etkisiz hale getirilmeye çalışılması ve çok partili hayatın vazgeçilmezi olan muhalefet partilerinin kurulmasını ve halkın istediği partiyi seçebilmesini sağlayan sistemin kurulmaya çalışılmasıdır (Akbalık, 2006: 111).

Yerel basında, Mayıs 1950'deki seçiminin serbest ve adil bir seçim olduğu belirtilmiştir (Lewis, 2009: 405). Seçimler, DP için sürpriz CHP için büyük bir kayıp olmuştur (Demir, 2011: 21). 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimler sonunda DP oyların %53'ünü alarak meclisteki 487 üyelikten 408'ini almış, CHP ise ancak 69 milletvekili çıkartabilmiştir (İba, 1998: 163). DP'den ayrılarak kurulan Millet Partisi, ancak bir milletvekilliği almıştır (Duvarger, 1974: 282). Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Başbakan Adnan Menderes, yeni kabineyi kurmuştur (Celal Bayar Cumhurbaşkanı Seçildi, *Sadakat*, 23.05.1950). 9. Dönem 14 Mayıs 1950'de başlamıştır (Fidan, 2010: 210). DP, 1950'den 27 Mayıs 1960 ihtilaline kadar süren 10 yıllık süreçte Adnan Menderes başkanlığında 5 hükümet kurmuştur (Ateş, 2007: 121-122).

Birinci dönemde (1950-1954) DP, iktidarının ilk yıllarında kendisini bu göreve getiren bütün kesimlerin amaçlarına uygun düzenlemeler yapmaya çalışmıştır. 1950-1954 yılları arasında DP yükselmiştir (Albayrak, 2004: 181).

Muhalif Demokrat Parti liderleri, parti içinde baskıcı yönetim uygulandığını söyleyerek DP'den ayrılıp Millet Partisi'ni kurmuşlardır (Karpat, t.y.: 113). Millet Partisi, başlangıçtan beri yalnızca CHP'ye karşı değil, koptuğu DP'ye karşı da şiddetle cephe almıştır. Başbakan Menderes, Millet Partisi içindeki bir grubun halifeliği geri getirmek ve medeni yasa yerine Mecelle'yi yeniden yürürlüğe koymak, böylece Cumhuriyet rejimini devirmek istediğini söylemiştir. 1954 de Millet Partisi kapatılmıştır (Turan, 1999: 75,78,79). 2 Mayıs 1954 genel seçimlerinde DP %58 oy alarak mecliste 503 sandalye kazanmıştır. CHP % 35 oy alarak 31 milletvekili mecliste yerini almıştır (İba, 1998: 169-170). 10. Dönem, 2 Mayıs 1954'te başlamıştır.(Fidan, 2010: 210).

İkinci dönemde (1954-1957) DP iktidarı, siyasi ve ekonomik politikalarını eleştiren üniversite, basın ve aydın çevrelere kısıtlama getiren yasalar çıkarmıştır. Fakat

1954 seçimlerinden sonra toplanma basın hürriyetlerinde kısıtlamalar olup su istimaller gün geçtikçe artmaya, partizanlık milletçe görülmeye başlayınca 1957 seçimlerinde iktidar sarsılmaya başlamıştır. Muhalefet yıllarındaki kurucuların egemenliğinin yerini Başbakan ve Parti Genel Başkanı Menderes'in alması DP içinde tepki ile karşılanmıştır (Albayrak, 2004: 552) . 1954-1957 de ekonomik sıkıntıların ortaya çıkması nedeniyle, iktidarı kaybetme endişesine kapılan DP muhalefete karşı sertleşmeye başlamıştır. 1957 genel seçimlerinden sonra bu eğilim tırmanarak devam etmiştir (Tuncay vd., t.y.: 184). DP, üçüncü defa iktidarı almış ve 11. dönem başlamıştır (Hayırlı Olsun, *Sebat*, 28.10.1957).

1957 seçimlerini, Afyon'da DP önde tamamlamıştır. Afyon seçim durumu: DP yüzde 63.974 ve CHP yüzde 38.982 oyla tamamlamıştır (Demokrat Parti Çoğunlukla İktidarı Kazandı, *Sebat*, 28.10.1957). Yerel basında, Afyon'un 1946, 1950 ve 1954'de de DP'ye oy verdiği belirtilmiştir (Hayırlı Olsun, *Sebat*, 28.10.1957).

Üçüncü dönemde (1957-1960) DP, iktidarının yıprandığı ve muhalefetin güçlendiği görülmüştür. Ekonomik ve siyasi tablo tek parti dönemi ortamından büyük farklılıklar göstermemiştir (Albayrak, 2004: 552).

DP, 1957 genel seçimlerinde de yine aynı güç ile varlığını sürdürmüştür. Ancak 1957 seçimlerinden sonra DP'de çözülme başlamıştır (Albayrak, 2004: 548). Çözülme sebepleri: Halkevlerinin kapısına kilit vurulmasıyla başlayan süreç, basının kontrol altına alınması yönündeki çabalar, devlet radyosu ile ilgili çalışmalar, ekonomik zorluklarla birleşince toplumsal barışın sağlanması adına ciddi tehlikeler oluşturmuştur (Yurdsever Ateş, 1998: 1227). DP iktidarının son yıllarında parti hemen her alanında çöküşe gitmiştir. Çöküşün nedenlerinden biri DP'nin hatalı iktisadi politika uygulamasından kaynaklanmıştır (Eroğul, 1998: 245-247). CHP'nin de 1950-1960 yıllarında süreci hızlandırdığı düşünülmüştür (Erdoğan, 1998: 803).

DP iktidarının bir askeri darbeyle devrilmesinde Menderes'in ekonomik sıkıntılara çare aramak için son zamanlarda Sovyetlerle ilişki kurmaya çalışması etkili olmuştur (Tuncay vd., t.y.: 187). Başbakan Menderes'in Sovyetleri ziyareti kararlaştırılmıştır. Darbe olunca gidememiştir (Yalçın vd., 2010: 477). Çok partili rejim

geçici olarak 27 Mayıs da durdurulmuştur(Amerikalı Fransız Rus Gözüyle 1960 Türk İhtilali Walter F. Weiker Dijon Üniversitesinde Açık Oturum Ruslara Göre 27 Mayıs ve Sonrası, *Cop*, 16.06.1967). Nitekim ana kütlesini CHP'li yüksek bürokratlar, aydınlar ve bilim adamları ile silahlı kuvvetlerin oluşturduğu devlet elitleri 27 Mayıs 1960'da iktidarı DP'den geri almıştır (Erdoğan, 1998: 803). DP iktidarının son on yılının en belirgin özelliği CHP ile DP arasında hiç durmadan artan kutuplaşma olmuştur (Amerikalı Fransız Rus Gözüyle 1960 Türk İhtilali Walter F. Weiker Dijon Üniversitesinde Açık Oturum Ruslara Göre 27 Mayıs ve Sonrası, *Cop*, 22.06.1967). DP'ye karşı darbeyi gerçekleştiren ekip, Milli Birlik Komitesi'nin başına Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel'i geçirmiştir. Celal Bayar, nasıl seçimle gelip silahla giden ilk cumhurbaşkanıysa Cemal Gürsel de ülke tarihine adını, silahla gelip yerini seçimle sürdüren ilk cumhurbaşkanı olarak yazdırmıştır (Coşkun, 1995: 27). Demokrat Parti iktidarına son veren 27 Mayıs 1960 girişiminden sonra Milli Birlik Komitesi adını alan bu gizli grubun ne zaman ve nasıl oluştuğu hakkında ayrıntılı ama yer yer çelişkiler içeren görüşler öne sürülmüştür. Komite başkanlığına Cemal Gürsel getirilmiştir (Turan, 1999: 217-224). Cemal Gürsel, darbeye milli inkılâp demiştir (Gürsel'in Mühim Bir İkazı, *Sadakat*, 16.06.1960). Milli Birlik Komitesi'nin, Afyon merkezde olduğu gibi kazalarda da ekipler oluşturulup, köylere giderek milli inkılâp hareketini köylü vatandaşlara anlatması haberleri yerel basında yer almıştır (Emir Dağı'nda Da Milli İnkılap Köylümüze İzah Edildi, *Sebat*, 07.07.1960).

1960 yılında yerel basında, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in Atatürk'ün çizdiği yoldan ayrıldıkları izlenimi verilmiştir. Türk ordusunun da 27 Mayıs 1960'da Türkiye'yi demokratik laik siyasete döndürmek için iktidarı devraldığına dair yazılar yayınlanmıştır (Amerikalı Fransız Rus Gözüyle 1960 Türk İhtilali Walter F. Weiker Dijon Üniversitesinde Açık Oturum Ruslara Göre 27 Mayıs ve Sonrası, *Cop*, 16.06.1967).

Yerel basında, darbeye milli inkılâp denilmeye başlanmıştır. Emirdağ'da darbe köylü vatandaşlara anlatılmıştır. Milli inkılâbı anlatmak üzere 5 gün devam eden 3 ekip halinde geziler yapılmıştır. 12 görevli, 72 köyü gezmiştir (Emirdağı'nda Milli İnkılap Köylü Vatandaşlara Anlatıldı, *Sadakat*, 07.07.1960). Milli Birlik Komitesi, toplantılarıyla ilgili her türlü haberin gazetelerde yayınlanmasını kanunla yasakladığı

halde Milli Birlik Komite üyelerinin, şahsen demeçler vermesini yasaklamamıştır (Amerikalı Fransız Rus Gözüyle 1960 Türk ihtilali, Walter F. Weiker Dijon Üniversitesinde Açık Oturum Ruslara Göre 27 Mayıs ve Sonrası, *Cop*, 04.11.1967).

Milli Birlik Komitesi, siyasi partilerin il ve ilçe merkezleri dışında kalan ocak ve bucak teşkilatını kaldırmıştır. Bu durum, köylüleri oy hakkından mahrum edecekmiş gibi propaganda aracı olarak kullanılmıştır (Köylerde Nifak Tohumları Saçmak İsteyenlere Valimizin Önemli Tamimi, *Sadakat*, 22.07.1960). CHP teşkilatındaki ocak ve bucak yapılarının kaldırılmasıyla buralarda kayıtlı partililerin, partileri ile ilgileri hiçbir surette kesilmemiştir. Yalnız bu partililerin kayıtları ilçelerde bulunmuştur. CHP genel merkezi, teşkilatına tamim göndermiş, kanuna göre hareket edilerek ocak ve bucakların kapatılmasını, kayıtların ve diğer evrakların ilçe merkezlerinde muhafaza edilmesi haberi yerel basında yer almıştır (Partilerin Ocak ve Bucak Teşkilatı Lağvedildi, *Sebat*, 08.07.1960).

Yerel basında Afyon DP milletvekillerinden, Orhan Kökten nezaret altına alındığı, Afyon DP milletvekili olan Kemal Özçoban'ın nezaret altına alınmadığı anlaşılmıştır. Afyon milletvekili Rıza Çerçel, halen Almanya da tedavi altında olduğundan diğer Afyon milletvekillerinin nezaret altında olup olmadıkları henüz belli değildir (Bizim Milletvekillerinin Durumları, *Sebat*, 30.05.1960).

Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi hakimi DP'nin feshine karar vermiş ve DP kapatılmıştır (DP Dün Kapatıldı, *Yeni Asır*, 14.05.1960). 27 Mayıs müdahalesi Türk politik yaşamının ilk silahlı darbesidir. Bu darbe DP yönetiminin sonunu getirmiştir (Coşkun, 1995: 315). Kurucu meclis tasarısı Cemal Gürsel'e verilmiştir (Kurucu Meclis, *Türkelî*, 23.11.1960). İnkılâp mahkemeleri kurulmuştur. 27 Mayıs inkılabını korumak için oluşturulmasına karar verilen inkılap mahkemelerinin devrimi baltalayıcı hareketlerde bulunanlara ölüm cezası verebileceği, bu cezaların derhal yerine getirileceği bildirilmiştir (İnkılap Mahkemeleri, *Sadakat*, 06.08.1960).

Yerel basında, Milli Birlik Komitesi'nin yeteri kadar inkılâp mahkemesi kurduğu söylenmiştir. Bu mahkemelerden her biri 1 başkan, 2 üye, 1 savcı ve bunların yardımcılarında olduğu belirtilmiştir. Sabit veya gezici mahkemeler kurulacağı

dönemin basınına yansımıştır (MBK Yeteri Kadar İnkılap Mahkemesi Kuracakmış, *Sadakat*, 20.08.1960). Yapılan Yassıda yargılamalarından sonra dönemin başbakanı Adnan Menderes, idam cezasına çarptırılmıştır. Adnan Menderes'le birlikte Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'da idam edilmiştir. Celal Bayar, yaşlı olması sebebiyle idam edilmemiştir. Bayar gibi pek çok DP yöneticisi Yassıda Mahkemesi'nde çeşitli ağır hapis cezalarına çarptırılmıştır (Coşkun, 1995: 315).

DP, başarıları ve başarısızlıklarını, 1946-1950 yıllarında siyasal muhalefetle ilgili önemli deneyimlerini de Türkiye Tarihi'ne kazandırmıştır (Durç, 2010).

1.2.1. Demokrat Parti Kongreleri

Yerel basında Afyonkarahisar’da il ve ilçelerde DP kongrelerine 1948 yılında yapılan kongre örnek verilebilir:(Dün DP Zaviye Bucak Kongresi Yapıldı, *14 Mayıs*, 21.02.1955)

25 Ekim 1948 Emirdağ da DP kongresi yapılmıştır. Eski idare heyetinin bir senelik yaptığı işler hakkında rapor okunmuştur. İdare heyeti seçimine geçilmiştir. İdare heyeti Başkanlığına Süleyman Kerman seçilmiştir (Emirdağı’nda DP Kongresi, *Sadakat*, 04.11.1948).

Aralık 1948 Sandıklı’da DP kongresi yapılmıştır. Yapılan davet üzerine Kemal Özçoban, İl Başkanı Salih Torfilli ve ikinci başkan Halit Aktan katılmıştır. Konuşmalar daha çok, seçim güvenliği, orman işlerinin yürütülmesi, hayat pahalılığı konularında yapılmıştır (DP Sandıklı Kongresi, *Sadakat*, 13.12.1948).

Afyon DP il kongrelerine, 1955 yılındaki kongre örnek verilebilir: Kongre İnci Sineması’nda yapılmıştır. Kongreye Afyon milletvekilleri Rıza Çerçel, Gazi Yiğitbaşı, Osman Talu, Arif Demirer, ve DP müfettişi katılmıştır. Yeni idare kurulu seçilmiştir (DP İl Kongreleri İnci Sineması’nda Yapılmıştır, *Demokrat Afyon*, 30.05.1955). 1955 yılında DP İl idare kurulu görev bölümünü yapmıştır. Başkanlığa Kâzım Özer, ikinci başkanlığa Faruk Tezcan, katipliğe de Ahmet Sarısoy seçilmiştir (DP İl İdare Heyetinin Vazife Bölümü Yapılmış, *Demokrat Afyon*, 31.05.1955).

İKİNCİ BÖLÜM

AFYONKARAHİSAR'DA İKTİSADİ HAYAT

2.1. TİCARET VE SANAYİ

Coğrafi bakımdan Orta Anadolu'yu Batı Anadolu'ya bağlayan geçitin tam güneyinde Afyon bulunmaktadır. Afyon, doğuda Konya, güneydoğuda Isparta, güneyde Burdur, batıda ise Denizli ve Kütahya ile sınırlandırılmıştır. Bu konumu Afyon'da ticaretin gelişmesinde etkili olmuştur (Afyon'un İktisaden Kalkınmasından Belediyece Bir Anketin Açılması Lüzum Karşısında Duyduklarımızdan Birkaçı, *14 Mayıs*, 22.11.1955).

1945 ve 1955 yılları arasında Afyon'da toptancılık yaygındır. Afyon, kendi kazalarından başka Emet, Çal ve Yalvaç gibi kazaları ticari olarak etki sahasına almıştır (Aliağaoğlu, 2004: 153). Yerel basında, Afyon'un, ekonomisi planlı yapılırsa çevresindeki illerden her bakımdan çok daha ileriye gidebileceği söylenmiştir (Afyon'un İktisaden Kalkınmasından Belediyece Bir Anketin Açılması Lüzum Karşısında Duyduklarımızdan Birkaçı, *14 Mayıs*, 22.11.1955).

1946 yılında Afyon'da buğday ihtiyacından dolayı şehir pazarına Akşehir'den buğday gelmiş bu durum fiyatların denkleşmesine sebep olmuştur (Demirdelen, 2008: 236). 1947 yılbaşından itibaren şeker fiyatlarında yapılan indirim dolayısıyla tüccar ve esnafın ellerinde şeker bulunmadığı ifade edilmiştir. Fakat 8 Ocak 1947 tarihinde çok miktarda toz ve kesme şekerin geldiği ve yeni fiyatla satışına başlandığı ilan edilmiştir (Piyasada Şeker Bollaştı, *Haber*, 9 Ocak 1947). Eksiklikler sadece temel besin maddeleriyle sınırlı değildir. 1947 yılı başında manifaturacılarda kefenlik bez bulunmadığı, ihtiyacın daha pahalı maddelerle temin edildiği ifade edilmiştir (Demirdelen, 2008: 236).

Yerel basında, Afyon'un iktisaden kalkınması için değişik görüşlerin alınmasında belediyenin anket yapmasının gerekli olduğu belirtilmiştir. Afyon'da ticaret ve sanayi iktisatçıların görüşleriyle planlanırsa Afyon'un kalkınacağı düşünülmüştür (Afyon'un İktisaden Kalkınmasından Belediyece Bir Anketin Açılması Lüzum Karşısında Duyduklarımızdan Birkaçı, *14 Mayıs*, 22.11.1955).

2.1.1. Fabrikalar, İmalathaneler ve Şirketler

1950'den sonra Afyon'da fabrikalar, imalathaneler ve şirketlerin kurulmasında artış olmuştur. Yerel basında da bu konudaki haberlerde artış olmuştur (Demirdelen, 2008: 237).

Çimento Fabrikası: 2 Şubat 1953'de çimento fabrikasının kurulması için bir milyon lira toplanmıştır. Çimento fabrikasının, ham maddeleri tespit edilmiş ve hatta bazı büyük inşaat firmaları ile temasa geçilip anlaşmaya varılmıştır. Fabrikanın kurulması için gereken paranın Milli Bankalar ve Dünya Kalkınma Bankası'ndan temin edilmesi için bir heyet halinde Ankara'ya gidilmiştir. Adnan Menderes, Afyon heyetini vekiller heyeti toplantı salonunda kabul etmiştir. Bankalardan ve bu ile ilgili yardım fonlarından gerekli sermaye temin edilmiştir (Çimento Fabrikası Kurulurken, *Demokrat Afyon*, 02.02.1953). Bu arada belediye mühendisi İsmail Gürel, kurulacak çimento fabrikasına gerekli enerjinin Burdur'da kurulmakta olan hidroelektrik santralinden temininin çok ekonomik olabileceğini, bunun araştırılmasını söylemiştir. Adnan Menderes, bu fikri ilgiyle karşılamıştır (Çimento Fabrikasına Enerji, *Demokrat Afyon*, 03.02.1953).

1954 yılında, Çankaya'daki köşkte Afyon milletvekillerinden Arif Demirer'i kabul eden Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Afyon'a geleceğini ve çimento fabrikasının temellerini atacağını söylemiştir (Sayın Reiscumhurumuz Çimento Fabrikasının Temelini Atma Merasimi İçin Şehrimize Teşrif Edecektir, *Demokrat Afyon*, 10.05.1954). Çimento fabrikası temel atma hazırlıklarını yerinde araştırmak ve eksikleri tamamlamak üzere Afyon'a gelmiş bulunan Umum Müdür Orhan Kobat, incelemelerini tamamladıktan sonra Ankara'ya hareket etmiştir (Çimento Sanayi Umum Müdürü Orhan Kobat Şehrimizde, *14 Mayıs*, 26.08.1954).

Türkiye'nin kalkınmasında büyük rolü olan çimentonun geniş bir sanayisini kurmak, çimento üretimini arttırmak üzere hükümetin yeni programla inşasına karar verdiği çimento fabrikalarından birincisinin temeli Çorum'da atılmıştır. Türkiye Çimento Sanayii Şirketi il mahalli sermayedarların katılımları sonucunda kurulmakta olan bu fabrikaların ikincisinin temeli de Afyon'da atılması kararlaştırılmıştır. Afyon'da

çimento fabrikası 25 Nisan 1954 tarihinde resmen kurulmuştur (Afyon Çimento Fabrikası İnşaatına Başlanıyor, *Demokrat Afyon*, 10.09.1954). Çimento fabrikasında, eksikler tamamlanarak fabrikanın Eylül 1957 yılında törenle faaliyete başlayacağı yerel basında belirtilmiştir (Çimento Fabrikası Eylül İçinde Açılacak, *Sebat*, 19.08.1957).

Travers Fabrikası: Demiryollarında, üzerine rayların yerleştirildiği enine konulmuş belli kalınlıkta ağaç, demir ya da beton parçalarından her birine travers denilmiştir. Şubat 1959'da Afyon'da bir travers fabrikası kurulması kararlaştırılmıştır. Ankara'da Devlet Demir Yolları genel müdürlüğünde Afyon'da bir beton travers fabrikasının kurulması ile ilgili olarak bir Alman firma ile anlaşma imzalanmıştır. 1960 da işletmeye açılacak olan fabrika da 200 bin beton travers imal edileceği söylenmiştir. Devlet Demir Yolları'nın ihtiyacının ise 600 bin travers olduğu belirtilmiştir (Şehrimizde Bir Travers Fabrikası Kurulacak, *14 Mayıs*, 02.02.1959).

Malt Fabrikası: Çimlendikten sonra kurutularak filizleri ayıklanmış durumda bulunan, bira yapımında kullanılan arpaya malt denilmiştir. 1947 yılında malt fabrikasının Kütahya yerine Afyon'da açılması için yerel basın büyük gayret göstermiştir (Malt Fabrikası Afyon'da Açılmalıdır, *Haber*, 19.05.1947). Tekel Bakanlığı tarafından kurulacak olan malt fabrikasının Kütahya'da mı Afyon'da mı kurulmasının uygun olacağı ile ilgili haberler yerel basında yer almıştır. Afyon'da fabrikanın kurulması üretimi kolaylaştırma, maliyeti ucuzlatma bakımından uygun olacağı gibi işsizliği de biraz azaltacağı düşünülmüştür (Malt Fabrikasının Afyon'da Kurulması Muhtemel, *Haber*, 11.08.1947). Malt fabrikası 1973 yılında Anadolu Efes tarafından, Afyon'da açmıştır (www.anadoluefes.com.tr, 2017).

Yağ Fabrikası: 1958 yılında özel teşebbüsle Oruçoğlu Yağ Fabrikası'nın, kurulması kararı alınmıştır. Fabrikanın haşhaş, susam ve ayçiçeğinden yağ imal edeceği söylenmiştir (Şehrimizde Bir Yağ Fabrikası Açılıyor, *Demokrat Afyon*, 14.08.1958). Fabrika 1968 yılında açılmıştır (www.orucogluyag.com.tr, 2017).

Afyon Sanayi ve Ticari Kalkınma Anonim Şirketi: 1955 yılında Afyon'un iktisadi kalkınmasını sağlamak amacıyla Afyon milletvekili Rıza Çerçel'in gayretleri ile Afyon Sanayi ve Ticari Kalkınma Anonim Şirketi adlı bir şirket kurulmuştur. Şirketin

sermayesi 600 bin lira olup kurucuları şunlardır: Rıza Çerçel, Bekir Erkoşar, Celal ve Ömer Özpınar, Sümer ve ortakları, Hamdi Özkara, Abdullah Alimoğlu, Abdurrahman Helvacıoğlu, Hüseyin Helvacıoğlu, Şevki Özkan, Faruk Tezcan, Necati Beşkardeşler, Nahit Akyonus ve Mehmet Uğur'dur (Şehrimizde Yeni Bir Şirket Kuruluyor, *14 Mayıs*, 14.03.1955).

Sanayi Çarşısı: 1957 yılında mezbahane karşısına sanayi çarşısı kurulmasına karar verilmiştir. Mezbahane karşısında bulunan tarlalar belediye tarafından istimlak edilmiştir. Bu saha parsellenmiş ve 141 parçaya ayrılmıştır. Belediye bu parçaları, sanayi işinin ehline satacak ve buralarda yalnız sanayicilerin bulunacağı haberi yerel basında yer almıştır (Mezbahane Karşısına Sanayi Çarşısı Kurulacak, *Sebat*, 19.07.1957).

Tabaklık (Debbağlık): Deri işlemeciliğine tabaklık (debbağlık) denilmiştir. Eskiden beri Afyon'da tabaklık vardır (Demirdelen, 2008: 243). Eskiden bu sanat Afyon'da daha çok revaçta olup biri Gedik Ahmet Paşa İlkokulu civarında diğeri Taci Ahmet Mahallesi'nde bulunmak üzere iki yerde tabakhaneler vardır. Sonradan nedense bu sanata rağbet azalmıştır. Yalnız bir ara Hüseyin Sümer, bu işi fabrikalaştırmıştır. Sonra o fabrika imalathane gibi çalışmaya başlamıştır (Tabaklık (Debbağlık), *Sebat*, 30.10.1957).

2.1.2. Fiyatlar ve Ücretler

Afyon yerel basınında fiyat artışının, yıllara göre değişiklik gösterdiği görülmektedir (Sebze Fiyatlarında Ucuzluk, *Haber*, 29.04.1946). 1947 yılında belediye sebze ve meyve satışlarında yüksek kâr elde etmiştir. Zaman zaman sebze satışında perakendeci esnafın fazla kârla satış yaptıkları hakkında dedikodu olmuştur. Afyon Belediyesi, kilosu on kuruşa kadar satılan meyve ve sebzelerin satışının serbest olmasına, on kuruştan yukarı olan sebzelerde yüzde 30, meyvelerde yüzde 40 kâr kabul etmiştir. Afyon Belediyesi satışlarda kontrole başlamıştır (Belediye Sebze ve Meyve Satışlarında Azami Kar Haddi Tayin Etti, *Haber*, 31.07.1947). Belediye sebze, meyve gibi gıda ürünlerinin fiyatının yanında kahvehanelerdeki içeceklerin fiyatlarını da belirlemiştir. 1947 yılında kıraathane sahipleri, kahvehanelerde çalıştırılan personel

ücretlerinin ve masrafların fazla olması nedeniyle yedi buçuk kuruş üzerinde satmakta oldukları kahve ve çayın on kuruşa çıkarılması için Afyon Belediyesine dilekçe vermişleridir. Yalnız kıraathanelerde satılan kahve, çay, limonata, şurup, gazoz, ayran gibi soğuk ve sıcak meşrubatın on kuruş üzerinden satılması kararlaştırılmıştır (Kıraathanelerde Kahve, Çay On Kuruş Oldu, *Haber*, 18.09.1947).

Tablo 2.1: 1949 Yılında Ankara İle Afyon Arasındaki Fiyat Farkını Gösteren Tablo

	Ankara	Afyon
Sabun	150	250
Yağ	580	650
Ekmek	25	30
Kuru bamya	550	650
Mangal kömürü	16	25
Odun	6	10

Kaynak: Ankara- Afyon arasındaki fiyat farkı, *Sadakat*, 04.01.1949.

1949 yılında yukarıdaki tablodan anlaşılabacağı üzere Ankara’da sabun, yağ, ekmek, kuru bamya, mangal kömürü ve odun Afyon’a göre daha ucuzdur (Fiyat, *Sadakat*, 20.01.1949). 1959 yılında fiyatların ne kadar arttığına dair tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.2: 1950 Yılından 1959 Yılına Kadar Fiyatların Ne Kadar Arttığına Dair Tablo

Maddeler	1950	1959
1 kilo çay	1600 kuruş	4000 kuruş
Kibrit	2,5 kuruş	10 kuruş
Kesme şeker	186 kuruş	358 kuruş
Toz şeker	158 kuruş	323 kuruş
1 litre gaz	22 kuruş	56 kuruş
Kaput bezi	85 kuruş	190 kuruş

Kaynak: Fiyat artışı, *Sebat*, 07.12.1959.

2.2. ZİRAAT

Afyon'da 1946-1960 yıllarında nüfusun büyük bir bölümü kırsal kesimde yaşamakta ve tarımla uğraşmaktadır. Gazete nüshalarında, Afyon'da ürün durumu, zirai bilgilendirme ve haşeratla mücadele gibi haberlere yer verilmiştir (Demirdelen, 2008: 247).

1946 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun ilk defa uygulanacağı bölgelere ait kararname yürürlüğe girmiştir. Toprak İşleri Genel Müdürlüğü kararname yayımlanınca çalışmalara başlamıştır. İlk çalışmada az ve çok topraklı ve hiç topraksız çiftçi tespit edilip, arazi ölçüleceği söylenmiştir (Toprak Dağıtımı İçin Hazırlıklar, *Haber*, 03.06. 1946). 1952 yılı toprak dağıtımı toprağı geniş olan illerde olmuştur. Konya, Urfa illerindeki komisyonlar en çok toprak dağıtan komisyonlar arasındadır. İkinci ve üçüncü derecede toprak dağıtan komisyonlar Ankara, Haymana, Kırşehir, Eskişehir, Afyon, Kayseri, Konya, Cihanbeyli komisyonlarıdır. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na göre kurulmuş olan toprak komisyonlarınca 1947 senesinden bu güne kadar şu oranlarda toprak dağıtımı yapılmıştır:

Tablo 2.3: 1947-1953 Yılları Arasında Toprak Dağıtımını Gösteren Tablo

YIL	KÖY	AİLE	DÖNÜM
1947	29	1.427	49.086
1948	110	4.313	238.656
1949	148	8.359	389.212
1950	333	18.589	820.194
1951	333	22.697	1.231.823
1952	487	41.519	1.773.552
1953	508	41.528	2.253.626

Kaynak: Çiftçiye Toprak Tevzi Süratle Devam Ediyor, *Demokrat Afyon*, 26.06.1954.

1947 yılından 1954 yılına kadar geçen 7 sene zarfında 2.044 köyde 143.629 toprağı muhtaç çiftçi ailesine 6.882.967 dönüm arazi dağıtılmıştır (Çiftçiye Toprak Tevzi Süratle Devam Ediyor, *Demokrat Afyon*, 26.06.1954).

2.2.1. Zirai Ürünler

Topraklarının çoğunluğu ziraata ayrılmış bir halde olan Afyon'da daha çok buğday ve arpa ekilmektedir. Ayrıca çavdar, mercimek, fasülye ve darı da ekilmektedir. Haşhaş ve pancar yetiştirilmektedir (Afyon'un İktisaden Kalkınmasından Belediyece Bir Anketin Açılması Lüzum Karşısında Duyduklarımızdan Birkaçı, *14 Mayıs*, 22.11.1955). Afyon'a, pancar ziraatından yılda 3 milyon lira girmiştir. 1946 yılında yetişen tarım ürünlerinin ekim alanları ile elde edilen ürün miktarları ve bunların para tutarları resmi rakamlardan alınan rakamlardır. İlk defa Türkiye Şeker Fabrikaları Umum Müdürlüğü'nden Afyon'un ilçeleri ile birlikte beş senelik pancar ekim sahası ile elde edilen mahsul miktarlarının ve çiftçinin eline geçen paranın bildirilmesi istenmiştir. Emirdağ ilçesi hariç diğer kazalarda pancar ziraati yapılmıştır. Merkezde 109, Sandıklı'da 56, Dinar'da 24, Bolvadin de 23 köy pancar ziraati yapmıştır (İlimize Pancar Ziraatından Yılda 3 Milyon Lira Giriyor, *Haber*, 10.02.1947). 1954 yılında Afyon yerel basında, Konya Şeker Fabrikası faaliyete başlayacağı için Afyon belediyesine bağlı İshaklı Akşehir Şeker Fabrikası bu seneki pancarını Konya'ya sevk edeceği belirtilmiştir (Pancar Alımı 18 Ağustos'da Başlıyor, *Demokrat Afyon*, 13.08.1954). 1954 yılında yalnız merkez ve civar köylerinden Nuribey, Salar, Sülün, Arap köyleri bir ay içinde tahminen %35 oranında 2240,778 kilo pancar teslim etmiştir (Pancar Verimi, *Demokrat Afyon*, 18.09.1954). 1 Eylül'den Kasım 1955 yılına kadar 92 bin ton civarında pancarı devlet almıştır. Aşağı yukarı 8 bin ton kadar pancar üreticide kalmıştır. Bunun da kısa zamanda teslim edileceği söylenmiştir (Vilayetimizin Pancar Bölgesi İstihali 40 Bin Ton Tahmin Ediliyor, *Demokrat Afyon*, 15.11.1955).

Yerel basında tarlalarda doğal gübre kullanmanın verimi artırdığı, gübre veriminin bire 16,5 hatta 28,5 arttığı belirtilmiştir. Gübrelemede sadece pancar ziraatında değil aynı zamanda hububat ziraatına da fayda sağlanmıştır (Vilayetimizin Pancar Bölgesi İstihali 40 Bin Ton Tahmin Ediliyor, *Demokrat Afyon*, 12.11.1955). Afyon'da meyveciliğin durumu şöyledir: 1946 yılında ürün durumunun çok iyi olduğu tarlalarda büyük bir bereket görüldüğü, karpuzun çok olduğu belirtilmiş olup, (Demirdelen, 2008: 241) yerel basında Afyon'a, şeftalinin genellikle dışarıdan geldiği söylenmiştir (Şeftali bolluğu, *Sebat*, 24.07.1957).

Yerel basında Afyon'un, pek çok yerlerinin meyvecilik bakımından önem arz ettiği eskiden beri meyve ihracatı yapan bucak ve köylerinin olduğu belirtilmiştir. Elma, armut, vişne, kiraz, kayısı ihracatı yapılmıştır (İlimiz Meyveciliği ve Tarım Bakanlığından Bir Temenni, *Haber*, 17.03.1947).

Yerel basında, 1945-1946 yıllarında iki sene üst üste Kütahya, Simav, Afyon çevresinden 150-200 ton arasında kuru vişne toplandığı ve bu mahsulün tamamen ihraç edildiği belirtilmiştir. Bölgelerde sonraki yılda 150 ton kadar mahsul alınmış ise de bunun ancak 20-30 tonu ihraç edilebilmiştir. Mahsulün en başta gelen müşterisi Mısır'dır. Son ihracat Mısır Hükümeti tarafından laboratuvarlarda incelenmiş ve vişnelerde kurt görülmüştür. Mısır, kuru vişneyi almamıştır (Kuru Vişne İstihsalı, *Haber*, 10.02.1947). 1947 yılın da ihraç edilen 150 tona yakın kuru vişnede kurt çıkması üzerine bu ihraç kapısı kapanmıştır (Demirdelen, 2008: 241).

Afyon'da, tarım iyi olduğu halde fabrikalaşmanın olmaması şehrin kalkınmasını engellemiştir (Afyon'un İktisaden Kalkınmasından Belediyece Bir Anketin Açılması Lüzum Karşısında Duyduklarımızdan Birkaçı, *14 Mayıs*, 22.11.1955).

2.2.2. Afyonkarahisar'ın Önemli Ürünü: Haşhaş (Afyon)

1947 yılında afyon mahsulü, bir yıl öncesinden daha iyi ve daha bol olmuştur. Tohum ıslah yerlerinde yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçların olumlu olduğu yerel basında belirtilmiştir (Afyon Mahsulü, *Haber*, 20.03.1947). Toprak Mahsulleri Ofisi afyon alımına başlamıştır. Üreticiler, ellerindeki afyon mahsulleriyle siloya giderek mallarını satıp aynı günde paralarını alarak köyelerine dönmüşlerdir. Afyon'da alımda bulunan eksperin aynı zamanda Bolvadin ve Sandıklı ilçelerinde de alım yaptığından yerel basında bahsedilmiştir (Toprak Mahsulleri Ofisi Afyon Alımına Başladı, *Haber*, 07.07.1947). 1948 yılında da afyon mahsulünün bereketli olduğu belirtilmektedir (Haşhaş Yağına Ani Olarak Zam Yapılmıştır, *Sadakat*, 18.01.1949). 1953 yılında yerel basında, Afyon Toprak Mahsulleri Ofisi sıra numarasına göre afyon alımına başlandığı belirtilmiştir. Alıma bazı günler geç vakitlere kadar devam edilmiştir. Alım, şehre 1.500 metre uzakta olduğundan insanlar Toprak Mahsulleri Ofisi ambarına gitmekte zorlanmışlardır (Afyon Alımı Başladı, *Demokrat Afyon*, 18.07.1953).

16 Haziran 1958'de, Toprak Mahsulleri Ofisi Afyon Bölge Müdürlüğü 128.325 kilo afyon sakızı toplamış ve afyon sahiplerine para verilmiştir. Toplanan afyon İstanbul'a sevk edilmiştir (Afyon Mübayaaları Sona Erdi, *Demokrat Afyon*, 10.10.1958). 1959 yılında ham afyon alım fiyatlarına zam yapıldığı Ankara Toprak Mahsulleri Ofisi'nden bildirilmiştir. 10 Haziran 1959 tarihinde 5759 sayılı kanuna göre vekiller heyeti tarafından kararlaştırılan morfin derecesine göre afyonun fiyatı belirlenmiştir. Afyonda morfin derecesi yükseldikçe fiyatı artmıştır. Güzel renk ve kokulu afyon ürününe sahip olana fazladan para verilmiştir (Ham Afyon Alım Fiyatlarına Zam, *14 Mayıs*, 29.05.1959).

2.3. HAYVANCILIK VE HAYVAN ÜRÜNLERİ

Afyon'da hayvancılık önemli bir geçim kaynağıdır. 1947 yılında Afyon'un Türkiye'de hayvan yoğunluğu açısından önemli olduğuna dair haberler yerel basında yer almıştır. Ayrıca ilde ortalama olarak 554.186 koyun, 144.654 tiftik keçisi, 131.151 sığır, 57.380 kıl keçisi, 2.607 at, 36.992 eşek, 7.717 manda bulunduğu belirtilmiştir. Yalnız bu sayılar vergiye tabi olanlardır (Demirdelen, 2008: 254).

Yerel basında 1947 yılında hayvancılığın ıslah edileceği, hayvancılığın ıslahındaki en önemli konuların damızlık ve yem olduğu söylenmiştir. Damızlık işi hükümetçe ele alınmıştır. Tiftik keçisinin ıslahına başlanmıştır. 100 teke ile 300 dişi tiftik keçisinin dağıtılacağı yerel basında belirtilmiştir. 1947 yılında Afyon'da hayvan yetiştiriciliğinde aygır, boğa, teke, koç ihtiyacı başta gelmiştir. Şeker fabrikalarının pancar küspesinden, hayvancılıkta faydalanılmıştır. Hayvan yeminde başta gelen, yonca ziraatinin gelişmesi için devlet tarafından tohum dağıtılmıştır (Hayvancılığımız Islah Edilecek, *Haber*, 14.07.1947).

Orta ve Batı Anadolu'nun birleştiği noktada ortada bir merkez olan Afyon'un 1953'te hayvancılıkta miktar itibariyle azımsanmayacak durumda olduğu yerel basında belirtilmiştir (Veteriner Dairesi Faaliyeti ve Hayvancılık, *Demokrat Afyon*, 29.01.1953). Hayvan yetiştiriciliği, yalnız başına bir iş kolu olması gerekirken köylü, ziraat ile de uğraşmıştır (Veteriner Hekim Komisyonları, *Kudret*, 30.06.1959). Afyon'da köylünün bir kısmı hayvan yetiştiriciliği, ziraat ve ipek böcekçiliği işlerini birlikte yürütmüşlerdir.

İl merkezi ile Sandıklı, Dinar ve Çay için 1946'da Bursa'dan ipek böceği tohumu getirilmiştir (Demirdelen, 2008: 257).

1953 yılında Afyon'a gelen kalkınma heyetinin çıkardığı hesaplara göre Afyon'un hayvancılık sermayesi 111 milyon lira, hayvancılıktan elde edilen kâr miktarı senede 44 milyon lira olup sermayesinin yüzde kırkı oranında bir kâr elde edilmiştir (Veteriner Dairesi Faaliyeti ve Hayvancılık, *Demokrat Afyon*, 29.01.1953).

Afyon Veteriner Müdürlüğü hayvan panayırıları düzenlemiştir. 1949, 1950, 1951 yıllarında yalnız Afyon merkez ve Bolvadin'de olmak üzere iki yerde mükâfatlı ehli hayvan sergileri açılmış iken 1952 yılında Afyon Merkez, Dinar, Bolvadin, Emirdağ kazalarında ve Çay nahiyesinde olmak üzere beş yerde sergi açılmıştır. 1953 yılında Afyon Merkez, Dinar, Bolvadin, Sandıklı, Şuhut, Emirdağ kazalarıyla Çay nahiyesinde olmak üzere yedi yerde mükâfatlı hayvan sergisi açılması planlanmıştır. Mükâfatlı hayvan sergileri düzenlenmesiyle hayvan ıslahı teşvik edilmiştir. Hayvan panayırıları sayesinde, Afyon'un hayvancılığında ekonomik bir canlılık yaratılmaya çalışılmıştır. Hayvan hastalıkları Afyon'da ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. Kelebek, kıl kurdu, şarbon, çiçek, uyuz, kuduz hastalıkları şüphesiyle 510 hayvan ilaçlanıp muayene edilmiştir. Dış parazit hastalıklarına karşı da ilk defa olarak üç yerde sabit banyoluk yaptırılmıştır. Bunlar her sene çoğaltılarak dış parazitlerle de mücadele hızlandırılmış ve köylü ile veteriner teşkilatı birlikte çalışmıştır. Bu işlerin başarılmasında Afyon Veteriner Müdürü Fehim Çaldere'nin katkıları olmuştur (Veteriner Dairesi Faaliyeti ve Hayvancılık, *Demokrat Afyon*, 29.01.1953).

Kuduz Hastalığı: Afyon'da 1951 yılı başlarında bazı yerlerde kuduz hastalığına rastlanırken kuduzla mücadele edilerek kuduz vâkâları azaltılmaya çalışılmıştır. 1952 yılında yalnız Sandıklı kazasının bir köyünde bir vâkâya rastlanılmıştır. Başka hiçbir vâkâ görülmemiştir (Veteriner Müdürlüğü Faaliyetler, *Demokrat Afyon*, 30.01.1953). Diğer taraftan Afyon'da şarbon, çiçek, kıl kurdu ve uyuz gibi hayvan hastalıklarıyla mücadele edileceği, bu işler için Afyon'a 100 kadar memur geleceği yerel basında belirtilmiştir (İlimizde Hayvan Hastalıkları İle Mücadele Yapılacak, *Haber*, 24.10.1946).

Fare ve domuzlarla savaş: 1950'li yıllarda Afyon çevresinde insan ve hayvan sağlığı açısından tehdit oluşturabilecek fare ve domuzla mücadele edildiği görülmektedir. Afyon içinde çay bucağında ve Bolvadin ilçesinde tarla faresi ortaya çıkmıştır. Ekili dikililere zarar veren, yaban domuzları ile mücadelede sürek avları tertip edilmiştir (Fare ve Domuzlarla Savaş, *Haber*, 29.12.1947).

Hayvan rnleri: Afyon yerel basında, oldukça çeşitli av derilerinden faydalanılmıştır. Bunlar: tilki, tavşan, porsuk, kunduz, sansar, kokarca, sincap ve kurttur. Bunlardan sansar ve vaşak derileri en kıymetlileri olup 100 liraya kadar satılmışlardır (İlimizde ıkan Av Derileri, *Haber*, 13.05.1946).

2.3.1. Sucuk

Sucuk, Afyonkarahisar'la özdeş bir üründür. Sucuk dneri, Afyon kökenlidir (Aliağaoğlu, 2004: 207). Afyon Belediyesi, 15 Kasım 1948 tarihinde aldığı kararla yapılacak sucukların yapılması bazı şartlara bağlanmıştır. Bu şartların başında imalathane yapılması ve belediyenin kontrolüne tabi tutulması gelmiştir (Fakir ve Sermayesi Az Kasapları Düşünmek Lazım, *Sadakat*, 06.12.1948). Sucuklar, ansızın belediye tarafından toplatılarak sağlık muayenesine sevk edilmiştir (Sucuklar Kontrol Ediliyor, *Haber*, 31.07.1947). Sucuk imal edenlerin, imal ettikleri sucuklara isim, firma ile sucuğu ne cins etten imal ettiklerini gösteren etiketler koymaları etiketsiz yakalanan sucuklarla sahte etiket koyanlar hakkında kanuni işlem yapılacağını Afyon Belediyesi açıklamıştır. Sucukların değerini koruması için bu gereklidir (Sucuklar Etiketlenecek, *Haber*, 07.08.1947). 1951 yılından itibaren sucukların imalinde ve sevkiyatında alınan sıkı tedbirler ve belediye talimatnamesine eklenen 12 maddelik sucuk talimatnamesinde belediye veterineri, doktoru, veteriner müdürlüğü elemanlarının işbirliği sonucunda Afyon sucukları hem kalite bakımından hem de miktar itibariyle daha verimli bir hale gelmiştir. Nitekim 1950 yılında 76 ton, 1951'de ise 112 ton sucuk diğer illere sevk edilmiştir. 1952 yılında sevkiyat toplamı 149 tonu bulmuştur. Bu hemen hemen 1950 yılının iki misli demektir. Alınan tedbirlerin ve belediye ile yapılan işbirliği sayesinde 1953 yılı sevkiyatının 200 tona ulaşacağı tahmin edilmiştir. Afyon'un başlıca ihraç maddelerinden olan sucukta günden güne ilerleme olduğu grlmştir (Veteriner Müdürlüğü Faaliyetler, *Demokrat Afyon*, 30.01.1953). Formalitesi tamamlanmış olan

Sucukçular Cemiyeti, Şubat 1954’de ilk kongresini belediye salonunda yapmıştır. İdare heyetine: Mehmet Kocaşaban, Hasan Denger, Yusuf Fırıncı, Ali Kasapoğlu, Hasan Türe seçilmişlerdir (Sucukçular Cemiyeti Kongresi Belediye Salonunda Yapıldı, *14 Mayıs*, 08.02.1954). 1960 yılında, modern sucukhanenin inşaatı tamamlanmıştır. (Şehrimiz Sucukhane Binası Önümüzdeki Mevsimde Açılacak, *Sadakat*, 16.02.1960).

2.3.2. Kaymak

Kaymak, sütün yağlı kısmının değerlendirildiği bir süt ürünüdür. Türkiye’de kaymak, manda sayısının çok olduğu özellikle Afyonkarahisar, Edirne, Kocaeli, Bursa, Ankara, İzmir, Kilis civarında geleneksel yöntemlerle uzun yıllar üretilmeye devam etmiştir. Kaymak üretiminde söz sahibi illerin başında Afyonkarahisar gelmektedir. Aileden çocuklarına bırakılan geleneksel süt ürünü olarak kaymak yapımı Afyonkarahisar’da nesiller boyunca devam etmiştir (İpekçioğlu, 2009: 1). Temizlik, güzellik ve lezzet ifade eden kaymak Afyon’un sembolüdür (Hisaraltı sohbeti-Türkiye’nin En Leziz Kaymağı Afyon’dadır, *Sebat*, 20.12.1957).

En iyi kaymak, yağ ve kuru maddece zengin ve kaymak bağlama özelliğinin yüksek olması nedeniyle manda sütlerinden yapılmıştır. Bu sütün kaymağı kalın beyaz renkte ve iyi kıvamdadır. Ayrıca kış mevsiminde şehirden uzak yerlerde sütler içme sütü olarak değerlendirilemediği takdirde kaymak yapılmıştır (İpekçioğlu, 2009: 2). Manda, haşhaş küspesi ile beslendiği için elde edilen kaymak daha esnek ve beyaz olmaktadır (Aliağaoğlu, 2004: 207).

Afyon’da kaymak, şekerden yapılmaktaydı. Afyon’da, kaymaktan kaymak şekerı yapılmış, bu kaymak şekerı Afyon istasyonunda satılmıştır (Kaymak Şekerı ve Lokumlar, *Demokrat Afyon*, 26.11.1954). Yerel basında, Afyon’a gelen turistlerin, Afyon’dan ayrılırken gidecekleri yerlere kaymak şekerı götürdükleri söylenmiştir (Kaymaklı Şeker, *Sebat*, 26.08.1957).

2.4. ORMANLAR

Afyon merkez ve Şuhut ilçesinde orman varlığı kayda değmeyecek kadar az olduğu ormanların hep sınır dağlarında toplandığı belirtilmiştir. Afyon Belediyesi ve valilik şehri ağaçlandırma işine önem vermiştir. Yerel basında, şehrin ağaçlandırılması için belediyenin programlı çalıştığı belirtilmiştir (Demirdelen, 2008: 198). Toprak ve ağaç bayramları yapılmıştır (Bakı, 1946: 297). 1960 yılında Dinar kazasında ağaç bayramı kutlanmıştır (Ağaç Bayramı, *Türkeli*, 30.11.1960). Bu dönemde Afyon'da ağaç türlerine gelince çoğunluğu karaçam olmak üzere ardıç, ak ve kızıl meşe korulukları yaygındır. Ayrıca Sultandağı ilçesinde küçük bir sedir ağaçları topluluğu bulunmaktadır. 1960 yılında, orman yangınlarına karşı motorlu yangın söndürme ekiplerinin süratle yangın yerlerine ulaşmalarının önemli olduğu, ekiplerin modern yangın söndürme cihazlarıyla donatıldığı yerel basında belirtilmiştir. Ziraat Vekili Nedim Ökmen, orman başmüdürlüklerine ve orman bölge şeflerine orman yangınlarına karşı alınacak tedbirleri bildirmiştir (Orman Yangınlarına Karşı Alınan Tedbirler, *Demokrat Afyon*, 14.09.1954). Tedbirler alınsa da 6 Temmuz 1960'da Sandıklı bölgesi devlet çam koru ormanında saat 10:15'te yangın çıktığı anlaşılmıştır. Motorlu ekip ilgili bölge şefi memur ve 15 yetkili derhal yangın sahasına sevk edilmişlerdir. 15 saat devam eden yangın esnasında 2 dekarlık orman açıklığında kuru ağaçlar yanmışsa da zamanında müdahale ile söndürülmüştür (Orman yangını, *Sebat*, 08.07.1960).

Orman azlığının doğurduğu sıkıntıların giderilmesi ancak mevcut ormanların korunması ve yenilerinin de buna eklenmesi ile mümkün olacağına dair haberler basında yer almıştır (Türkiye Ağaçlandırma ve Kavakçılık Teknik Kongresi, *Demokrat Afyon*, 03.08.1955).

2.5. MADENLER

İkinci Dünya Savaşı, Türkiye'de madenlerin dünya piyasasında rağbet görmesine neden olmuştur. Maden kömürü talepleri gün geçtikçe artmıştır. Bakır madenleri rağbet görmüş,(Madenlerimiz Rağbet Görüyor, *Haber*, 29.07.1946) Maden Tetkik Arama Enstitüsü Genel Müdürlüğü uzmanları araştırma yapmıştır (İlimizde de Maden Araştırmaları Yapılmalı, *Haber*, 22.08.1946). Akaryakıt yerine linyit kömürü

kullanılması Bayındırlık Bakanlığı'na kabul edilmiştir. Nitekim Afyon'da yeniden yapılacak elektrik için İller Bankası tarafından yaptırılan, dizel grubundan konulan makineler kabul edilmeyerek yerine linyitle çalışanlar konulmuştur. Linyit ocakları son senelerde kapasitelerini beş on kat artırmalarına rağmen ihtiyaca cevap verememişlerdir. Çay bucağında bulunan zengin bir ocağın işletmesi alınmıştır. Ocak, çok zengin olduğu halde merkep ve katırdan başka nakil aracının çalışmaması yüzünden linyitten istifade azdır. Sincanlı bucağında açılan ocaklarda linyit yeterli olmadığından kâr elde edilememiştir. Murat Dağları'nın Şimal sağ eteğinde Düdüm Yaylası ve Çiçek Dağı arasında 344 hektarlık sahada linyit ocakları varsa da çalışan 2 ocağın var olduğu yerel basında belirtilmiştir. Bu alanda linyit çıkartılan 15-20 kısım olduğu bu kısımdan da 300 bin ton kadar kömür elde edilmiştir (Linyit Ocaklarında Bir Gezi, *Haber*, 29.12.1947). Afyon'da linyitten başka mermer ocakları da bulunmaktadır. İscehisar, kırmızı damarlı menekşe mermerleri ile ünlüdür (Özyurt, t.y.: 164).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFYONKARAHİSAR ŞEHRİ (İMAR-İSKÂN)

3.1. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ

Yerel basında, Afyon Belediyesi'nin faaliyetlerine sıkça yer verilmiş olup, belediyenin hizmetleri kısaca şöyle anlatılmıştır: İçme suyu ve yemek yenilen yerlerin kontrolünü belediye yapmıştır (Bizde Belediye ve Tarihçesi, *14 Mayıs*, 28.11.1955). Ayrıca şehrin harita ve planını yaptırarak en az beş yıllık imar programı hazırlamak, sokak ve meydanları da bu plana göre düzenleyip aydınlatmak da belediyenin görevidir (Bizde Belediye ve Tarihçesi, *14 Mayıs*, 29.11.1955).

Afyon'da belediye, gıda maddeleriyle ilgili kontrolleri sıkı bir şekilde yapmıştır (Şehirde Kontroller Devam Ediyor, *Sebat*, 09.07.1960). Belediyenin önemli faaliyetlerinden birisi de ekmek yapımı, ekmek fırınları ve fiyatlarında yaptığı düzenlemelerdir (Demirdelen, 2008: 205). Temmuz 1960'da belediye, içinde sağlığa aykırı maddeler bulunan ekmek çıkaran bir fırının bir hafta kapatılması ve para cezası almasını kararlaştırmıştır (Belediye Kontrolleri, *Güven*, 08.07.1960).

Afyon Belediyesi, yerel basında zaman zaman eleştirilmiştir (Karikatür, *Sadakat*, 03.07.1949). Eleştirilme sebeplerinin başında: Afyon Belediyesi'nin, kömür satışını yaparken halka kolaylık göstermemesi zikredilmiştir (Belediye Halka Kolaylık Göstermiyor, *Sadakat*, 13.01.1949). Kömür fiyatları yüksek olduğundan belediye eleştirilmiştir (Fiyat, *Sadakat*, 20.01.1949). Ayrıca Afyon Belediyesi'nin sokakların temizliğine gereken önemi vermemesi halkın tepkisini çekmiştir (Belediye İşlerimiz, *Demokrat Afyon*, 25.05.1953). Yerel basında, Afyon Belediyesi karikatürle eleştirilmiştir (Karikatür, *Sadakat*, 03.07.1949).

3.1.1. Belediye Meclisi Kararları

Afyon'un pek çok sorunu belediye meclisinde gündeme getirilmiş, çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır. Şehirdeki eksikliklerin giderilmesi konusunda belediye meclisinin önemli çalışmaları olmuştur (Demirdelen, 2008: 151).

Afyon Belediye Meclisi'nde konuşulan konular kısaca şunlardır: Afyon Belediye Meclisi'nde elektrik ücretleri, (İl Genel Meclisinin Toplantısı, *Sadakat*,

07.10.1948) okulların tamiri, okul yaptırılması, belediye salonunun düğünlere açılması ve yol yapımı gibi konular belediye meclisinde konuşulmuştur (Belediye salonu düğünlere de açıldı, 14 Mayıs, 25.02.1954).

Afyon yerel basında, sağlık işleri de belediye meclisinde sıkça konuşulmuştur. Sıtma ve frengi gibi bulaşıcı salgın hastalıklarını önlemek için gerekli yerlere para verilmesi için belediye meclisinde kararlar alınmıştır (Vilayetimiz Umumi Meclis Toplantısından Notlar, *Demokrat Afyon*, 14.12.1955).

3.1.2. Afyonkarahisar'ın İmar ve Bayındırlık Faaliyetleri

Afyonkarahisar'ın İmarı:

Yerel basında, Afyon Belediye Meclisi'nin imar ile ilgili aldığı kararlar sıkça yer almıştır (Belediye Seçimi Münasebetiyle, *Haber*, 17.04.1947). Afyon Belediyesi, bütçesine ve imkânlarla göre imar işleri ile ilgilenmeye çalışmıştır (İmar ve Mimar, *Sadakat*, 08.05.1953).

Yerel basında 1953 yılında, belediyenin imar planlarını alt üst eden, konulardan birisinin şehir arasındaki boş arsalar olduğu belirtilmiştir. Bu boş arsaların çoğu evleri bulunan zenginlere ait olup, bazı zenginler arsaların fiyatları artar fikri ile ihtiyaç sahiplerine satmamıştır. Kendilerinin de evi olduğu için ev yaptırmamışlardır. Yerel basında, Belediye kanununa ithafen böyle boş arsa sahiplerinin bina yaptırmamaları durumunda belediyenin arsaları istimlak ederek ihtiyaç sahiplerine satabileceğine dair haberler çıkmıştır. Bu kanuna göre belediye harekete geçerse, zenginler keyfi olarak yıllar boyunca arsasının pahalılaşması için bekleyemeyecekti. Böylece şehir imar göreceği gibi boş yerlerin kötü görünümünden kurtulacağı yerel basında bildirilmiştir. Bu duruma 1953 yılında, yerel basında geçen şu olay örnek verilebilir: Yeni mahalleye giden Ankara Oteli önünden geçen yolun sağ ve solundaki arsalar çöplük halinde görülmüştür (Boş Arsalar, *Demokrat Afyon*, 28.08.1953).

Yerel basında 1955 yılında, Afyon'da gün geçtikçe ev ihtiyacının kendisini gösterdiği, Afyon'a gelen memurların ev bulmakta sıkıntı çektiği belirtilmiştir. Basında yer alan kimi haberlere göre Afyon'da ev sayısının yeterli olduğu fakat su ve elektriğin

sıkıntılı oluşu yüzünden Afyon'a gelenler ev bulmakta zorlanmışlardır. Yani evleri yaparken, evlerin tadilat ve tamiratını yaparken günün ihtiyaçlarına uygun ev yapmanın önemli olduğu, bu durumun Afyon'un ekonomisine katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Bu suretle de şehir iyi imar edilmiş olacaktır (Şehrimizin İmarı, *Demokrat Afyon*, 12.10.1955).

1957'li yıllarda Afyon'daki imar faaliyeti sistemli olmayıp, imar şekli sürekli değiştirilmiştir. Sanat okulu yakınındaki blok evler bunun bir örneği olup bu civarda önce bahçeli ev sistemine göre ev yapılırken sonra altları dükkân blok ev tarzı kabul edilmiş ve eskiden yapılan evler yenilere göre içerde kalmıştır. Bu durumun Yeşil Cami yolunda da aynı olduğu belirtilmiştir. Bunun için belediyece, uzmanlardan oluşturulan bir komisyon kurulması gerekmiştir. Yerel basında, komisyonun şehrin gelecekteki planı üzerinde çalışarak eldeki şehir planını yeniden gözden geçirmesi gerektiği, yeni bir imar planı hazırlanılmasının gerekliliği ve ondan sonra bu plana sadık kalınmasının önemi belirtilmiştir (Bugün Yap Yarın Boz, *Sebat*, 03.08.1957).

1957 yılında Afyon Belediyesi, Kayadibi Mahallesi'nde imar sahasına alınan ucuz arsaların satılmasına başlanacağını bu konunun halka ilan edildiği, arsa alacakların kendilerinin, eşlerinin ve reşit çocuklarının ev ve arsalarının olmamasının şart olduğu belirtilmiştir. Afyon Belediyesi, böyle karlar alarak gecekondulaşmayı engelleyebileceğini düşünmüştür (Kayadibi Mahallesi'ndeki Ucuz Arsaların Satılmasına Başlanıyor, *Sebat*, 24.10.1957). 1957'de, Afyon Belediyesi aldığı bir kararla gecekonduları yıkmaya başlamıştır (Gecekondular Yıkılıyor, *Sebat*, 14.11.1957).

1959'da yerel basında yıkılan yerlerin tekrar yapılmadığından şikâyet edildiği görülmektedir. Kütüphane binası, Safa Oteli, Şafak Oteli'nin bitişiği, şehir kulübü bahçesi örnek verilmiştir. İstimlâk edilen evlerin, parasızlık yüzünden boş kalan arsaların var olduğu, bütün bunların ne zaman yapılacağının belli olmadığı yerel basında belirtilmiştir (Yıkma ve Yapma, *Sebat*, 04.08.1959). Olucak civarı ile kalenin etekleri parsellenecek halka dağıtılmıştır. Yerel basında, fakir halkın ev sahibi olması açısından bunun önemli olduğu, ancak yer bakımından hata yapıldığı yönünde yazılar yer almıştır. Şehir aşağı doğru yayılmaya başlamıştır. Ayrıca bu yerlere belediyenin su, yol, elektrik

ve kanalizasyon gibi hizmetleri götürmesinin zor olduğu yerel basında belirtilmiştir (Sonu Düşünüldü Mü?, *Sebat*, 11.08.1959).

Bayındırlık Faaliyetleri:

Afyon Belediyesi, şehir merkezinin güzel görünmesi için bayındırlık işlerine özellikle önem vermiştir. Belediye ve valilik şehri ağaçlandırmaya çalışmıştır (Demirdelen, 2008: 151). Şehrin ağaçlandırılması için belediyenin bir programla çalıştığı belirtilmiştir. Bulvar, cadde, meydan ve bahçelere dikilen ve dikilecek olan ağaçları yetiştirmek için bir de özel fidanlık oluşturulmuş ve şehirde önceden yetiştirilmeyen top akasyalar yetiştirilmiştir (Demirdelen, 2008: 198). Belediye Meclisinde çiçek fiyatları tespit edilerek Afyon'u güzelleştirmek için şehirdeki parklara ağaç ve çiçek dikilmesi konuları konuşulmuştur (Belediye Meclisi Toplantısını Yaptı, *Haber*, 01.05.1947).

3.1.3. Su Şebekesi

Yerel basında, Afyon'da özellikle kış aylarında su sıkıntısı olduğu, bir kısım mahallelerin susuzluktan zor durumda kaldığı belirtilmiştir. Hem içme suyu olarak hem de temizlik ve bahçe işleri için kullanılan Kadınana Suyu'nun ihtiyacı zor karşıladığı ifade edilmiştir (Demirdelen, 2008: 178).

Kadınana suyunun tarihi kısaca şöyledir: Kadınana Suyu ile ilgili Afyon'da anlatılan, tarihsel bilgiler şu şekildedir: Tarihçesi Kadınalar'ın Afyon'a gelmeleriyle başlamıştır. 1200'lü yıllarda Konya civarında hüküm süren Anadolu Selçuklu Devleti'nin son hükümdarı Sultan Alâaddin Keykubad'ın 3 kız çocuğu olmasına karşılık saltanatı devam ettirecek bir erkek çocuğu yoktur. Onun vefatından sonra Konya civarında etkili olan beyler kendi aralarında saltanat kavgasına tutuşmuşlar ve kanlı olaylar meydana gelmiştir. Bu duruma üzülen ve hayatlarını tehlikede gören Sultan Alâaddin'in 3 kızı o dönemde huzurlu bir yer olan ve Sahipata Beyliği'nin hüküm sürdüğü Karahisar'a gelip yerleşmişlerdir. Gelirken beraberlerinde babalarından miras kalan altınları da getirmişlerdir (Atabek, 1997: 103-104). Kızlardan Gevher Naime Sultan, şehrin içme suyu ihtiyacını gidermeye çalışmıştır. Hıdırlık Tepesi'nin ardında

bulunan Kışlacık Köyü'ndeki bir pınarı, köylülerden 1000 ölçek altına satın almasından dolayı bu pınara önceleri Ölçek Suyu denir. Afyonkarahisar halkı, Kadınanalara hürmeten bu suyun adını Kadınana Suyu olarak isimlendirmiş yüzlerce yıldır bu şekilde anılır olmuştur (Özpınar, 2013: 6-10). 1947'de Kadınana Suyu'nun yetersiz kalması üzerine Kalecik Köyü sınırı içinde Çakmakpınarı Suyu'nun Afyon'a getirilmesi için etüt ve proje yapılmıştır (Şehrimiz Su İşinin Haline Çalışılıyor, *Haber*, 18.09.1947). 1949 yılına gelindiğinde Kadınana Suyu şehrin su ihtiyacının ancak yarısını karşılamıştır (Özpınar, 2013: 10). Kadınananın Suyunu, daha temiz ve daha adaletli dağıtmak için bir şirket kurulmuştur. Su demir borular içine alınmıştır (Sudan Dilekler-Yirmi Yıl Var Sanırım, *Haber*, 07.07.1947). Yerel basında Ocak 1949'da, mahalle ve evlere çok az su veren belediyenin hatası yüzünden pek çok yerlerde kuvvetsiz akan suların musluklarının donduğu, 25 kuruşa bir teneke su alanların var olduğu söylenmiştir (Afyon Halkı, *Sadakat*, 02.01.1949). Su sıkıntısı sadece evleri değil devlet dairelerini de etkilemiştir. Temmuz 1957 de hastane ve Devlet Demir Yolları'nın sularının devamlı aktığı bu yüzden yukarı mahallelere az su verildiği yerel basında belirtilmiştir. Devlet Demir Yolları'nın ve hastanenin suları gece yukarı mahallelere bol su verilmesi planlanmıştır (Yukarı Mahallelere De Bol Su Veriliyor, *Sebat*, 26.07.1957).

3.1.4. Aydınlatma ve Elektrik

Yerel basında 1946 yılında, Afyon Belediyesi'nin elektrik işlerini düzene koymaya çalıştığına dair haberlerde yer almıştır. Özellikle elektrik kesintilerinin sık olmasından dolayı, elektrik konusu sıkça basına haber olmuştur. Elektrik kesintilerine çözüm bulunmaya çalışılmıştır (Elektrik İşleri, *Haber*, 02.05.1946).

1 Şubat 1947 Cumartesi günü toplanacak olan Afyon Belediye Meclisi, gündeminde yeniden elektrik tesisatının kurulması yer almıştır (Şehrimiz Elektrik Tesisatı Yenilenmesi Düşünülürken, *Haber*, 27.01.1947). Bu toplantıda Afyon elektrik tesisatının belediye meclisi toplantısında elektrik ihtiyacını karşılamaya yeterli olmadığı belirtilmiştir (Şehrimiz Elektrik Tesisatı ve Belediye Meclisi Toplantısı, *Haber*, 03.02.1947). Elektrik elde edilmesi için değişik çözüm yolları aranmıştır. Sudan elektrik elde edilmeye çalışılmıştır (Belediye Meclisi Elektrik İşini Tekrar Ele Aldı, *Haber*, 04.08.1947). Şehre en yakın olan Ayvalı ve Araplı deresi suyu elektrik elde edilmede

kullanılabilecek akla ilk gelen sular olmuştur (Mühendisin Tetkikini Bekleyelim, *Haber*, 07.08.1947). Eylül 1947 yılında bu konu için Belediye Başkanı Tevfik Isca Ankara'ya gitmiştir. Afyon'un etrafındaki suların elektrik elde edilmesine elverişli olup olmadığını araştıran Bayındırlık Bakanlığı Su İşleri Dairesi mühendisleri (Şehir Elektriği, *Kale*, 29.12.1949) bunun mümkün olmadığını söylemiştir (Belediye Başkanı Ankara'ya Gidiyor, *Haber*, 14.08.1947). Çünkü yeterli miktarda su olmadığı, arazinin uygun olmadığı ve sudan yapılan tesislerin mazotlu tesislere oranla daha pahalıya mal edildiği bildirilmiştir (Belediye Meclisi Elektrik İşini Tekrar Ele Aldı, *Haber*, 04.08.1947). Eylül 1947 yılında, Afyon'un elektrik işi bir karara bağlanmıştır. Kömür ve mazotla çalışıp 600 kilovat elektrik üreten makinelerin tesisine karar verilmiştir (Şehir Elektriği, *Kale*, 29.12.1949).

Yerel basında, Afyon'un evleriyle ticaret yerlerinin yüzde 40'ında bile elektrik olmadığı Afyon halkının pek çoğu elektrik almak için başvursalar da imkânsızlıklar yüzünden elektrik verilemediği belirtilmiştir (Mühendisin Tetkikini Bekleyelim, *Haber*, 07.08.1947). Afyon Belediye Meclisi, hem elektrik kesintilerini engellemeye çalışmış, hem de elektrik elde etmek için fazla masraf yapılmasının doğru olmadığı bildirilmiştir. Elektrik ihtiyacının en ekonomik şekilde nasıl karşılanacağı konusu Afyon Belediye Meclisini uzun süre meşgul etmiştir (Şehrimiz Elektrik Meselesi, *Haber*, 11.08. 1947).

Aralık 1953'de yerel basında, sık sık elektrik kesintilerinden bahsedilmiştir (Elden Ne Gelir Ağlamaktan Başka Bu Hale, *Murat*, 07.12.1953). Ekim 1955'de elektrik kesilmeleri devam etmiştir (Elektrik, *Demokrat Afyon*, 15.10.1955).

Yerel basın, Afyon Belediyesi tarafından işletilmekte olan elektrik işletmesinin arızasız çalıştırılması ve ucuz fiyatla elektrikten insanların faydalanmasının belediyenin başlıca görevi olduğunu söylemiştir. Elektrik işletmesinin, 1954 ve 1955 yıllarında uygulanması sonunda 50 ile 70 bin lira arasında bütçe açığına sebep olduğu santralin, işletme masraflarından tasarruf etmeye çalıştığı belirtilmiştir. Uygulanan tarifenin elektrik işletmesinin zorunlu masraflarını karşılayamadığından açığın kapatılabilmesi için düşünülebilecek tedbirler arasında yeni bir tarifenin uygulanması gerektiği yerel basında söylenmiştir (Elektrik İşlerimiz, *Demokrat Afyon*, 18.01.1956).

26 Ağustos 1957'de (Şehrimiz 26 Ağustos'ta Elektrik Cereyanına Kavuşuyor, *Sebat*, 10.08.1957). Tunçbilek'teki enerji santralinden Afyon'a, verilecek enerji için yapılacak tesisata ilk deneme elektriği verilmiştir. Afyon'a yeni verilecek elektriğin 154 kilovat olduğu belirtilmiştir (Tunçbilek'ten Gelen Elektrik Hattına Cereyan Verildi, *Sebat*, 26.08.1957). Afyon'a Tunçbilek'ten elektrik verilmesi üzerine Ekim 1957'de elektrik fiyatları ucuzlamıştır. Sanayi Bakanlığı'ndan belediyeye gelen yazıda yeni elektriğin verildiği tarihten itibaren evlerde %43, hafif ve ağır sanayide %28,5 fiyatlar ucuzlamıştır. Buna göre; evlerde sarf edilen elektriğin vergi dahil kilovatı 20 kuruş olup, eskiden bu ücretin 31 kuruş olduğu belirtilmiştir. Eskiden 20-21 kuruş olan sanayi ücretleri, yeni tarifede vergi dahil 12 kuruşa indirilmiştir (Elektrik Fiyatları Ucuzladı, *Sebat*, 17.10.1957). Yerel basında bu indirimin yalnız halkın ucuz elektrik kullanması ile sınırlı olmayacağı, aynı zamanda şehrin sanayi ve iktisadi kalkınmasında etkisi olacağı bildirilmiştir. Kasaplara bu indirimin çok faydalı olacağı, zira sucuk imalinde kasapların etin, makine ile çektiklerinde maliyetin hayli elektrik sarfiyatı nedeniyle yükseldiği söylenmiştir. Bu düşüşün sucuk maliyeti üzerinde de etkili olacağı, bundan sonra pek çok hafif sanayi ile uğraşan esnafın da elektrikten istifade edeceği belirtilmiştir (Elektrik Ücretleri, *Sebat*, 02.11.1957).

Ancak geçen zaman içerisinde elektrikle ilgili sıkıntılar basının gündeminde yer almaya devam etmiştir. Ekim 1957'de bazı mahallelerde sokak lambalarının yanmadığından şikâyet edilmiştir (Bazı Mahallerde Sokak Lambaları Yanmıyor, *Sebat*, 23.10.1957). Afyon'da sürekli elektrikte arızalar olmuştur. Arızanın sebebi: Santraldeki sigortalar dayanmadığından arızalar olmuştur. Sigortalar değiştirilmiş olduğundan bundan sonra arıza olmayacağı söylenmiştir (Elektrik Arızaları, *Sebat*, 24.10.1957).

3.2. BELEDİYE BAŞKANLARI (1946 – 1960)

Tevfik İsce (1945-1946)-(1947-1950)

Mehmet Arpacıoğlu (1950-1952)

Mehmet Asım İzmirli (1952-1955)

Ali Celal Artüz (1955-1957)

Hayri Telekoğlu (1957-1960)

Ethem Recep Boysan (1960-1961): (Nasrattınoğlu ve Sarlık, 1998: 113-120)

Yerel basında en çok bahsedilen iki Afyon Belediye Başkanı vardır. Bunlar Hayri Telekoğlu ve Ethem Recep Boysan'dır.

Hayri Telekoğlu (1957-1960): 1957 yerel seçimleriyle Afyon Belediye Başkanlığına seçilmiştir. Hayri Telekoğlu'nun, yerel basında sık yer alma sebebi şudur: 30 Aralık 1959'da belediye meclisi saat 16:00'da Belediye Başkanı Hayri Telekoğlu'nun başkanlığında toplanmıştır. Gündemde Afyon noteri hakkında yazının olduğu bildirilmiştir. Belediye, Yeşil yolda bazı istimlâklar yapmıştır. Mal sahipleriyle sorunlar çıkmış, iş mahkemeye taşınmıştır. İstimlâk edilecek tarlaların bir kısmı da Noter Ahmet Tuncer'in kayın pederine ait olduğu haberi basında yer almıştır. Kömür dağıtma işlerindeki sırayı bozma meselesinden dolayı Belediye Başkanı Hayri Telekoğlu ile Noter Ahmet Tuncer arasında bir tartışma çıkmıştır. Belediye Başkanı Hayri Telekoğlu, Noter Ahmet Tuncer'i kendisine hakaret ettiği iddiasıyla mahkemeye vermiştir. Mahkeme, Noter Ahmet Tuncer'in beraatına karar vermiştir. Sonuç olarak Belediye Başkanı Hayri Telekoğlu, Noter Ahmet Tuncer'in belediye meclisi tarafından kınanmasını bu kararın bir suretinin adliyeye gönderilmesini istemiştir. Karar, meclis üyeleri tarafından hoş karşılanmamıştır (Belediye Meclisi Dün Tarihi Bir Toplantı Yaptı, *Sebat*, 30.12.1959). Bu konuda belediye meclisi üyelerinden Avukat Mustafa Akalın ile konuşulmuştur. Akalın, belediye başkanıyla Noter Ahmet Tuncer arasındaki olayın kişisel olduğunu meclisi ilgilendirmeyeceğini, meclis toplantılarında memleketle ilgili konuların konuşulması gerektiğini söylemiştir (Bugünkü Belediye Meclisi Toplantısı, *Sebat*, 29.12.1959). Bu konuda konuşanlar başkanın şahsi davasına meclisi karıştırmamasını istemişlerdir. Bunun üzerine belediye başkanı bu konudan bir daha bahsetmemiştir (Belediye Meclisi Dün Tarihi Bir Toplantı Yaptı, *Sebat*, 30.12.1959).

Ethem Recep Boysan (1960-1961): Ethem Recep Boysan, Afyon'a gelerek yeni görevine 1960 yılında başlamıştır. Vali aynı zamanda belediye başkanlığını da üzerine almıştır. Darbe döneminde olduğundan böyle yapılmıştır (Valimiz Görevine Başladı, *Sadakat*, 16.06.1960).

3.3. MİLLETVEKİLLERİ (1946 – 1960)

TBMM VIII. Dönem (1946-1950)

- 1.Sadık Aldoğan
- 2.Mehmet Aşkar
- 3.Hazım Bozca
- 4.Hasan Dinçer
- 5.Şahin Laçın
- 6.Kemal Özçoban
- 7.Cemal Tunca
- 8.Ahmet Veziroğlu (Nasrattınoğlu ve Sarlık, 1998: 53).

IX. DÖNEM (1950-1954)

- 1.Abdullah Güler
- 2.Ahmet Veziroğlu
- 3.Ali İhsan Sabis
- 4.Avni Tan
- 5.Bekir Oynağanlı
- 6.Gazi Yiğitbaşı
- 7.Mehmet Kemal Özçoban
- 8.Salih Zeki Torfilli
- 9.Süleyman Kerman (Kalafat, 2009: 32)

X. DÖNEM (1954-1957)

1. M. Rıza Çerçel
- 2.Arif Demirer
3. Sıtkı Koraltan
4. Kemal Özçoban
5. Saip Özer
- 6.Osman Talu
7. Hüseyin Tiryakioğlu

8. Murat Ali Ülgen

9. Gazi Yiğitbaşı (Nasrattınoğlu ve Sarlık, 1998: 64)

XI. DÖNEM (1957-1960)

1.Arif Demirer

2.Gazi Yiğitbaşı

3.Mehmet Kemal Özçoban

4.Murad Ali Ülgen

5.Mehmet Rıza Çerçel

6.Mustafa Öztürk

7.Necati Topçuoğlu

8.Orhan Kökten

9.Osman Uygun

10.Osman Talu (Kalafat, 2009: 32-33)

Milletvekili Özgeçmişleri (1946 – 1960):

Sadık Aldoğan (Mehmet Sadık Aldoğan): 1888 yılında İstanbul'da doğmuştur. Askeriyede çeşitli görevler almıştır. DP ve Millet Partisi'nde VIII. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 21 Ekim 1965'de ölmüştür.

Mehmet Aşkar: 1900 yılında Bolvadin'de doğmuştur. Mesleği: Tüccardır. DP ve Millet Partisi'nde VIII. Dönem Afyonkarahisar milletvekilliği yapmıştır. 1 Ağustos 1972'de ölmüştür.

Hazım Bozca (Ahmet Hazım Bozca): 1913 yılında İstanbul'da doğmuştur. Avukat olup ayrıca DP'de VIII. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 7 Aralık 1971'de ölmüştür.

Hasan Dinçer (Hasan Hamdi Dinçer): 1910 yılında Sandıklı'da doğmuştur. Avukat olup DP, VIII. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 24 Nisan 2001'de ölmüştür.

Şahin Laçın (Abdullah Şahin Laçın): 1901 yılında Afyonkarahisar'da doğmuştur. Çeşitli kurumlarda müdürlük ve DP, VIII. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 3 Kasım 1971'de ölmüştür.

Cemal Tunca: 1884 yılında Bursa’da doğmuştur. Mesleği: Doktor. DP III., IV., V., VI ve VII. Dönem Antalya, VIII. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 3 Temmuz 1963’de ölmüştür (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2010: 447).

Abdullah Güler: 1894 yılında Sandıklı’da doğmuştur. Mesleği: Çiftçidir. DP, IX. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmış olup 28 Nisan 1978’de ölmüştür.

Süleyman Kerman: 1896 yılında Emirdağ’da doğmuştur. Mesleği: Ticaret ile uğraşmıştır. Ayrıca DP IX. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 11 Ekim 1970’de ölmüştür.

Bekir Oynağanlı (Bekir Sıtkı Oynağanlı): 1912 yılında Afyonkarahisar’da doğmuştur. Mesleği: Ticaret ve çiftçilik ile uğraşmıştır. DP, IX. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 13 Temmuz 1987’de ölmüştür.

Ali İhsan Sabis (İhsan Sabis): 1882 yılında İstanbul doğmuştur. Mesleği: Askerliktir. Askeriyede çeşitli görevler almıştır. DP, IX. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 9 Aralık 1957’de ölmüştür.

Avni Tan (Hüseyin Avni Tan): 1890 yılında Kayseri’de doğmuştur. Mesleği, doktorluk olup DP, IX. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 21 Mayıs 1961’de ölmüştür.

Salih Torfilli (Salih Zeki Torfilli): 1895 yılında İstanbul’da doğmuştur. Mesleği: Çiftçidir. DP, IX. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 31 Temmuz 1970’de ölmüştür.

Ahmet Veziroğlu: 1891’de Dinar’da doğmuştur. Ticaret ile uğraşmıştır. DP, VIII. ve IX. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 4 Ocak 1983’de ölmüştür (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2010: 541).

Sıtkı Koraltan: 1909 yılında Karaman’da doğmuştur. Savcı ve hakimlik yapmış olup DP, X. Dönem Afyonkarahisar Milletvekili olmuştur. 23 Haziran 1958’de ölmüştür.

Saip Özer (İsmail Saip Özer): 1889 yılında İstanbul’da doğmuştur. Mesleği, doktorluk olup ayrıca DP IX. Dönem Çorum, X. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 3 Ocak 1956’da ölmüştür.

Hüseyin Tiryakioğlu: 1886 yılında Afyonkarahisar’da doğmuştur. Mesleği: Serbest ticarettir. DP, X. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 19 Haziran 1973’de ölmüştür (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2010: 611-612).

Rıza Çerçel (Mehmet Rıza Çerçel): 1919 yılında Afyonkarahisar’da doğmuştur. Mesleği: Sivil havacılık da çeşitli görevlerde bulunmuş olup devlet hava yollarında memur olarak çalışmıştır. DP, X. ve XI. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 28 Ocak 1998’de ölmüştür.

Arif Demirer (Mehmet Arif Demirer): 1909 yılında Afyonkarahisar’da doğmuştur. Hukuk ve ekonomi ile ilgili işlerde çalışmış olup ayrıca DP, X. ve XI. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 10 Temmuz 1995’de ölmüştür.

Orhan Kökten: 1903 yılında Çeltik’te doğmuştur. Mesleği, öğretmenliktir. DP XI. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 28 Mart 1977’de ölmüştür.

Mustafa Öztürk: 1908 yılında Dinar’da doğmuştur. Ziraat ve ticaret ile uğraşmış olup, ayrıca DP XI. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 17 Kasım 1993’de ölmüştür.

Kemal Özçoban (Mehmet Kemal Özçoban) : 1908 yılında Afyonkarahisar’da doğmuştur. Avukat olup DP, VIII., IX., X. ve XI. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 3 Nisan 2004’de ölmüştür.

Necati Topçuoğlu (Bekir Necati Topçuoğlu): 1905 yılında Çayeli de doğmuştur. Ekonomi alanında memurluk yapmış ayrıca DP XI. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği görevinde bulunmuştur. 8 Aralık 1961’de ölmüştür.

Osman Talu: 1914 yılında Sandıklı’da doğmuştur. Mesleği: Savcı ve hakimdir. DP X. ve XI. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 14 Ağustos 2005’de ölmüştür.

Murat Âli Ülgen: 1898 yılında Konya’da doğmuştur. Ziraat Bankası’nda memurluk, DP IX. Dönem Konya, X. ve XI. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 20 Eylül 1972’de ölmüştür.

Orhan Uygun (Bektaş Orhan Uygun): 1919 yılında Afyonkarahisar’da doğmuştur. Yüksek elektromekanik mühendisi olup DP XI. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 23 Ekim 1985’de ölmüştür.

Gazi Yiğitbaşı: 1898 yılında Bolvadin’de doğmuştur. Ticaret ile uğraşmıştır. DP IX., X. ve XI. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. 12.04.1961’de ölmüştür (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2010: 689-690).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFYONKARAHİSAR'DA SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

4.1. SAĞLIK

Yerel basında, 1940'lı yıllarda, halkın okur-yazar oranının düşük, sağlık da dahil olmak üzere birçok konuda batıl inançların yaygın olduğu bu yüzden modern tıbbı güvenin az olduğu yönünde haberler çıkmıştır (Demirdelen, 2008: 261). Beden ve çevre temizliğine pek önem verilmediği, şehirde belediye hizmetlerinin yetersizliğinden kaynaklanan su ve kanalizasyon sorunlarına dair haberler basına yansımıştır (Sağlık, *Demokrat Afyon*, 24.04.1958).

4.1.1. Sağlık Hizmetleri

Yerel basında Aralık 1946'da Afyon Devlet Hastanesi'nin açılmasının sağlık hizmetleri açısından önemli olduğu söylenmiştir (İlimiz Devlet Hastanesi Törenle Açıldı, *Haber*, 02.12.1946). Haziran 1947'de Afyon Devlet Hastanesi'nin, 50 yataklı olduğu operatör, dahiliye, göz doktorları, kadın hastalıkları ve doğum doktorları olmak üzere beş doktorun hastanede bulunduğunu hastane bildirmiştir (Afyon Devlet Hastanesi, *Haber*, 26.06.1947). Temmuz 1947 yerel basında Doğumevinin, Afyon Devlet Hastanesine nakledildiğine dair haberlere rastlanmaktadır (Doğumevi Hastahane'ye Taşındı, *Haber*, 07.07.1947).

4.2. KAPLICALAR VE MADEN SULARI

Yerel basında, Afyon içinde birçok kaplıca olduğundan hem Afyonluların hem de başka yerlerden gelen hastaların şifa için yaz kış şehre gelip gittiği yönünde haberler yer almıştır (Hancıoğlu, 1948: 476-478). Sadece kaplıca haberleri değil Afyon'un maden suyu ile ilgili haberlerine de yerel gazetelerde yer verilmiştir. Karahisar maden suyunun, Gazlıgöl Kaplıcası'nın yakınında olduğundan kaplıcanın öneminin kat kat arttığı ifade edilmiştir (Demirdelen, 2008: 274).

4.2.1. Kaplıcalar

Afyon'da Dabakhane Hamamı, Umur Bey (Paşa) Hamamı, Yeni Hamam, Millet (Gavur) Hamamı, Kadı Hamamı, Alaca (Kasımpaşa) Hamamı ve Gedik Ahmet Paşa (İmaret) Hamamı vardır. Gazlıgöl, Gecek, Hüzayî ve Ömer Kaplıcaları Afyon'un

önemli kaplıcalarıdır (Afyonkarahisar Kaplıcaları, *Haber*, 20.03.1947). Belli başlı ve tesisli kaplıcalardan başka Gazlıgöl Kaplıcası yanında Mehmet Ağa Ilıcası ile Gecek Kaplıcası batısında Uyuz Hamamı da bulunmaktadır. Sandıklı'nın Hüzai kaplıcası çamur banyoları ile ünlüdür.

Gazlıgöl Kaplıcası'nın yakınında maden suyunun olması kaplıcanın önemini artırmıştır (Akcüre, 2014: 50-51). Gazlıgöl Kaplıcası 1895 yılında Anadolu-Bağdat Demiryolu hattının geçmesi sonucu Gazlıgöl'ün önemi artmıştır (Özpınar, 2010: 73-75). Demiryolu İstasyonunun yapılması Gazlıgöl'ü uğrak bir mekân yapmıştır (Gazlıgöl Çok Kalaba, *Sebat*, 18.07.1957). 1896 yılında Hazineye ait olan ve Maarifçe işletilmekte olan Gecek, Ömer ve Gazlıgöl Kaplıcalarının yanına belediye idaresi tarafından bina inşa edilerek yatılı kalınmasının sağlanması kararlaştırılır. 1926 yılında, Gazlıgöl'ün hemen yakınında bulunan Madensuyu'nun işletilmesi Kızılay'a verilir ve buraya modern bir tesis yapılır. Tesisin yapılmasıyla birlikte Gazlıgöl'ün ünü de artar. Fakat Gazlıgöl Kaplıcalarının asıl önemini artıran, kaplıca işletmesinin Afyonkarahisar Belediyesi'ne devredilmesi olmuştur. 1958 yılında zamanın Afyon Belediye Başkanı Hayri Telek, İl Özel İdaresine ait olan Gazlıgöl Kaplıcası'nın işletilmesine talip olmuştur. 1 Şubat 1958 tarihinde Özel İdareyi temsilen Vali Vekili Hüseyin Meydanoğlu ve Afyon Belediye Başkanı Hayri Telek arasında imzalanan anlaşmayla kaplıcanın işletilmesi 75 yıllığına Afyon Belediyesi'ne devredilmiştir. Kaplıcanın Afyon Belediyesi'ne devrini takip eden 1960'lı yıllarda Gazlıgöl'de büyük değişimler olmuştur. Belediye Başkanı Hazım Bozca zamanında hamamlarda bakım yapılmış, kaplıcaların ortasından geçen dere ıslah edilerek üzerine köprü, gelenlerin rahatça kalabilmesi için apart odalar yaptırılmıştır (Özpınar, 2010: 73-76).

4.2.2. Maden Suları

Afyon kaplıcalarından başka madensuyu kaynağına da sahiptir. Maden suyu ve kaplıcalar Afyon şehrinin yirmi kilometre kuzeyinde yer alır (Özdemir, 1950: 528).

Yerel basında Afyon maden suyunun tarihi kısaca şöyle anlatılmıştır: Karahisar Maden Suyu'nun çok eski bir geçmişi vardır. Frikyalıların Ayaz şehrine yakın bulunuşu tarihi önemini bir daha arttırmıştır. Son kazılarda memba civarında 30 metre kadar

derinliklerde eski inşaat kalıntılarına rastlanmıştır (Afyonkarahisar Maden Suyu, *Demokrat Afyon*, 28.12.1953). 1900 yılında Osmanlı padişahlarından Sultan II. Abdülhamid'e Belçikalı bir hekimin Afyonkarahisar maden suyu tavsiyesi üzerine padişahın emriyle su tahlil edilmiş ve tapusu Sultan Hamit'te kalmak üzere suyun imtiyazı Şişli Çocuk Hastanesi'ne verilmiştir (Afyonkarahisar Maden Suyu, *Demokrat Afyon*, 28.12.1953). Şişli Çocuk Hastanesi idaresi tarafından bir süre işletilmiştir (Afyonkarahisar Kaplıcaları, *Haber*, 24.03.1947). 1914 Harbi'nden sonra imtiyaz Afyonkarahisar Hususi Muhasebesi'ne geçmiştir. 1916'da maden kanunu ile devlete geçen kaynaklar arasında Karahisar Maden Suyu da vardır. Karahisar Maden Suyu, Kızılay Cemiyeti'ne özel bir mukavele ile devredilmiştir. O tarihten beri de Kızılay'dadır (Afyonkarahisar Maden Suyu, *Demokrat Afyon*, 28.12.1953).

1947 yılında maden suyu müdürü Gazanfer Söz, maden suyu üretimi için 104 kişi çalıştığını, bunların 12'si idarede 59'u işletmede, 15'i satışta ve 18'inin programlı tesisatta çalışmakta olduğu belirtilmiştir. Yapılan üretime gelince: 30 santimetrelik şişe de önce 5.000 şişe elde edilirken, 1947'de bu rakam 12.000 şişeye yükselmiştir (Afyon Maden Suyundan Daha Çok Faydalanmalıyız, *Haber*, 19.06.1947). Basit bir tarzda çalıştırılan maden suyu işletmesi, 1947'de 450.000 lira sarf edilerek Fransa'dan getirilen otomatik bir makine ile zenginleştirilmiştir (Afyonkarahisar Maden Suyu, *Demokrat Afyon*, 28.12.1953). 1951 senesinde 3,370,091 şişe doldurulmuştur. Bu miktar zaman içinde artmıştır (Afyonkarahisar Maden Suyu, *Demokrat Afyon*, 31.12.1953).

1953 yılında bir şişe maden suyu en uzak yerde de 15 kuruşa satılırken Gazlıgöl Kaplıcası'nda da aynı fiyata satılmıştır. Yerel basın Kızılay'ın, Afyon için başka bir tarife uygulaması gerektiğini, başka renk şişeler içerisinde Afyon için ucuz maden suyu verilmesini istemiştir (Afyonkarahisar Maden Suyu, *Demokrat Afyon*, 31.12.1953). Kızılay, Uzun çarşıda yaptırdığı binanın bir kısmını maden suyu satışı için ayırmıştır. Burada satılan maden suyunun diğer yerlerden ucuz olduğu belirtilmiştir (Şehirde Maden Suyu Ucuza Satılacak, *Sebat*, 16.12.1959).

Yerel basında suyun birçok defalar analizlerinin yapıldığına dair haberlere yer verilmiştir. 2 Ocak 1903 senesinde Şişli Çocuk Hastanesi kimyagerlerinden Ali Rıza tarafından yapılan analizin değerli olduğu gazetelerde söylenmiştir (Afyonkarahisar

Maden Suyu, *Demokrat Afyon*, 29.12.1953). Bu analize göre, su ekşimsi, fazlaca CH₂ gazlı, bikarbonatlardan zengin, içimi kolay ve kükürt kokusu olmayan lezzetli bir sofraya suyudur (Afyonkarahisar Maden Suyu, *Demokrat Afyon*, 28.12.1953). Bu suyun karaciğer, mesane ve safra kesesinden rahatsızlığı olanlara iyi geldiği yerel gazetelerde yazılmıştır (Afyon Maden Suyundan Daha Çok Faydalanmalıyız, *Haber*, 19.06.1947).

4.3. HABERLEŞME VE ULAŞIM ARAÇLARI

Haberleşme: PTT idaresince Ocak 1946'da Afyon'da otomatik telefon tesisatı yapılmıştır. PTT idaresi, Afyon'a bir uzman göndermiş ve elektrik durumunu incelemiştir. Bu incelemeden sonra da otomatik telefon tesisatının bir süre çalışmayacağı anlaşılmıştır (PTT İdaresince, *Haber*, 10.01.1946). Şehirde kurulan otomatik telefon santrali 1 Haziran 1946 tarihinde törenle işletmeye açılmıştır. PTT idaresi tarafından bastırılan telefon rehberinden anlaşıldığına göre şehirde otomatik telefon alanların sayısı 200 kadardır. Bunlardan 75'i resmi daire, 80'i ticaret yeri ve 19'ununda halk tarafından kullanıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca 1946 yılı Eylül ayı içinde ahsaptan bir telefon köşkü yapılacağı belirtilmiştir. 9 ay kadar sonra şehir garına telefon köşkü konulmuş ve şehir içi ve şehirlerarası konuşmalara başlanıldığı ifade edilmiştir (Demirdelen, 2008: 193).

Afyon merkez ve ilçeler arası haberleşmeyi sağlamak için Ağustos 1957'de Bayat şehirlerarası telgraf ve telefon hattı açılmıştır. Afyon, Dinar, Sandıklı ve Şuhut da yapılacak PTT binaları için arsalar alınmış olup binaların inşaatına yakında başlanacağı söylenmiştir (Şehrimizde PTT Faaliyeti, *Sebat*, 03.08.1957).

Ulaşım: Afyon şehri tarih boyunca kavşak noktasında bulunma avantajını iyi kullanarak ulaşımında öne çıkmıştır (Afyon ve devlet demir yolları, 1946: 368). Yerel basında Afyon'un, Türkiye'nin en orta yerinde doğuyu batıya, kuzeyi güneye bağlayan işlek yolların önemli noktasında olduğu (Şehir İçi Yollar ve Nakliyat, *Demokrat Afyon*, 16.10.1954) harita üzerinde dört hattın birleştiği noktada transit merkezi konumunda bulunduğu söylenmiştir (Görktan, 1946: 368).

15 Ocak 1947'den itibaren Afyon –Konya, Afyon –Eskişehir, Afyon- Alaşehir ara trenleri bir süreliğine kaldırılmıştır. Afyon halkına kolaylık sağladığı belirtilen bu trenler 1 ay sonra tekrar işlemeye başlamıştır (Ara Trenleri Muvakkaten Kaldırıldı, *Haber*, 20.01.1947).

1953'te Afyon'a yapılan yollar arazi düzleştirilerek ve stabilize yol yapım tekniğiyle yapılmıştır. 1953 de yapılan yollar şunlardır: İl yolları: 4 km kaldırım, 45 km yol arazi düzleştirilerek ve 10 km yol stabilize olarak yapılmıştır. Bir beton köprü yeniden yapılmıştır. Bu işler için, 418,532 lira harcanmıştır. Köy yolları: 84 km yol arazi düzleştirilerek, 29 km yol stabilize edilmiştir. 3 beton 4 ahşap köprü tamir edilmiştir. Bu işler için 117,637 lira harcanmıştır (Afyon'da Bir Yıl İçinde Yapılan Yollar, *Sadakat*, 02.06.1953).

Şehir içi yapılan yollar dışında şehirlerarası Denizli'yi Sandıklı'ya bağlayan yol 1956'da işletmeye açılmıştır. Denizli-Çivril-Çal-Nazilli-Sarayköy- Aydın-Söke ve diğer iller Dinar'dan dolaşmadan 70 kilometrelik bir yol tasarruf ederek Sandıklı'ya gidebileceği gibi oradan Afyon istikametine devam edebileceği söylenmiştir (Ege Bölgesi'ni Afyon Güzergahına Bağlayan Yol, *Demokrat Afyon*, 27.04.1956).

4.4. YARDIM KURULUŞLARI

Afyon'da sosyal hayatın devamında ve gelişmesinde önemli bir rol üstlenen yardımlaşma ve sosyal dayanışma faaliyetleri sıkça gerçekleştirilmiştir. Afyon yerel basında eğitim alanındaki yardım kuruluşlarının haberleri diğer yardım kuruluşlarına göre daha sık yer almıştır. Halkın yardım kuruluşlarına katkısını sağlamak amacıyla gazetede ilanlar verilmiş, piyangolar, balolar düzenlemek suretiyle de yardım kuruluşlarına destek verilmiştir. Yardım kuruluşları (Afyon Gençlik Derneği Toplantısı, *Demokrat Afyon*, 12.02.1955):

1.Okutma ve Yardım Cemiyeti: 1945 yılında merkezi İstanbul olmak üzere Okutma ve Yardım Cemiyeti kurulmuştur (Afyon Talebeye Yardım Cemiyetleri, *Haber*, 24.07.1947). İstanbul'da bulunan Afyonlular Okutma ve Yardım Cemiyeti için toplantı yapmışlardır. Toplantının amacı cemiyete maddi yardımda bulunmaktır (İstanbul'da

Bulunan Hemşerilerimiz, *Haber*, 04.02.1946). Afyon Gençlik Derneği, 1945 yılında yaptığı toplantıda Okutma ve Yardım Cemiyeti için bir öğrenci yurdu açmak ve muhtaç öğrencilere maddi yardımlarda bulunmak amacıyla toplantı yapmıştır (Afyon Gençlik Derneği Toplantısı, *Demokrat Afyon*, 12.02.1955). Gençlerin İstanbul'da kurdukları Afyon Okutma ve Yardım Cemiyeti, çok zaman geçmeden başta Ö. Haydar Çerçel olmak üzere oradaki Afyonluların yakın ilgisini çekmiştir. İstanbul'daki Afyonlular derneğe 6.000 lira gibi bir bağışta bulunmuşlardır. Gençlerin amacının Afyon'a öğrenci yurdu açmak olduğu belirtilmiştir (Yüksek Tahsil Gençliğinin Himayeye Değer Teşebbüsleri, *Haber*, 18.02.1946).

Okutma ve Yardım Cemiyeti'ne benzer bir kuruluş olarak şu kuruluş da bulunmaktadır. Merkezi Afyon'da olmak üzere Öğrenciye Yardım Derneği 1947'de kurulmuştur. Amacı isminden anlaşılacağı üzere Afyonlu çocukların eğitimlerine imkân hazırlamaktır. Bu cemiyetin amacı yalnız kabiliyetli çocukların yetişmesine yardım, onları teşvik ve himaye değildir. Afyon'daki dernek ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki çocukları da himaye etmek istemiştir. İstanbul ve Ankara'daki dernekler yalnız yüksek tahsil gençlere yardım için kurulmuştur (Afyon Talebeye Yardım Cemiyetleri, *Haber*, 24.07.1947). Merkezleri İstanbul, Ankara ve Afyon'da bulunan talebeye yardım cemiyetlerinin birleşme meselesi tekrar ortaya atılmıştır (Talebeye Yardım Cemiyetlerinin Birleşmesi, *Haber*, 07.08.1947).

2.Afyon İli Yüksek Tahsil Yardım Derneği: Ankara'daki Afyonlulardan bazıları, Haziran 1947'de İçişleri Bakanlığı'na müracaat ederek, merkezi Ankara'da olmak üzere Afyon İli Yüksek Tahsil Yardım Derneği kurmak için izin istemişler ve derneğin tüzüğünü hazırlanmışlardır. 1947'de kurulmuştur. Amacı isminden de anlaşılacağı üzere Afyonlu çocukların eğitimlerine imkân hazırlamaktır (Ankara'da, Afyon İli Yüksek Tahsil Yardım Derneği İçin Teşebbüse Geçildi, *Haber*, 19.06.1947).

3.Afyon Fukaraya Yardım Cemiyeti: Sivil yardımlaşma konusunda atılan büyük adımlardan birisi Fukaraya Yardım Cemiyeti'dir. Cemiyetin adı 1945 yılından sonra Fakirlere Yardım Derneği olmuştur. Fukaraya Yardım Cemiyeti Ramazan ayında da yardım faaliyetlerine devam etmiştir. Fakirlere kış yardımı için para toplamış ve yoksullara kömür dağıtılmıştır (Demirdelen, 2008: 51). Afyon Fukaraya Yardım

Cemiyeti 1960 senesi toplantısı, 27 Şubat 1960 Cumartesi günü saat 16:00'da Kızılay şubesi binası üstündeki öğretmenler lokalinde yapılmıştır. Gündemde çalışma raporunun okunması ve yeni idare heyetinin seçimi olduğu belirtilmiştir (Afyon Fukaraya Yardım Cemiyeti Başkanlığından, *Sadakat*, 13.02.1960).

4.5. AFYONKARAHİSAR HALKEVİ VE FAALİYETLERİ

Afyon Halkevi 19 Şubat 1932 tarihinde açılmıştır. Afyon Halkevinin açılışı yerel basında önemli bir yer tutmuştur. Yerel gazetelerde Halkevinin önemine vurgu yapılmıştır (Şahin, 2004: 42). Halkevi Afyon halkını sosyal ve kültürel alanda geliştirmek için kurulmuştur. Halkevlerinin siyasi bir kurum olmadıkları, sosyal ve kültürel kurumlar oldukları üzerinde durulmuştur (Halkevleri İçin Sevgili Milli Şefimizin Çeşitli Yıllardaki Buyruklarından, 1946: 281-282).

Taşpınar Dergisi: Afyon Halkevi edebiyat şubesi tarafından her ayın on dokuzunda Afyon Doğan Matbaası tarafından Afyon Halkevi adına 1932 tarihi ile çıkmaya başlamış bir dergidir. Derginin imtiyaz sahibi Eflatun Cem ve neşriyat müdürü Dr. Kemal'dir. Afyon Halkevi dergisi Taşpınar, adını şehrin su ihtiyacını karşılayan Taşpınar suyundan almıştır. Dergide sürekli yazı yazarlar arasında Edip Ali Bakı vardır (Kurnaz Şahin, 2004: 75-76).

Edip Ali Bakı'nın hayatı kısaca şöyledir: 1896'da Nevşehir'de doğmuştur. Fransızca öğretmenleri olarak Afyon Lisesi'nde görev yapmıştır. Fransızca öğretmenleri olduğu halde edebiyatla ilgilenmiştir. Şiir ve düzyazı yazmıştır. 13 basılı eseri vardır. Bazı eserleri şunlardır: Abdürrahim Mısıri(Afyonlu şair ve âlim), Afyon'daki Sinan Paşa, Afyonlu Şair Mehmet Fevzi, Afyon'da Bir Şair Ailesi, Afyon'da Meçhul Halk Tarihinden Yapraklar, Beş Kızlar (Manzum şiirleri), Vecizeler Edip Ali Bakı'nın eserleridir. Ayrıca çeşitli gazete ve dergilerde yazısı çıkmıştır. Afyon'da 1930'larda yayınlanan ünlü Taşpınar Dergisi uzun bir süre onun yönetiminde yayınlanmıştır. Bunlar dışında Edip Ali Bakı'nın Türk edebiyatının şairlerine aşırı hayranlığı vardır. Bunlar için sayfalar dolusu övgüler yazmıştır (Nasrattınoğlu, 1971: 220-221). Taşpınar'dan Damlalar başlığı altında Edip Ali Bakı, Halkevi için şiirler, güzel sözler yazmıştır. Edip Ali Bakı geçmiş şairlerin hayat ve eserlerini de incelemiştir (Halkevleri

için sevgili Milli şefimizin çeşitli yıllardaki buyruklarından, 1946: 283,286,288,294). Afyon'da 1946'da, 11 halkevi ve 62 halkodasının var olduğu anlaşılmaktadır (İlimizde 13 Köyde Daha Halkodası Açılıyor, *Haber*, 18.02.1946).

1946 yılı başından beri Afyon Halkevi çeşitli kurslar yapmıştır. Saz çalışmaları düzenli bir şekle konmuş ve bir saz kursu açılmıştır. Halkevinde eskiden mevcut malzemeden faydalanarak yeniden bando takımı oluşturmak amacı ile bir de bando kursu açılmıştır. Rağbete ve ihtiyaca dayanarak açılan ve üç dershanede devam eden okuma-yazma kursu da var olup, fakirlik ve çeşitli sebeplerle okula gidememiş çocuklar, bir önceki yıldan birinci kursu ihmal edenlerle yaşlı yurttaşlar kurs görmüştür (Şuhut Folklor Gecesi, 1946: 296). Halkevlerinin 9 kolundan birisinin temsil kolu olduğu bilinmektedir. Anadolu illerinde tiyatro gibi büyük bir kültür ihtiyacını Halkevi karşılamışlardır (Kutman, 1946: 306). Halkevi, vatan savunmasında yaralanmış ve yararlık göstermiş gaziler için bir şeref albümü ayrıca bir arşiv kurmaya karar vermiş bu hususta bir anket hazırlayarak eski muhariplere yollamıştır (Nalbantoğlu, 1946: 337). 1947'de resim sergisi, okuma yazma kursu, saz kursu, kılıç kalkan kursu açılmıştır (Evimizin Çalışmalarından, 1947: 416).

Halkevleri, 1950 yılında seçimleri kazanan DP'nin iktidara gelmesiyle faaliyetlerini yavaşlatmıştır. Nitekim DP kısa bir süre sonra Halkevlerini ve buraya yapılan yardımların, Halkevlerinin taşınır taşınmaz mallarının, bunların ne kadarının CHP eliyle yapıldığının bir dökümünü isteyerek devlet olanaklarından usulsüz yardım yapıldığını belirterek CHP'yi halkevleri konusunda suçlamıştır (Kurnaz Şahin, 2004: 155). Dönemin siyasi ortamı ile ilgili olarak Afyon Halkevi 8 Ağustos 1951 tarihinde diğer bütün Halkevleri gibi kapatılmıştır (Gezer, 2012: 112).

4.6. EĞİTİM VE KÜLTÜR

Eğitim konusu her dönemde farklı şekilde ele alınmış, farklı görüşler ortaya çıkmıştır. İnönü döneminde eğitim öncelikle kalkınma ve modernleşme problemi olarak ele alınmıştır (Demirdelen, 2008: 211). Mustafa Necati ve Hasan Ali Yücel, sorunu salt okuma-yazma sorunu olarak görmemiş, köylü kitlesinin ve toplumun kalkındırılmasını eğitim yoluyla sağlamaya çalışmışlardır. Köye dönük eğitim Millet Mektepleri ve

Halkevleri ile yapılmaya başlanmıştır. Bu eğitim yetmeyince Köy Enstitüleri gündeme getirilmiştir. Eğitim; 1950'ye kadar, ilköğretim ve okuma-yazma ağırlıklı, 1950-1960 yılları arasında orta öğretime ve 1960'tan sonra da yükseköğrenime ağırlık verilerek yapılmaya çalışılmıştır (Sakaoğlu, 1993: 5-6).

Afyon yerel basınında Demokrat Parti döneminde Afyon'da köy okullarına önem verildiği yönünde haberler çıkmıştır. Köy okulları için harcanan para miktarı: 1950-1951 eğitim yılı içinde 94.063 lira 66 kuruş sarf edilerek sekiz köyde, 1951-1952 yılında 78.401 lira 67 kuruş harcanarak 13 köyde, 1952-1953 yılında 75.540 lira 51 kuruş sarfı ile 10 köyde okul yaptırılmıştır. 1953-1954 yılı içinde 142.897 lira sarf edilerek 8 köyde okul yaptırılmıştır. Yıllar geçtikçe okul yapmaya harcanan para artmıştır. Yuvarlak hesap ile toplam 390.920 lira 84 kuruş sarf edilmiştir. 39 köy okula kavuşturulmuştur (Vilayetimizde Milli Eğitim Faaliyeti, *Demokrat Afyon*, 04.03.1954).

4.6.1. Meslek Okulları

1940-1950 yılları arasında mesleki ve teknik okullarda artış olmuştur. 1930'larda sayısı 40'ı bulmayan Mesleki ve Teknik okulların, 1946'da 200'ü aştığı, öğrenci mevcudunun 5 binlerden 50 bine ulaştığı, bu okullardaki öğretmen ve usta kadrolarının da 500'den 3 bine çıktığı görülmüştür (Sakaoğlu, 1993: 119). Meslek okulları şunlardır:

Afyon Ticaret Lisesi Ziraat Mektebi: Afyon'da 1954 yılında Ticaret Lisesi açılmıştır (Afyon Ticaret Lisesi Ziraat Mektebi, *Demokrat Afyon*, 29.08.1953). Afyon'da Ticaret Lisesi için öğrenci kaydına başlanılmıştır (Ticaret Lisesi'nin Açılması Emri Geldi, *Demokrat Afyon*, 29.09.1953)

Ziraat Okulu: Ziraat Okulu öğrenci kaydına 1957 yılında başlanmıştır. Afyon'da açılacak Ziraat Okulu Aralık ayı başında eğitime başlayacak, okulun, hayvancılık ve meyvecilik üzerine eğitim yapacağı belirtilmiştir. Bu yıl yalnız meyvecilik kolu faaliyete geçecek, gelecek yıl hayvancılık ve diğer kolların açılacağı söylenmiştir. Meyvecilik koluna girebilmek için ilkokul mezunu ve meyvecilik yapan çiftçi çocuğu olması şart koşulmuştur. Okul yatılı ve parasızdır. Okula girmek isteyen

çiftçi çocukları ilgili makamlara ve ilde valiliğe birer dilekçe ile müracaat edecekleri söylenmiştir (Ziraat Okulu Öğrenci Kaydına Başladı, *Sebat*, 17.10.1957). Afyon'a Ziraat Bakanlığından bir heyet gelerek açılış hazırlıklarına başlamıştır. Törende bulunmak üzere Ziraat Bakanlığı Zirai İşler Umum Müdürü de Afyon'a gelecek olup törende Ziraat Bakanı Esat Budakoğlu'nun da bulunacağı söylenmiştir (Ziraat Okulu Yarın Açılıyor, *Sebat*, 23.10.1957). Okulun, Afyon'un hem zirai kalkınma hem de şehrin iktisadi hareketinin gelişmesine katkı sağlayacağı belirtilmiştir (Bugün Ziraat Okulu Açılıyor, *Sebat*, 24.10.1957). Okula 1959 yılı için yatılı olarak 40'ı parasız 10'u paralı olmak üzere 50 öğrenci alınacağı, bu öğrencilerin ortaokul mezunu olacağı şart koşulmuştur. Giriş sınavları 22 ve 23 Eylül 1959 tarihlerinde yapılmıştır (Ziraat Okulu Faaliyete Geçiyor, *Sebat*, 11.08.1959). Ancak 1959 yılı sonu itibariyle okulun sembolik olarak açık olmasına rağmen pratikte eksik çok yönü olduğundan söz edilmektedir. Devlet Üretim Çiftliği henüz gerekli arazi ve araçları temin etmemesinden ötürü öğrencilerin, öğrendiklerini uygulayamadıklarına değinilmiştir (Ziraat Okulunda Eğitim Başladı, *Sebat*, 03.11.1959).

Afyon Akşam Tekniker Okulu: Sanat Okulları'ndan Mezun Olanlar Cemiyeti Afyon Şubesi'nin girişimi ve gayretleriyle Afyon'da bir Akşam Tekniker Okulu'nun açılması için 1959'da çalışmalara başlanmıştır (Akşam Tekniker Okulu, *Sebat*, 02.11.1959). Akşam Tekniker Okulu'nun Kasım 1959'da Erkek Sanat Enstitüsü'nde törenle açılacağı söylenmiştir (Akşam Tekniker Okulu, *Sadakat*, 12.11.1959). Afyon Erkek Sanat Enstitüsü'nde, Akşam Tekniker Okulu törenle açılmıştır. Okulun 1959'da yapı ve makina şubeleri açılmış olup öğrenci mevcudunun 86 olduğu bildirilmiştir (Afyon Akşam Tekniker Okulu Merasimle Açıldı, *14 Mayıs*, 13.11.1959).

4.7. BASIN

Yerel basında, küçük şehirde gazeteciliğin zor olduğundan bahsedilmiştir. Gazeteciliğin sadece yazı yazma işi olmadığı, aynı zamanda konuşma ve tartışma işi olduğu söylenmiştir. Bir yazı yazdığınızda o gün birçok kişiyle konuşmak zorunda kalındığı, benim fikrim böyledir demekle işin içinden çıkılamayacağı belirtilmiştir (Küçük Şehirlerde Gazetecilik, *Sebat*, 18.10.1957). Çok gazete çıkmasının önemli olmadığı önemli olanın kaliteli gazete çıkartmak olduğu yerel basında sık yer almıştır.

Gazetelerin birleştirilip düzgün bir şekilde çıkması gerektiği söylenmiştir. Sırf para için gazetecilik yapılmaması gerektiği belirtilmiştir (Bizim Gazeteler, *Güven*, 08.07.1960).

11 Ekim 1957'de Afyon'da Çimento Fabrikası tarafından verilen yemeğe tek Afyon gazetesi davet edilmemiştir. Davet edilmeme sebebinin Afyon basınına değer verilmemesinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Afyon'da gazeteler, basın cemiyetinin kurulmasını istemişlerdir (Basın Cemiyeti, *Sebat*, 17.10.1957).

DP'nin 1958'de hem genel hem de yerel basın organları üzerinde baskısının arttığı bilinmektedir. Bu durumdan Afyon basını da etkilenmiştir (Topuz, 1973: 193). 1960 yılı başında yerel basında, DP'nin, basına karşı savaş açtığı yönünde haberler çıkmıştır. Kâğıt tahsisinin hükümetin elinde bulunması gazetecileri kâğıt temininde sıkıntıya sokmuştur. Devlet radyosu, hükümetin bir ilan ve reklam gazetesi çıkaracağını resmi ilan ve reklamların bu gazetede yayınlanacağını resmen açıklamıştır (Basına Açılan Savaş, *Sebat*, 25.01.1960).

4.8. GAZETELER (1946 – 1960)

Haber Gazetesi: 12 Ekim 1922 tarihinde haftalık olarak Abdullah Mahir Erkmen'in imtiyaz sahipliğinde çıkmaya başlayan Zafer gazetesi birkaç sayı yayımlandıktan sonra 15 Kasım 1922 tarihinde kapanmıştır. 15 Nisan 1923'de Haber adı ile haftalık olarak yayınlanmaya başlamıştır. Haber Gazetesi 1926'da sadece Salı günleri, daha sonraları da Pazartesi ve Perşembe günleri olmak üzere haftada iki defa olarak yayınlanmıştır (Okday, 1937: 6). Haber Gazetesi'nin bir süre sadece Pazartesi günleri yayınlanacağı söylenmiştir. Gazetenin yayınlanma günleri zaman zaman değişmiştir (Haber Gazetesi, *Haber*, 10.11.1947). Mahir Erkmen'in yönetiminde çıkmaya devam etmiştir (Okday, 1937: 6).

31 Ocak 1928 tarihinde kapanan Haber Gazetesi, 1 Şubat 1928'den itibaren Son Haber adı ile yayın hayatını sürdürmüştür. Son Haber, Haber, Duyum, Afyon'da Haber gibi değişik isimler altında yayın hayatını devam ettiren gazete 29 Aralık 1947 tarihinde bir sebep belirtmeksizin yayın hayatına son vermiştir. 1946 ve 1947 yıllarında gazetenin ismi Haber Gazetesi'dir. Gazetenin sahibi ve başyazarı Abdullah Mahir

Erkmen'dir. 1947 yılında Abdullah Mahir Erkmen, Afyon barosuna kaydedilerek avukatlık yapmaya başlamış, iş hayatı dışında Türk Ocağı, Halkevi başkanlıklarında ve CHP il idare kurulu başkanlıklarında uzun süre bulunmuştur. Haber Gazetesi sahibinin CHP saflarında politikada aktif olarak bulunması dönemin siyasetine uygun gazete yayınlamasını kolaylaştırmıştır. Abdullah Mahir Erkmen'in, çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanan makaleleri ve çok sayıda eseri vardır. 17 Şubat 1947 tarihinden itibaren yazı işleri müdürlüğü Hayri Tokman'a devredilmiş, Abdullah Mahir Erkmen ise yazı göndermeye devam etmiştir (Demirdelen, 2008: 1-4)

Haber Gazetesi, şehir haberlerinden başka sosyal meseleler, memleket davaları, Afyon tarihi, ziraat, hayvancılık, sağlık makaleleri, Ulus, Vakit ve Akşam gazetelerinden, Yeni Adam ve Ülkü dergilerinden alıntılar, eğitim ve pedagoji konularında da makaleler yayınlamıştır (Gazetemizin 1947 Programı, *Haber*, 30.12.1946). Yerel basında Anadolu'da çıkan özel gazeteler içinde en eskilerden birisi olma özelliğine sahip olduğu, 1947 yılında Haber Gazetesi'nin 24 yıllık yayın hayatının olduğu söylenmiştir (Gazetemiz 25 Yaşında, *Haber*, 24.04.1947).

Güven Gazetesi: 1953 yılında günlük olarak yayın hayatına başlamıştır. Sahibi Mehmet Acar'dır. Gazeteyi fiilen idare eden ve Yazı İşleri Müdürü İsmail Buğa'dır. Gazetenin idare edildiği ve basıldığı yer Acar Matbaası olup, gazete Afyon'da basılmıştır (Güven Günlük Siyasi Gazete, *Güven*, 08.07.1960).

Sebat Gazetesi: Afyon'da Ali Türk Keskin'in sahibi olduğu Sebat adlı haftalık gazete 1949'da çıkmaya başlamıştır (Şehrimiz, *Sadakat*, 02.12.1948). Sebat Gazetesi Afyon basın hayatında aralıklarla açılıp kapanmıştır. 1949'da açılmış aynı yıl kapanmış, 1957'de tekrar açılmıştır. 1957'de Kanaat Matbaasında basılmıştır. 1959'da Sebat Basımevi, Temiz İş Matbaası ve Altun Yıldız Matbaası gibi değişik matbaalarda basılmaya başlanmıştır. Makam sahibi okuyuculara kâğıt alınamadığı söylenmiştir. Yüksek fiyatla da olsa piyasadan kâğıt temininin mümkün olmadığı söylenmiştir. Eldeki kâğıtla 15 gün daha abonelere gazete gönderilmiştir (Okumanın Zararları, *Sebat*, 27.12.1957). Gazetenin amacı özellikle yerel sorunlardan halkı haberdar etmek olarak belirtilmiştir. Gazete hırsızlık, adam öldürme gibi adli haberlerin yanında siyasetle ilgili haberlere de yer vermiştir. Türkiye'deki siyasi gelişmelere bağlı olarak 1960 yılında

çıkan nüshalarında, DP karşıtı tutum izlemiştir. Sebat Gazetesi, Afyon ile ilgili olan haberlerin yanında Amerika ve Irak'ta olan bazı olaylara da yer vermiştir (Üçüncü Yıla Girerken, *Sebat*, 16.07.1959).

Sadakat Gazetesi: 1948 yılında çıkmaya başlamıştır. Sadakat Gazetesi sahibi Seyfi Özçoban, Yazı İşleri Müdürü Osman Kayahan' ve Başyazarı Kemal Özçoban'dır. 1961'de başyazarı Kemal Kurtbaş olmuştur. Her gazetenin bir çıkma sebebinin olduğu bildirilmiştir. Türkiye'de üç seneye yakın zamandan beri açılmış olan, demokrasi yolunun öncülüğünü yapan ve 20 milyonluk halk kitlesinin büyük bir kısmını çatısı altında toplayan Demokrat Parti'nin amacına erişeceği bir sırada onun yok edilmeye çalışıldığı belirtilip, Sadakat Gazetesi'nin amacının bunu önlemek olduğu söylenmiştir (Sadakat Gazetesi Çıkarken Afyonlulara Hitabımız, *Sadakat*, 07.10.1948). Gazetenin amacının memleketin sorunlarını ele alıp bunları halka duyurmak olduğu bildirilmiştir (Gazetemiz Günlük Çıkarken, *Sadakat*, 23.12.1948). Sadakat Gazetesi, bazı günler büyük ebatta olmak üzere şimdi gazetenin küçük çıkacağı, Ankara, İstanbul gibi diğer büyük şehirlerdeki telefon haberlerini tamamlamak üzere gazetenin akşamları çıkacağı söylenmiştir (Sadakat Bu Günden İtibaren Günlük Çıkmaya Başlamıştır, *Sadakat*, 01.01.1949).

Sadakat Gazetesi, beklenenin üstünde rağbet gördüğü için istek üzerine 1 Ocak 1949 tarihinden itibaren günlük olarak çıkacağı bildirilmiştir. Ancak eksikliklerin tamamlanması için 24 Aralık 1948 gününden itibaren ay sonuna kadar çıkmayacağı belirtilmiştir. 10 kuruş olan gazetenin satış fiyatı 5 kuruşa indirilecek ve senelik abone ücreti dahi artırılmayarak yine 15 lira olacağı söylenmiştir. Senelik abone ücretlerini göndermeyen abonelerin 1 Ocak 1949 gününe kadar 15'er lirayı göndermeleri veya abone olmayacaklarsa aboneliklerinin silineceği bildirilmiştir (Sadakat Gazetesi Günlük Oluyor, *Sadakat*, 13.12.1948).

Demokrat Afyon Gazetesi: Demokrat Afyon Gazetesi, Mayıs 1952'de basın hayatına başlamıştır. Gazetenin sahibi İsmail Bıdık ve M. Nuri Sarıışık'tır. Başyazarı Avukat Mustafa Akalın'dır. Basıldığı yerler Yeni Matbaa ve Altun Yıldız Matbaası'dır. Yazı işleri müdürlüğünü fahri olarak idare eden Avukat Kemal Kurtbaş'tır. Daha sonra yazı işleri müdürü Hulusi Özerkan olmuştur. Hulusi Özerkan'dan sonra yazı işleri

müdürlüğünü M. Nuri Sarıışık yapmıştır. 1956'da yazı işleri müdürü Hüseyin Kaban ve Başyazarı M. Nuri Sarıışık olmuştur. Gazete, DP İl İdare Kurulu tarafından çıkarılan günlük demokrat gazete olarak kendini tanıtmıştır (Demokrat Afyon Bir Yaşında, *Demokrat Afyon*, 19.05.1953). Mayıs 1955'te bayram dolayısı ile gazete 3 gün çıkarılmayacağından bahsedilmiştir (Bayram Dolayısıyla Gazetemiz 3 Gün Çıkarılmayacak, *Demokrat Afyon*, 21.05.1955). 1956'da Demokrat Afyon Gazetesi'nde fıkra, hikâye, spor, mali konular, gibi daha birçok konu hakkında yazılar yazılmıştır (Demokrat Afyon Demokrasinin Müdafidir, *Demokrat Afyon*, 06.02.1956).

14 Mayıs Gazetesi: 1953 yılında çıkmaya başlamıştır. Sahibi ve yazı işleri müdürü Nusret Koçoğlu'dur. Gazetenin idare edildiği ve basıldığı yer İkaz Basımevi'dir. Daima halk hizmetinde bulunduğunu belirtmiştir. 1954'de 14 Mayıs Gazetesi adı ile çıkmıştır. Daha sonra Yeni 14 Mayıs adını almıştır. 14 Mayıs Gazetesi adını DP'nin 14 Mayıs 1950 tarihinde seçimleri kazanmasından almıştır (Hemşerilerimize Müjde, *14 Mayıs*, 09.10.1956).

Türkeli Gazetesi: 8 Kasım 1960 tarihinde ilk sayısı yayımlanan gazete gündüktür. Hulusi Özerkan'ın sahibi olduğu gazetenin yazı işleri müdürü M.Sadettin Aygen'dir. Tertip ve baskıyı Altun Yıldız Matbaası yapmıştır (Sahibi, *Türkeli*, 09.11.1960).

4.9. SİNEMALAR VE TİYATROLAR

Sinemalar: 1948 yılında yerel basında Afyon'da eğlence yerinin az olduğu belirtilmiştir. Tek sinema olan Halkevi Sineması'nda gösterilen filmler hakkında halkın iyi ya da kötü ayrımı yapacak durumda olmadığından bahsedilmiştir. Çünkü ikinci sinema yoktur (Sinema, *Sadakat*, 20.12.1948). 1949'da filmler saatinden 15-20 dakika gecikme ile gösterilmeye başlanmıştır (Sinema, *Sadakat*, 01.01.1949). 1950 yılı sonrasında İnci, Orduevi ve Şafak sinemaları kurulmuştur. 1951 yılında yerel basında, Halkevi Sineması'nın halinin kötü, salonun pencerelerinde tahtalar çakılı olduğundan havasız olduğu söylenmiştir (Halkevi Sinemasının Hali, *Sadakat*, 17.05.1951). 1954 yılında kışın Afyon sinemalarına giden herkes sinemaların soğuk olduğundan şikâyet etmişlerdir (Şehrimiz Sinemaları, *14 Mayıs*, 07.12.1954).

Yerel basında Afyon Halkevi Sineması'nın önce gösterdiği filmleri tekrar göstermeye başlaması halkın tepkisini çekmiştir (Sinemamız, *Sadakat*, 02.12.1948). İnci Sineması'nın, senelik tamir işleri yapılmadığından harap durumda olduğu yerel gazetelerde belirtilmiştir. Sinemanın, 1957 yılı sonuna kadar tamirinden Çocuk Esirgeme Kurumu'nun sorumlu olduğu söylenmiştir (Tamir Edilmelidir, *Sebat*, 20.12.1957). 1960'ta Ordu Evi Sineması, tekrar faaliyete geçmiştir (Ordu Evi Sineması, *Türkeli*, 14.12.1960).

Tiyatrolar: Ocak 1958'de, Nuri Tuğ ve Nuri Şen idaresindeki tiyatro grubu Afyon'a gelmiştir. 30 kişilik bir tiyatro grubunun Afyon'da Şafak Sineması'nda cumartesi ve pazar akşamları iki temsil vereceği yerel basından öğrenilmiştir (Nuri Tuğ ve Nuri Şen İdaresindeki Tiyatro Grubu Yarın Şehrimizde, *Demokrat Afyon*, 3.01.1958).

4.10. SPOR

1945 yılında tescilli olarak kurulan ilk kulüp Afyon Demirspor'dur. Bunu 1948 yılında Şuhut Hisar Gençlik, 1956 da Sinanpaşa Gençlik, 1957'de Çay Çağlayan Spor, 1958'de Çimento Spor takip etmiştir. Doğan Spor, 1957-1960 yıllarında Afyon'daki en popüler kulüptür. Doğan Sporun ünlü oyuncular: Kemal Çoban, Celal Tunca, Mehmet Cirit, Kaya Öztekin, Yılmaz Önen'dir. 1960'lı yıllar Afyonkarahisar'da futbolun en hararetli ve rekabetçi olduğu yıllardır. Hafta sonu oynanan maçlarda stadyumun tirübünleri dolmuştur. Amatör ligde mücadele eden takımlar şunlardır: Çimentospor, Demir Spor, Doğan Spor, Çetinkaya Spor, Kocatepe Spor ve Afyon Gençlik Spor'dur. 1966'da 1. Amatör Lig'de takım sayısının artmasıyla birlikte 2. Amatör Lig kurulmuştur (Durak, 2012: 65).

Afyon'da Mayıs 1955'te lig birincisi Doğan Spor Kulübü ile Kale Spor arasında yapılan maçta Doğan Spor, Kale Spor 4-1 gibi açık bir farkla yenmiştir (Spor Haberleri, *Demokrat Afyon*, 02.05.1955). Lig maçlarının Afyon'da heyecanlı geçtiği yerel basında belirtilmiştir (Lig Maçları Şehrimizde Heyecanlı Geçiyor, *Demokrat Afyon*, 01.11.1955). Aralık 1955'te Afyon'da lig maçlarının 2. devresine devam edilmiştir. İlk karşılaşma Afyon stadında Hakem İbrahim Demirdelen idaresinde saat

14.30'da Doğan Spor ile Gençlik Kulübü arasında oynanmıştır. Oyuna Doğan Sporluların vuruşuyla başlanmıştır. Böylelikle maç 3-0 Doğan Sporun galibiyetiyle sona ermiştir (Spor Haberleri, *Demokrat Afyon*, 06.12.1955).

1957'de yerel basına, Demiryolcuların, Demir Spor'dan memnun olmadıkları yansımıştır. Bunun sebebi olarak, Afyon Demir Sporun ihmal edildiğini söylemişlerdir. Demiryolcular, antrenmanların düzenli yapılmadığından, kulübün başkanlığı ve antrenörlüğünün Kaptan Mehmet Yağrük üzerinde toplanmasından şikâyetçi olduklarını söylemişlerdir. Bir zamanlar Eskişehir'in Demir Spor karşısında en kuvvetli rakip olan Afyon Demir Spor kulübünün, 1957 yılında Afyon'un en zayıf kulüpleri arasında yer aldığı yerel basında bahsedilmiştir (Demir Spor, *Sebat*, 12.11.1957).

4.11. İŞSİZLİK

Yerel basında Afyon Belediyesi'nin, iş arayanlara iş bulunması için girişimde bulunacağı söylenmiştir. İş isteyenlerin, isimlerini yazdırmak üzere 28 Haziran 1947 Cumartesi günü saat 17:00'ye kadar belediyeye müracaat etmelerinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Afyon'da, işsizlik arttığından insanların geçimlerini sağlayacak fabrika kurulmasının zorunluluk halini aldığı yerel gazetelerde söylenmiştir (Afyon Belediye Başkanlığından, *Haber*, 26.06.1947).

Yerel basında, askerliğini bitirenlerin ellerinde mesleği olduğu halde iş bulamadığı, lise mezunlarının boşalacak memurlukları beklemekte olduğu, ortaokuldan mezun olanların durumunun hepsinden kötü olduğu söylenmiştir. Amelelik olsa ona da gitmeye razı olan gençlerin kahvehanelerde kendilerini zehirledikleri belirtilmiştir (Hüküm süren işsizlik, *Sadakat*, 25.01.1949).

1959'da işsizlerin ve yeni iş arayanların sayısı büyük bir hızla artmıştır. Ankara İstatistik Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı bir rapora göre 1946 yılında İş ve İşçi Bulma Kurumuna iş için müracaat eden 25.320 işsiz sayısının, 1950 yılında 79.644'e yükseldiği görülmüştür. 1958 yılında ise iş için müracaat eden işsiz sayısı 609,996'dır. Aylık ortalama olarak 1946'da 2.110 olan müracaat sayısı, 1950'de 6.637 ve 1958 de ise 50.883 olarak açıklanmıştır. 1959 yılının Nisan ayında 49.361 işsiz iş için müracaat

etmiştir (İşsizlerin ve Yeni İş Arayanların Sayısı Büyük Bir Hızla Artıyor, *Sebat*, 22.07.1959).

4.12. AFYONKARAHİSAR HAPİSHANESİ

Yerel basında, Afyon Hapishanesi'nin sağlık şartlarının iyi olmadığından bahsedilmiştir. 1953 yılında, revir denen yerde 2 ot şilteli basit karyola revirin mobilyasını oluşturmuştur. Hapishanenin konuşma yeri, berber yeri, hamamı, su alma yerinin yenilenmesinin yardımlara bağlı olduğu hapishanenin genişletilmesinin, gereklilik halini aldığı söylenmiştir (Afyon Hapishanesi, *Demokrat Afyon*, 31.03.1953). *Demokrat Afyon Gazetesi*'nde yayınlanan bir baş makalede hapishanenin mevcudunun çokluğundan, her koğuştta en az 90 kişinin yattığından, koğuşların sağlıksız olduğundan, bahsedilerek yetkililerin yardımı rica edilmiştir. Bu yazı üzerine Adliye Bakanlığı merdivenlerin tamiri ve mutfak için 15 bin lira göndermiştir. Hapishanenin genişletilmesi gerekli bulunduğundan paraya ihtiyaç duyulmuştur. 15.000 lira ile bir bina yapılabileceği bildirilmiştir. Alt kısmı mutfak ve yemekhane yukarı kısmı dersane olmak üzere bir bina inşa edileceği söylenmiştir (Hapishane Derdi, *Demokrat Afyon*, 12.06.1953). 1957 yılında *Sebat Gazetesi* sahibi, hapishane müdürünü ziyaret için hapishaneye gitmiştir. Hapishane müdürü hapishanenin dış bahçesindeki dokuma tezgâhlarını gezdirmiştir. Sırf müdürün gayreti ve mahkûmların kendi paraları ile kurulan tezgâhlarda, kaput bezi ve benzerleri dokunmuştur (İstenirse, *Sebat*, 08.08.1957).

SONUÇ

Bu çalışmamızda, Afyonkarahisar yerel basını taranmak suretiyle Afyonkarahisar'ın siyasal, iktisadi, sosyal, kültürel yapısı hakkında bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. 1946-1960 yılları arasında ülke siyasetinin Afyonkarahisar'a etkileri üzerinde durulmuştur.

Kamuoyunu yönlendirebilmek için siyasi partiler basını kendi taraflarına çekmeye çalışmışlardır. Çok partili siyasi hayata geçişin başarıldığı 1945 sonrasında basın hayatına canlılık gelmiştir. Tek parti yönetiminin baskısından kurtulmak isteyen basın, muhalefetin yerleşmesi için de önemli rol üstlenmiştir. CHP'den memnun olmayan toplum DP'ye doğru kaymaya başlamıştır. DP basından yararlanarak kamuoyunun desteğini kazanmaya çalışmıştır. Bu yüzden Türk siyasetinde 1945-1950 yılları arasındaki dönem oldukça önemlidir. Bu yıllar arasındaki gelişmelerin etkisiyle Afyon basınına da canlılık gelmiştir. Bu durum Afyon yerel basınına da yansımıştır. Ama 1960'lı yıllara yaklaşıldığında DP'ye karşı basının karşıt görüşleri artmış ve basın susturulmaya çalışılmıştır.

Gazeteler, Afyon Halk Kütüphanesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Kütüphanesi, Milli Kütüphane ve Bayezid Kütüphanelerinden taranmıştır. Milli Kütüphane arşivinden gazeteler alındığı için bir gün içinde arşivden yararlanılacak kaynak sayısı sınırlandırılmış olduğundan bu durum kısıtlayıcı bir etki yapmıştır.

Taşpınar Dergisi ise araştırdığım yıllar Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Afyon Halk Kütüphanesi'nde bulunmadığından bazı şahıslardan temin edilmiştir. Yapılan basın taraması sonucunda elde edilen veriler ışığı altında şehrin siyasal, iktisadi, sosyal, kültürel yapısı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Afyon basını gazete sayısı açısından çok çeşitlilik göstermiştir. Gazete sayısının fazla olması şehirde fikri yapının zengin olmasıyla ilgili olduğu kadar, ilan ve reklam elde etme amacından da kaynaklanmıştır. İlan ve reklam almak için gazeteler yarış içine girmişlerdir. Bu yüzden rekabet ortaya çıkmıştır. Gazetelerin yanında dergilerde yayın hayatında önemli bir yer tutmuştur. Afyon Halkevinin yayın organı

olan Taşpınar Dergisi edebiyat ile ilgilenen Afyonluları bünyesinde toplamış önemli bir dergidir. Afyon basın bakımından kısa fakat zengin bir geçmişe sahiptir.

Basının önemli bir parçası olan Afyon yerel basını, mahalli sorunları dile getirerek Afyon halkını haberdar edip halkın toplu sesi olmuştur. Afyon yerel basını devlet ile vatandaş arasında aracı konumunda bulunup, Afyon halkının sorunlarını yetkililere yansıtmaya çalışmıştır.

Afyon gazetelerinden anladığımız kadarıyla Afyon basınının en önemli sorunlarının başında ekonomik sıkıntılar, teknik eksiklik, eleman azlığı ve haber alma zorluğu gelmiştir. Afyon basını ekonomik sıkıntılardan dolayı kâğıt temin etmekte sıkıntı yaşamıştır. Teknik eksiklik nedeniyle gazetelerin basıldığı matbaalar sürekli değişmiştir. Eleman azlığı nedeniyle bir kişi gazetede pek çok görevler üstlenmiştir. Haber alma zorluğundan dolayı bazı gazeteler sadece haberin başlığını değiştirerek diğer gazete haberlerinin aynısını yayınlamışlardır. Afyon basınının bu sorunlarına çözüm bulunmakta zorlanılmasının nedeni Basın Cemiyeti'nin olmadığından kaynaklandığı yerel basında belirtilmiştir.

1946'da çok partili hayata geçilmesiyle Afyon'da gazete sayısı artmış, her siyasi partinin görüşlerinin savunuculuğunu yapan gazeteler çıkmaya başlamıştır. Örneğin, Demokrat Parti'nin Demokrat Afyon, Demokrat Afyon Postası gazeteleri Demokrat Parti'nin Afyon'da görüşlerini yaymak için kullandığı gazeteler olmuştur. Bu arada tek parti döneminde çıkan Haber Gazetesi ve Taşpınar Dergisi'nin yayın hayatına son verilmiştir. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte Afyon'da Demokrat isimli gazetelerin sayısı artmıştır.

Darbe zamanında basın yayın bundan olumsuz etkilenmiş, muhalif olan gazeteler kapanmaya bazıları ise ülke gündeminden hiç bahsetmemeye başlamıştır. 1960 darbesi öncesinde basın yayın üzerindeki baskı artmıştır. 1960'lı yıllarda dönemin siyasi yapısı Afyon basınına da yansımıştır. Demokrat Partili gazeteler kapanmış ya da isim değiştirerek yayın hayatına devam etmiştir.

Afyon tarihsel doku ve konumu itibariyle çağlar boyunca önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Afyon'da bu çalışmamda konu aralığını oluşturan 1946-1960 yıllarında yaşananları anlayabilmek için ülkenin genel durumuna bakılmıştır. Siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler birbiri ile iç içe olmuştur. Ülkenin içinde bulunduğu siyasi, sosyal gelişmelerden Afyon'da etkilenmiştir.

Ülke basınında siyasetin temsilcileri olduğu gibi yerel basında da olmuştur. Ülkede seçilen ya da seçimi kazanan partiler şehirlerin havasını da etkilemiştir. Özellikle çok partili hayatın başlamasıyla siyasette rekabet artmış, böylece siyasiler, halkı memnun edebilmek için daha çok çalışmış değişik yollara başvurmuştur.

Afyon'un iktisadi yapısının gelişiminde konumunun büyük etkisi yanında, Afyonkarahisar etrafındaki illeri de ekonomik olarak etkilemiştir. Afyonkarahisar'da eksik olan ya da az yetiştirilen ticari ürünlerin fiyatı çok yükseldiği zaman diğer şehirlerden getirtilerek denge kurulmaya çalışılmıştır.

Yerel basında ekonomi geniş yer almıştır. Yerel basında, Afyonkarahisar için her şeyde planlı davranmanın önemli olduğu vurgulanmıştır. Afyon da, 1946 öncesinde yapılan toptancılık, daha sonra değiştirilmeye çalışılmıştır. Şehirde Sümerbank, tüccarlara esnafa toptan satışlar yapmış bu da 1946-1955 yılları arasında şehirde ticaret hayatını etkilemiştir. Toptan yapılan satışlar daha uygun fiyata olduğundan halkta malı daha ucuza alabilmiştir.

Afyon'da fabrika ve imalathaneler genelde 1950'den sonra açılmıştır. Çimento fabrikasının 1954'de kurulması oldukça önemli bir gelişme olmuştur. Yerel basın, Afyon da fabrikalaşma yönündeki çabaları sık sık haber yapmış ve desteklemiştir.

Yerel basında, adından en çok bahsedilen Afyon'un zirai ürünü haşhaş(afyon) olmuştur. Kalite ile birlikte her zaman üretim de artırılmaya çalışılmış, yerel basında dünya afyon piyasasından bahsedilmiştir. Haber Gazetesi, Sadakat Gazetesi, Demokrat Afyon Gazetesi, 14 Mayıs Gazetesi, Sebat Gazetesi afyon ürününe sayfalarında yer vererek bu konuya dikkat çekmeye çalışmışlardır.

Afyon'da en önemli ikinci geçim kaynağı hayvancılıktır. Hayvancılığı ıslah etmek et ve süt üretimini artırmak için çalışmalar yapılmış, tarım, hayvancılık ve sanayinin birbirini etkilediği ortaya konulmuştur. Örneğin, şeker fabrikalarının pancar küspesini hayvancılıkta kullanmanın önemi vurgulanmış, böylece meşhur Afyon kaymağının da daha ucuza mal edilmesi sağlanmıştır.

Afyon Belediyesi'nin faaliyetlerinden de yerel basında sıkça bahsedilmiştir. İl genel meclisi kararları gazetelerde yayınlanmış yerel basında imar faaliyetlerinin planlı yapılmadığı belediyenin uzun vadeli plan yapmadığından bahsedilmiştir. Bu yüzden gecekondulaşma artmıştır.

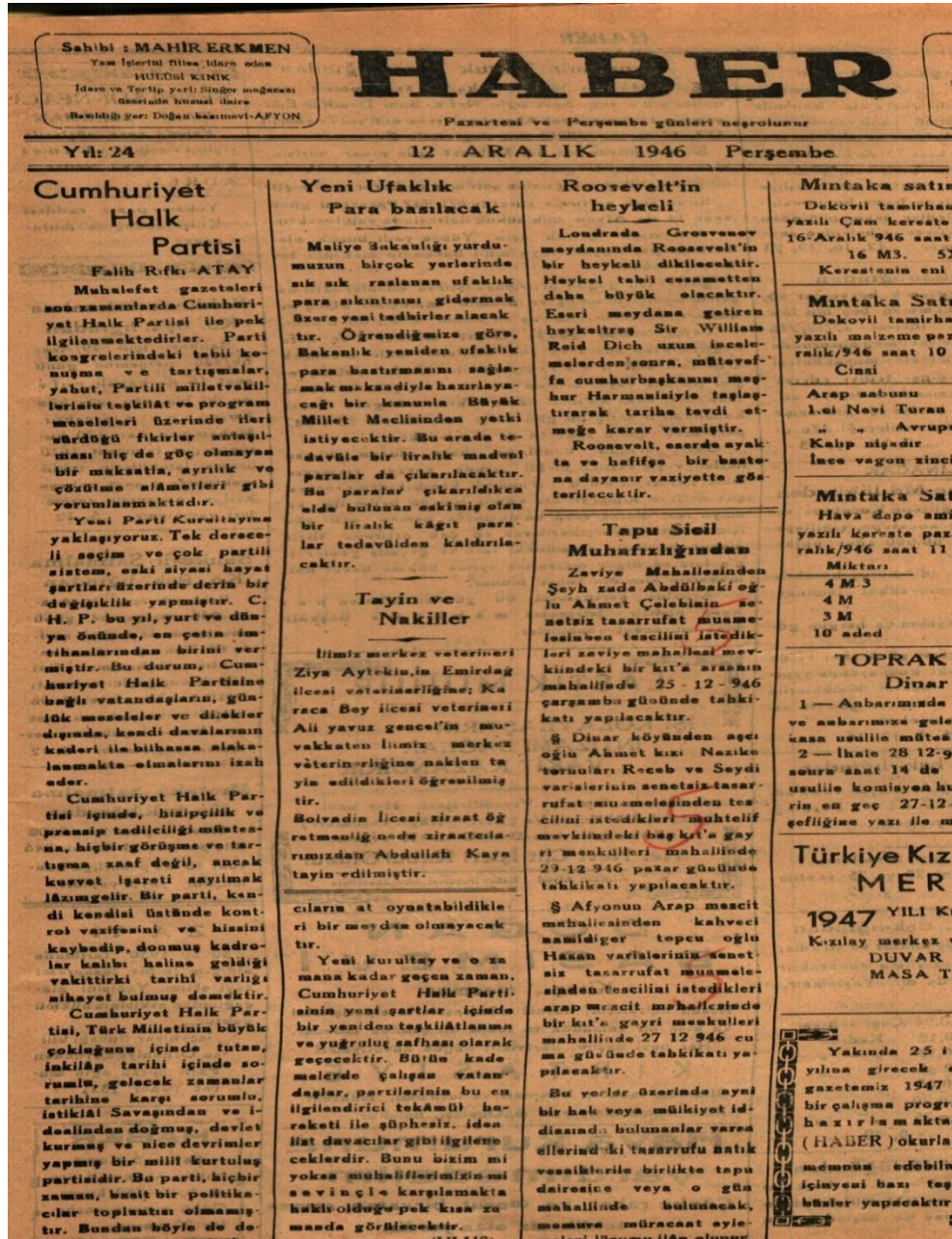
Sağlık hizmetleri imkanlar dahilinde yapılmaya çalışılmıştır. İnsanlar bazı hastalıklardan korunmak ya da kurtulmak için şifayı kaplıca ve maden sularında aramış, Afyon da pek çok kaplıca bulunduğu için, insanlar kaplıcaya, şifa için diğer şehirlerden de gelmeye başlamış, bu da kaplıca turizmine olumlu katkı sağlamıştır.

İnsanlar ülkede yaşananlardan, kendi yaşadıkları şehirde olup bitenlerden yerel basın aracılığıyla haberdar olmuştur. Zaman geçtikçe basılan gazete sayıları artmış, teknolojinin gelişmesi de buna büyük etki sağlamıştır.

Bu araştırma da 1946-1960 yılları arasında yerel basından yararlanılarak Afyon'un siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik hayatı hakkında bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın devamı olarak 1960-1980 yılları arasında Afyon yerel basını incelenebilir.

EKLER

EK 1: 12 Aralık 1946 Tarihli Haber Gazetesi. Falih Rifkî Atay'ın Cumhuriyet Halk Partisi İle İlgili Yazdığı Yazı.

EK 3: 10 Eylül 1954 Tarihli Demokrat Afyon Gazetesi. Afyon Çimento Fabrikası İnşaatına Başlandığına Dair Bir Haber.

EK 4: 28 Mayıs 1960 Tarihli Sebat Gazetesi. 1960 Darbesinin Yapıldığına Dair Haber

İsarethane ve Terip Edildiği
yer Rûle hanı içi
Sebat Mürettephanesi

Basıldığı yer Altın Yıldız matbaası

Afyon: Tel: 1413
Sahibi Ali Yara RESİM

Mes'ul Medürs Av. Cumhuriyetin Öz

SEBAT

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Memleket ve Halkımızda İhtilâfların Hareketinde Demokrasiye gelişiminde SEBAT

Vd : 3 Sayın 10 Harf: Sayı : 965

28

Mayıs

Cumartesi

1960

Asil Türk Ordusu idareyi Ele Aldı

Türk Milleti Demokrasi Yolunda Yürüyor

Halk Ordunun emirlerine Harfiyen ve Sevinerek itaatetti

XXX

Hükümetin partizan silâhîyetlerle memleketi ve milleti kötü leti kametlere ve kemek-

rasiden ayrılmı yolları sürüklemesi neticesi Türk Ordusu vaziyete hakim olmuş ve

Adnan Menderes silâ bir fiil ele almış hükümetini iskat ederek memleketin idare-

olduğugibi şehrimizde vatandaşlar milli iradeye mutavat etmiştir.

Milli Komite Başkanı

Milli Komite Başkanı kaza kuvvetleri komutanı Or General Cemal Günel dir .

Sakit hükümetin tektürlüğün ilân ettiği sayı ve şerafi general bugün memleketi ve Türk Milleti ileri neviyeleri yükselt

mek içle memleketini başında bulunmaktadır

Demokrasi prensiplerine alışkın Türk milleti buyarında sarber denimsemistir ve Türk ordusunun değerli komutant emrine girmiş tir-

Sayın İnönü ve arkadaşları sıhatteler

Menderes Kütahya Yolunda Yakalandı

Son hadiseler muasabetiyle Eskişehir den ayrılan ve muhtemelen yurt dışına çıkmak teşebbüsünde bulunan sebak başve

kli Menderes Kütahya Eskişehir yolu üzerinde askeri birlikler tarafından yakalanarak yanında bulunan as-bik Maliye Vekili

TEBLİGLER

Örfi idare Emirleri iptal edildi

Milli komite ve Türk silâhlı kuvvetler başkanlığının emirleriyle bundan önce Ankara ve İstanbul örfi idare kumandanlığına verilen emirler hüküm sızdır.

Hürriyet kahramanları serbest bırakılıyor

Son hadiseler münasebetiyle ve memleketin Selâmetli dakimında hayatlarını ortaya atarak tefkif edilmiş bulunan subay ve talebe ve gazeteciler serdest bırakılıyor.

Afyonun Olgunluğu

Memleket idaresini ordunun ele alması şehrimizde memnuniyetle karşılanmış ve Afyon şehri askeri emirlere harfiyen riayet etmek suretiyle olgunluğunu bir defa daha olgunluğunu göstermiştir.

Şehrimizde Durum

Son tarihi hadiseler şehrimizde tam bir vakar içinde karşılanmış ve askeri idaresinin emirlerine milli bir vasisfe şeklinde itakiz edilmiştir.

Dahiliye Vekili

SON DAKİKA

Son dakikada aldığımız haberlere göre milli komite başkanlığınca da hliye tekilliğine Tüm General Muhtar Kinal Oglu ugetirilmiş tir

Gazetler Hürriyete Kavuştu

Türk Milli Komite başkanlığı yayınladığı tebligde halen kapalı bulunan gazete lerin uerisine musade edilmiştir.

EK 5: 7 Temmuz 1960 Tarihli Sebat Gazetesi. Emir Dağı'nda 1960 Darbesinin Köylüye İzah Edildiğine Dair Haber.

İdarshane ve Tertip edildiği yer Kolo hanı 191 Sebat mürettiphanesi Basıldığı yer Altun İaidi matbaası Afyon telefon 1443 Sahibi Ali Yörk KESKİM mes 11 000000 Av. Cemalotin Oa

Tertip İşleri : C. Keskin ve H. Aslan

SEBAT

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Memleket kahrmanında inkılabın Korumasında Demokrasiyi geliştirmede SEBAT

Yıl : 3 Sayısı 10 Kurus : Sayı : 898

7

TEMMUZ

PERŞEMBE

1960

Belediyenin mali durumu

Geçen günkü basın toplantısında vali ve belediye reisi Etem Boyassa gossesilere belediyenin mali durumu hakkında bazı açıklama lar da bulundu Vali ve belediye reisi belediye hesaplama nın tetak edilme kte oldu ğuna ho sozunda rıyası olarak belediye mali durumunun halka a- çıkılması nı da bu toplantıda bildirdi. Valinin açıklama ları na da saladı ğına göre hesaplar henüz so va etmemekle beraber be le di ye mali bu rraa iç in de dir. Yapılan bu çe mevcut imkânlarla gö re de ğil de gelecekte ki gelirler hesaba katıla rarak yapılmış oldu ğu dan halen belediye borçlu durumdadır.

Belediyenin plansız ve programla bir şe kilde çalıştığı nı sa k itki dar zamanında Oc- tainca yamış, tarafın osun geçilmesi iç in muntahı samamler de İktisadi bulamış tük Fesat neyasın ki İktis arımız; dincen olma nı, Belediye tipki sa kit İktidar gibi saudi silü İyde'la addediyo gazete yi umumî efka rı hiyo sayarak bildi ği den şaşırtıyordu.

Sık sık da beledi ye neperiörü sabık reisin İktisatından do layı belediye meclisi nin teşekkür etti ğı nı ho İla İlay edercesile İlan ediyordu.

Emir Dağında da milli inkılap köylümüze izah edildi:

Serminde oldu ğu gibi kazalarında da ekipler teşkil edilerek köylere gidilmekte ve milli inkılap hakkı nı köylü vatandaşlarımı za izah edilmektedir. Bu emlede olarak Emirdağında teşkil e den üç ekip beş gün sarfında 2 köyü ge mi ş ve köylümüle hasbu'haller ederek mil li inkılabımızın mana ve gayetini izah etmiş lerdir.

Ekipler köylüleri min tarafından tevgi ile karşılanılmışlardır.

Yeni Hamam tamir ediliyor

Usua zamandanbu ri metru ve harap bir vasıyette bulunan yeni hamam,ın tamir ne balanmıştır. Tamir İctasına msh sup edilmek üzere bir müstecir tarafından papılmaktadır.

AV TUFEGİ İLE YARALADI

5-7-1960 günü gece- si Sincanlı kasasının Tazlar köyünden Arif Östürk aynı köyden Bekir Alpaşa eski bir kis kaçıma hususa- tından çıkan kavga esnasında Arif Östürk Bekir Alpaşa'ya av tüfe ği ile sol ayagından yaralanmıştır. Yaralı Afyon Devlet hastane sine kaldırılmış, su ğlu oldu ğu İddia edilen Arif Östürk da İste tes lim edilmiştir.

İşsizlik hırsızlığı

o 7-60 günde saat o 4 de Çavuşoğlu me- hallesinden Kasir Sü- meya paatır marke 1116 plaka sayılı kıyır İletti gar buveti öndeden meşgul şahıslar tarafın dan çalınamıştır.

Meşgul hırsızları ara nımına başlanmı ş tır.

Yasak Kama Kaçımak İktisadiye kazasının Alacalı köyünde Mav- lat Çakır köyde dola Devamı sh. de

RADYO VE SAAT HIRSIZLARI

İhsaniye kasasına ha ğla Dinar köyünden Ahmet Demir ve aynı köyden vali Östürk Etem Demir adındaki şahıslar evinden bir di- var saatı ile bir radyo çalmışlardır.

Hırsızlar yakalanm- rak Saadıkta jath ha- kimliğine teslim edil- mişlerdir.

C. SAVCISI YOZGATA NAKLEDİDİ

Şehrimiz C savcısı Şevket Tümer Yozgat gör müş, uzun seneler- de Kütahya da sa vci olarak bulunmuş bir aza adliye müfettişliği de yapmıştır. Her iki sa vci da Afyon da İyl intibalar bırakmışlar- dır.

Ak alının gözünden

Geselerde sabık ve eskit başbakan Ad- nan Menderes'in Afyon fahri hemşerili ği konu su İzerinde bir yazı yazmış tük. Bu yazı da v. li ve belediye reisinin den, Menderes'in Afyon fahri hemşerili ğinden İskatı iç in be le di ye meclisinin den karar çıkartmalarını rica etmiş bu vesile ile müdalisih belediye meclisine de me n d e r s e A f y o n f a h r i hemşerilik berati verdiyinden dolayı İtaride balanamış tım.

Menderes belediyemecilisinin sabık aza la- rından Mustafa Akal'ın beşim bu yazımdan Devamı sh. 8 de

EK 6: 7 Temmuz 1960 Tarihli Sadakat Gazetesi. 1960 Darbesinin Emir Dağı'nda Anlatıldığına Dair Haber.

SAHİBİ:
Seyfi Özçoban
Yazı İşleri Müdürü:
Osman Kayahan

7-Temmuz-1960
Perşembe

Sadakat

(Günlük Siyasi Demokrat Gazete)

Yıl: 12 SAYI: 3510

Neşre Tarihi: Kemal Özçoban

Fiyatı: 15 Kuruş

Emirdağında

Millî İnkılap Köylü Vatandaşlara Anlatıldı

(Basın servisi)
Emirdağ Kazasında Millî İnkılap hareketini köylü vatandaşlarımıza izah etmek üzere 5 gün devam eden 3 ekip halinde geziler yapılmıştır. 12 vazifeli 72 köyü gezmişler ve vatandaşlar tarafından tezahürat ve sevgi gösterileriyle uğurlanmışlardır.

Hazineye

Bağışlar devam ediyor

(Basın servisi)
Bütün yurttaki olduğu gibi şebnemizde de Hazineye bağışlar devam etmektedir.

Bu cümleden olmak üzere sadece vilayet merkezinde bu güne kadar 39 bin lira değerinde bağış Altın, ve 30 bin lira nakit olmak üzere toplam 60 bin lira bağışta bulunulmuştur. Kazalarda yapılan bağışlar devam etmekte olup ay nihayetinde bunların yekününü ayrıca efkârı Umumiyye arz edilecektir.

Kama Bulundu

(Basın servisi)
İhsaniye Kazasına bağlı Almalı köyünden Mevlüt Çelik köyde dolayışken şüpheli üzerine arandı.

gında, iki taraflı 25 cm uzunluğunda bir kama bulunmuş sanık ve suç aleti hakkında tazin edilen evrakla birlikte sulh. Hakimliğine teslim edilmiştir.

Hırsızlık

(Basın Servisi)
2-7-960 günü İhsaniye kazasına bağlı Dinar köyünden Ahmet Demir ve Veli Öztürk Aynı köyden Ethem Demirin evinden duvar saati ile radyosunu çalmış olup şikâyet üzerine maznunlar eşyalarla birlikte Adliyyeye sevk edilmişlerdir.

Yaralama

(Basın servisi)
Sincanlı Kazasının Tazlar köyünden Arif Öztürk 2-6-960 günü gecesi aynı köyden Bekir Olcunla geçmekteki kız kaçırma yüzünden sol ayağından yaraladığından vakit şika yetten anlaşılmış yaralı Afyon Devlet Hastahanesine getirilmiş olup şüpheli üzerine yakalanan maznun adalete teslim edilmiştir.

Fıkralar:

Yaşlı adam oğlunun çalıştığı daire müdürüne geldi:
— Affedersiniz müdür bey, oğlumu görmek istiyorum.
Müdür cevap verdi:
— Oğlunuz bu gün gelmedi. Cenazentide bulunmak için izin almıştı.
Salamon, bir gün bir tramvay kazasına maruz kaldı ve sağ bacağı kaybettiler. Hemen Şirket aleyhine dava açıp bir ay sonra beş bin lira tazminat al ve bu para ile büyük kızı perla'yı evlatlayıp kocaya verdi.
Düğün gecesi, sofrada, küçük kızı coya babasının kulağına eğilerek:
— Babacığım, dedi işallah gelecek senede utku ayağını benim için kestirirsin ulmazmı?

VATANDAŞ!

Kızılay Karagün Dostudur.

EK 7: 1930 Yılı Afyon Kadın Ana İlk Okulunda 2. Sınıf.

Baş Öğretmen Mehmet Keskin (üstte ortadaki beyaz ceketli)

Öğretmen Bayan İsmet Şark (Baş Öğretmen Mehmet Keskin'in solundaki)

Öğretmen Tefik Kürt (Baş Öğretmen Mehmet Keskin'in sağındaki)

Kaynak: Ek 7'den Başlayarak Ek 13 Dahil Bütün Fotoğraflar Teyzemin Eşi Olan Salih As'ın Rahmetli Babası Kadir As'ın Aile Albümünden Alınmıştır.

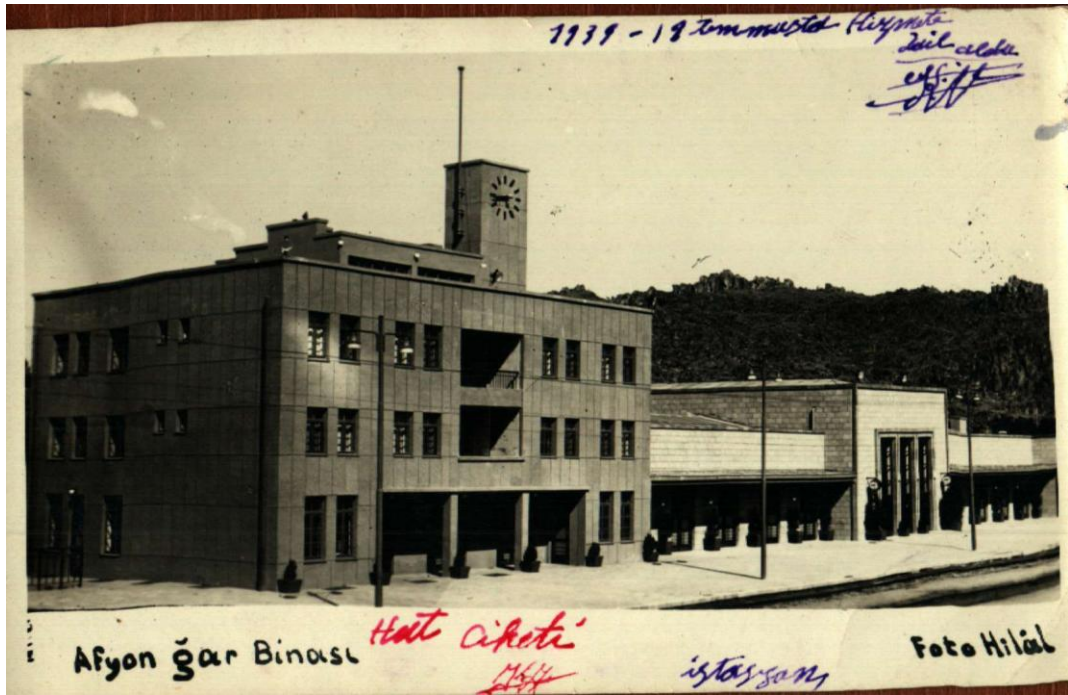
EK 8: 23 Nisan 1937 Bayram Töreni Anıt Park Önü

EK 9: 10 Şubat 1938 Tarihinde Afyonkarahisar'da Ayakkabı Tamircileri

EK 10: 18 Temmuz 1939 Afyon Gar Binası (İstasyon)

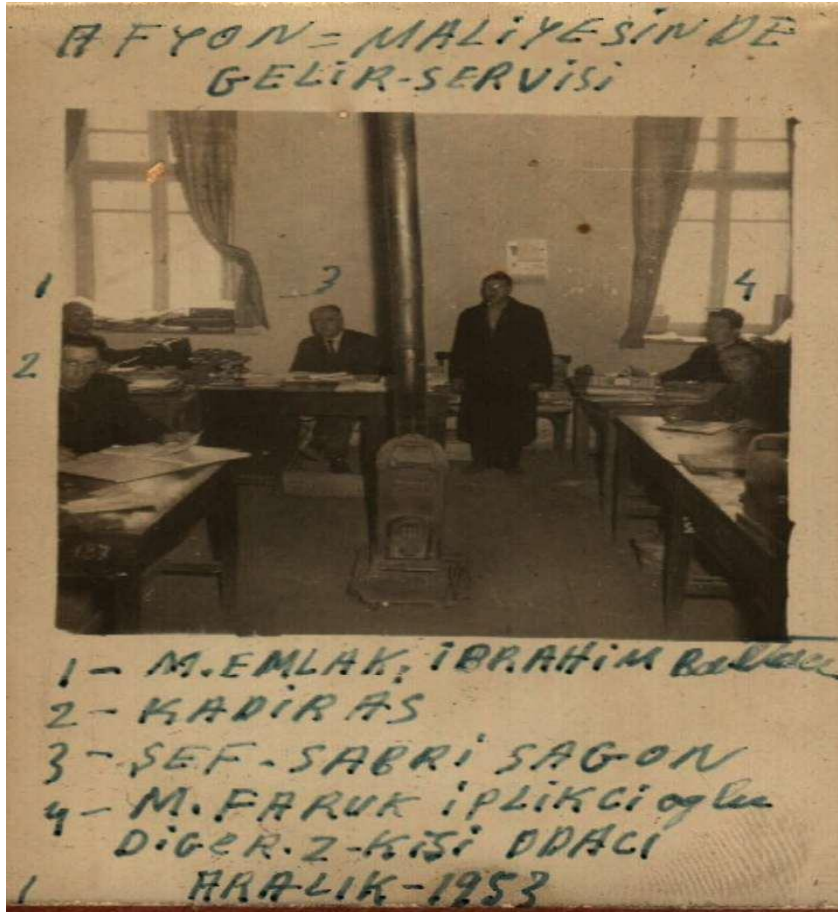
EK 11: 23 Ağustos 1947 Afyonkarahisar, İscehisar Arasında Devrend Kuyusu

EK 12: Aralık 1953 Afyonkarahisar Eski Hükümet Binasında Bulunan Maliye Tahsilat Servisi

EK 13: Aralık 1953 Afyonkarahisar Eski Hükümet Binasında Bulunan Maliye Gelir Servisi

KAYNAKÇA

- AHMAD, Feroz, (1992), **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Ahmet Fethi (Çev.), Hil Yayınları, İstanbul.
- AHMAD, Feroz, (1995), **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Yavuz Alogan (Çev.), 1. Baskı, Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- AKBALIK, Hakan, (2006), “1946-1950 Döneminde CHP'nin Seçim Çalışmaları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Malatya.
- AKCÜRE, Ülkü, (2014), “Türklerde temizlik, hamam kültürü ve Afyonkarahisar Hamamları” , **Taşpınar Yerel Tarih ve Kültür Dergisi**, Sayı: 13, ss.50-51.
- ALBAYRAK, Mustafa, (2004), **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınevi, İstanbul.
- ALİAĞAOĞLU, Alpaslan, (2004), “Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- ALTINTAŞ, Ahmet, (2011), **Milli Mücadele’de Afyonkarahisar (1919-1922)**, Afyonkarahisar Valiliği Yayınları, Afyonkarahisar.
- ATABEK, Ömer Fevzi, (1997) **Afyon Vilayeti Tarihçesi**, (Yayına hazırlayan: Turan Akkoyun), 2. Fasikül, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon.
- ATEŞ YURDSEVER, Nevin, (1998), **Askeri Darbeler ve Türkiye Örneği**, Cumhuriyet Ansiklopedisi, C.II, Yeni Türkiye Yayınları, y.y.
- ATEŞ, Turan, (2007), **Demokrasi, Siyasi Partiler ve Seçim**, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- BAKI, Edip Ali, (Mart- Nisan 1946), “Ağaca Sevgi ve Saygı”, **Taşpınar Dergisi**, Sayı 134-135, s.297.
- BAKI, Edip Ali, (Temmuz – Ağustos 1947), “Afyon’da Eski Zamanlarda Yaşayış”, **Taşpınar Afyon Halkevi Dergisi**, Sayı: 148-151, Afyon: s. 428.

- BIYIKOĞLU, M. Agah, (1997), “Afyon Gezekleri”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Afyon.
- COŞKUN, Süleyman, (1995), **Türkiye’de Politika(1920- 1995)**, Cem Yayınevi, İstanbul.
- ÇAVDAR, Tevfik, (2004), **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)**, 3. Baskı, İmge yayınları, Ankara.
- ÇOLAK, Filiz, (2002), “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Ve Demokrat Parti (1945-1950)”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- DEMİR, Şerif, (2011), **Düello Menderes Ve İnönü Demokrat Parti’den 27 Mayıs Darbesi’ne Olaylar**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- DEMİRCİ, Emine, (2007), “Çok Partili Sisteme Geçiş Sürecinde CHP’de İdeolojik Arayışlar (1945-1950)”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü**, İstanbul.
- DEMİRDELEN, Ceren, (2008), “Haber Gazetesine Göre Afyon’un Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu(1938/1948)”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Afyon.
- DURAK, Orhan, (2012), “Afyonkarahisar’da Futbol”, **Taşpınar Yerel Tarih ve Kültür Dergisi**, Sayı:9, Afyon.
- DURÇ, Safiye Ate, (2010), Türkiye Muhalefet Geleneğinde “Demokrat Parti”, **Mukaddime** Sayı:1, y.y.
- DUVARGER, Maurice, (1974), **Siyasi Partiler**, Ergun Özbudun (Çev.), 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- EDİZ, İsmail, (2006), “Türkiye Cumhuriyeti’nin ekonomi ve siyasetinde bir dönüm noktası olarak 1945-1950 Dönemi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

- ERDOĞAN, Mustafa, (1998), Türkiye de Siyasal Sistem ve Demokrasi, **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, C.II, Yeni Türkiye Yayınları, y.y.
- EROĞUL, Cem, (1998), **Demokrat Parti**, 3. Baskı, İmge Kitabevi Yayıncılık, Ankara.
- ERSEL, Hasan ve Ahmet Oktay,(2002), **Cumhuriyet Ansiklopedisi 1941-1960**, C. II, y.y., İstanbul.
- Evimizin Çalışmalarından, (Mart – Nisan 1947), **Taşpınar Afyon Halkevi Dergisi**, Sayı: 146-147, s. 416.
- FİDAN, Hüseyin, (2010), **Türk Siyasi Tarihi 1920-2010**, 1. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- GEZER, Melahat, (2012), “Demokrat Parti İktidarının Halk Eğitimi Politikaları”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Afyonkarahisar.
- GİRİTLİOĞLU, Fahir, (1965), **Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisinin Mevkii**, C.1, Ayyıldız Yayınları, Ankara.
- GOLOĞLU, Mahmut, (1974), **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Üçüncü Kitap Milli Şef Dönemi,(1939-1945)**, Kalite Yayınları, Ankara.
- GÖRKATAN, Muzaffer, (Kasım – Aralık 1946), “Afyon ve Devlet Demir Yolları”, **Taşpınar Afyon Halkevi Dergisi**, Sayı: 142-143, s. 368.
- Halkevleri İçin Sevgili Milli Şefimizin Çeşitli Yıllardaki Buyruklarından, (Ocak Şubat 1946), **Taşpınar Afyon Halkevi Dergisi**, Sayı 132-133, Doğan Basımevi Afyon, s. 281-282.
- HANCIOĞLU, R, (Ekim 1948), “Afyon Kaplıcaları”, **Taşpınar Afyon Halkevi Dergisi**, Sayı:159, ss.476-478.
- İBA, Şaban, (1998), **Ordu Devlet Siyaset**, 1. Baskı, Çivi Yazıları Yayınları İstanbul.

- İPEKÇİOĞLU, Volkan, (2009), “Afyonkarahisar’da Tüketime Sunulan Afyon Kaymaklarında Bazı Patojen Bakterilerin Aranması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, Afyonkarahisar.
- KALAFAT, Oğuz, (2009), “Afyon Milletvekilleri (1-3. Dönemler)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Niğde.
- KARASU, Gülay, (2006), “Afyon Çeşmeleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- KARPAT, Kemal H., (t.y.), **Türkiye’de Siyasal Sistemin Evrimi 1876-1980**, Esin Soğancılar (Çev.), İmge Yayınları, Ankara.
- KAYMAKÇI, Salih, (2007), “Afyon Ve Çevresi İlk Tunç Çağı Kültürleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Konya.
- KERVANKIRAN, İsmail, (2011), “Afyonkarahisar İlinin Başlıca Doğal, Tarihi ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Afyonkarahisar.
- KOÇAK, Cemil, (2010), **İktidar ve Demokratlar Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)**, C.2, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- KOÇLAR, Bekir, (2002), “Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükümet Muhalefet İlişkisi”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- KUTMAN, Rüştü, (Mart- Nisan 1946), “Halkevleri Temsil Şubesi”, **Taşpınar Afyon Halkevi Dergisi**, Sayı: 134-135, s.306.
- LEWIS, Bernard, (2009), **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, (Çev.) Boğaç Babür Turna, Arkadaş Yayınları, 3. Baskı, Ankara.

- NALBANTOĞLU, Ahmet Sabit, (Temmuz – Ağustos 1946), “Gazilerden Röportajlar”, , **Taşpınar Afyon Halkevi Dergisi**, Sayı: 138-139, ss.337-338.
- NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver ve Mehmet SARLIK, (1998), **75 Yılda Cumhuriyet Dönemi Yöneticilerimiz**, Lider Matbaacılık, Afyonkarahisar.
- NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver, (1971), **Afyonkarahisarlı Şairler Yazarlar Hattatlar**, Nasrattinoğlu Yayınları, Ankara.
- OKDAY, İsmail (1937), **Afyon-Karahisar Gazeteleri**, Filibe Tefeyyüz Matbaası, y.y. : s. 6.
- ÖZDEMİR, Haydar, (23 Nisan 1950), “Gazlıgöl Kaplıcası Hakkındaki Efsane”, **Taşpınar Afyon Halkevi Dergisi**, Sayı: 161, s. 528.
- ÖZGEN, Tunay, (2011), “Menderes Dönemi’nde (1950-1960) Türkiye’de Eğitim”, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, , C.1, Sayı:2, y.y.
- ÖZPUNAR, Hasan,(2013),“Afyonkarahisar’ın Yüzlerce Yıllık Su Kaynağı Kadınana”, **Taşpınar Yerel Tarih ve Kültür Dergisi**, Sayı:10, Afyon.
- ÖZYURT, Ahmet, (t.y.), **Afyon- 97**, Afyon Valiliği İl Turizm Müdürlüğü, il Özel İdare Müdürlüğü, Valilik Yayınları-4, y.y.
- SAKAOĞLU, Necdet, (1993), **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- SARI, Mehmet, (2003), **Afyonkarahisar Edebiyatı ve Kültürü Üzerine Makaleler**, Afyonkarahisar.
- SARLIK, Mehmet ve Emel, Can,(1990), **Afyonkarahisar Sempozyumu Araştırmaları Bildirileri**, Afyon Belediyesi Yayınları:2, 10-11 Mayıs 1990, Afyon.
- SELEK, Sabahattin, (1987), **Anadolu İhtilali**, C.2, 8. Baskı, Zafer Matbaası, İstanbul.
- SOLMAZ, Lokman Derya, (2012), **Afyonkarahisar Mevlevihanesi Gezi Rehberi**, Korza Yayıncılık, Afyonkarahisar.

- ŞAHİN KURNAZ, Feyza, (2004), “Afyon Halkevi ve Faaliyetleri”, Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Afyon.
- ŞAHİN, Naci, (2008), **Batı Anadolu’da Tarihi Bir Kent Afyonkarahisar’da Gündelik Yaşam(568 Numaralı Şer’iyye Siciline Göre)**, Afyonkarahisar Belediyesi Yayınları, Afyonkarahisar.
- ŞAHİN, Gürsoy, Sadık, SARISAMAN, Hasan, BABACAN, Ahmet, ALTINTAŞ, Uğur, TÜRKMEN, Zekeriya, TÜRKMEN, Mehmet, SARI, Faruk, ALAEDDİNOĞLU, Barış, TAŞ ve Nuri, KARA, (2010), **Atatürk ve Büyük Taaruz Kahramanlarına Armağan**, Gürsoy Şahin (Ed.), Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar.
- Şuhut Folklor Gecesi, (Ocak-Şubat 1946), **Taşpınar Afyon Halkevi Dergisi**, Sayı 132-133, Afyon Halkevi Dergisi, Doğan Basımevi, Afyon, s. 296.
- TOPBAŞ, Ahmet, (2007), **Tarihi ve Günümüz Afyonkarahisar Camileri**, Lider Ajans Yayınları, y.y.
- TOPUZ, Hıfzı, (1973), **100 Soruda Türk Basın Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- TUNCAY, Mete, Cemil, KOÇAK, Hikmet ÖZDEMİR, Korkut BORATAV, Selahattin HİLAV, Murat KATOĞLU ve Ayla ÖDEKAN (t.y.), **Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980**, C. IV, Cem Yayınevi, y.y.
- TURAN, Şerafettin (1999), **Türk Devrim Tarihi 4. Kitap(İkinci Bölüm) Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye(14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)**, 1. Basım, Bilgi Yayınları, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, (2010), **TBMM Albümü 1920-2010**, 1. Cilt 1920-1950, Sema Yıldırım-Behçet Kemal Zeynel(Ed.), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, (2010), **TBMM Albümü 1920-2010**, 2. Cilt 1950-1980, Sema Yıldırım-Behçet Kemal Zeynel(Ed.), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1, Ankara.

UYAR, Hakkı, (1999), **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, İstanbul: s.87.

YALÇIN, Durmuş, Yaşar, AKBİYİK, Yücel, ÖZKAYA, Gülnihal, BOZKURT, Dursun Ali, AKBULUT, Erdiç, TOKGÖZ, Refik, TURAN, Nuri, KÖSTÜKLÜ, Mustafa, BALCIOĞLU, Mehmet Akif, TURAL, Cezmi, ERASLAN ve Cemal, AVCI, (2010), **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, C.II, Atatürk Araştırma Merkezi, 6. Baskı, Ankara.

YETKİN, Çetin, (1983), **Türkiye’de Tek Parti Yönetimi (1930-1945)**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Gazeteler:

Afyon Akşam Tekniker Okulu merasimle açıldı. *14 Mayıs*. (13 Kasım, 1959).

Afyon alımı başladı. *Demokrat Afyon*. (18 Temmuz, 1953).

Afyon Belediye Başkanlığından. *Haber*. (26 Haziran, 1947).

Afyon Çimento Fabrikası inşaatına başlanıyor. *Demokrat Afyon*. (10 Eylül, 1954).

Afyon’da bir yıl içinde yapılan yollar. *Sadakat*. (02 Haziran, 1953).

Afyon Devlet Hastanesi. *Haber*. (26 Haziran, 1947).

Afyon Fukaraya Yardım Cemiyeti başkanlığından. *Sadakat*. (13 Şubat, 1960).

Afyon Gençlik Derneği Toplantısı. *Demokrat Afyon*. (12 Şubat, 1955).

Afyon Hapishanesi. *Demokrat Afyon*. (31 Mart, 1953).

Afyon maden suyundan daha çok faydalanmalıyız. *Haber*. (19 Haziran, 1947).

Afyon mahsulü. *Haber*. (20 Mart, 1947).

Afyon mübayaaları sona erdi. *Demokrat Afyon*. (10 Ekim, 1958).

Afyon Talebeye Yardım Cemiyetleri. *Haber*. (24 Temmuz, 1947).

Afyon'un iktisaden kalkınmasından belediyece bir anketin açılması lüzum karşısında duyduklarımızdan birkaçı. *14 Mayıs*.(22 Kasım, 1955).

Afyon Ticaret Lisesi Ziraat Mektebi. *Demokrat Afyon*. (29 Ağustos, 1953).

Afyonkarahisar kaplıcaları. *Haber*. (20 Mart, 1947).

Afyonkarahisar Kaplıcaları. *Haber*. (24 Mart, 1947).

Afyonkarahisar Maden Suyu. *Demokrat Afyon*. (31 Aralık, 1953).

Afyonkarahisar Maden Suyu. *Demokrat Afyon*. (29 Aralık, 1953).

Afyonkarahisar Maden Suyu. *Demokrat Afyon*. (28 Aralık, 1953).

Ağaç bayramı. *Türkelî*.(30 Kasım, 1960).

Akşam Tekniker Okulu. *Sadakat*. (12 Kasım, 1959).

Akşam Tekniker Okulu. *Sebat*. (02 Kasım, 1959).

Amerikalı Fransız Rus gözüyle 1960 Türk ihtilali Walter F. Weiker Dijon Üniversitesinde açık oturum Ruslara göre 27 Mayıs ve sonrası. *Cop*.(16 Haziran, 1967).

Amerikalı Fransız Rus gözüyle 1960 Türk ihtilali Walter F. Weiker Dijon Üniversitesinde açık oturum Ruslara göre 27 Mayıs ve sonrası. *Cop*.(22 Haziran, 1967).

Amerikalı Fransız Rus gözüyle 1960 Türk ihtilali, Walter F. Weiker Dijon Üniversitesinde açık oturum Ruslara göre 27 Mayıs ve sonrası. *Cop*.(04 Kasım, 1967).

Ankara, Afyon arasındaki fiyat farkı. *Sadakat*.(04 Ocak, 1949).

Ankara'da, Afyon İli Yüksek Tahsil Yardım Derneği için teşebbüse geçildi, *Haber*, (19.06.1947)

Ara trenleri muvakkaten kaldırıldı. *Haber*. (20 Ocak, 1947).

Basına açılan savaş. *Sebat*. (25 Ocak, 1960).

Bayram dolayısıyla gazetemiz 3 gün çıkarılmayacak. *Demokrat Afyon*. (21 Mayıs, 1955)

Bazı mahallerde sokak lambaları yanmıyor. *Sebat*. (23 Ekim, 1957).

Belediye başkanı Ankara'ya gidiyor. *Haber*. (14 Ağustos, 1947).

Belediye halka kolaylık göstermiyor. *Sadakat*. (13 Ocak, 1949).

Belediye işlerimiz. *Demokrat Afyon*. (25 Mayıs, 1953).

Belediye kendi talimnamesine bizzat riayet etmiyor. *14 Mayıs*. (26 Ocak, 1954).

Belediye kontrolleri. *Güven*. (08 Temmuz, 1960).

Belediye meclisi dün tarihi bir toplantı yaptı. *Sebat*. (30 Aralık, 1959).

Belediye meclisi elektrik işini tekrar ele aldı. *Haber*. (04 Ağustos, 1947).

Belediye meclisi toplandı. *Sebat*. (29 Temmuz, 1959).

Belediye meclisi toplantısını yaptı. *Haber*. (01 Mayıs, 1947).

Belediye salonu düğünlere de açıldı. *14 Mayıs*. (25 Şubat, 1954).

Belediye sebze ve meyve satışlarında azami kar haddi tayin etti. *Haber*. (31 Temmuz, 1947).

Belediye seçimi münasebetiyle. *Haber*. (17 Nisan, 1947).

Biz de belediye ve tarihçesi. *14 Mayıs*. (28 Kasım, 1955).

Biz de belediye ve tarihçesi. *14 Mayıs*. (28 Kasım, 1955).

Bizde belediye ve tarihçesi. *14 Mayıs*. (29 Kasım, 1955).

Bizim gazeteler. *Güven*. (08 Temmuz, 1960).

Bizim milletvekillerinin durumları. *Sebat*. (30 Mayıs, 1960).

Boş arsalar. *Demokrat Afyon*. (28 Ağustos, 1953).

Bugün yap yarın boz. *Sebat*. (03 Ağustos, 1957).

Bugün Ziraat Okulu açılıyor. *Sebat.* (24 Ekim, 1957).

Bugünkü belediye meclisi toplantısı. *Sebat.* (29 Aralık, 1959).

Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçildi. *Sadakat.*(23 Mayıs, 1950).

CHP il kongresi. *Haber.*(30 Aralık, 1946).

CHP İlçe kongreleri. *Haber.*(23 Aralık, 1946).

CHP ve belediye seçimleri. *Haber.*(13 Mayıs, 1946).

Çiftçiye toprak tevzi süratle devam ediyor. *Demokrat Afyon.*(26 Haziran, 1954).

Çimento fabrikası Eylül içinde açılacak. *Sebat.*(19 Ağustos,1957).

Çimento fabrikası kurulurken. *Demokrat Afyon.*(02 Şubat,1953).

Çimento fabrikası. *Demokrat Afyon.*(27 Nisan,1954).

Çimento fabrikasına enerji. *Demokrat Afyon.*(03 Şubat,1953).

Çimento sanayi umum müdürü Orhan Kobat şehrimizde. *14 Mayıs.*(26 Ağustos, 1954).

Demir Spor. *Sebat.* (12 Kasım, 1957).

Demokrat Afyon bir yaşında. *Demokrat Afyon.* (19 Mayıs, 1953).

Demokrat Afyon Demokrasinin Müdafidir. *Demokrat Afyon.* (06 Şubat, 1956).

Demokrat Parti çoğunlukla iktidarı kazandı. *Sebat.*(28 Ekim, 1957).

Doğumevi hastahaneye taşındı. *Haber.* (07 Temmuz, 1947).

DP dün kapatıldı. *Yeni Asır.*(14 Mayıs, 1960).

DP il idare heyetinin vazife bölümü yapılmış. *Demokrat Afyon.*(31 Mayıs, 1955).

DP İl kongreleri İnci Sinemasında yapılmıştır. *Demokrat Afyon.*(30 Mayıs, 1955).

DP Sandıklı kongresi. *Sadakat.*(13 Aralık, 1948).

Dün DP zaviye bucak kongresi yapıldı. *14 Mayıs.*(21 Şubat, 1955).

Ege Bölgesini Afyon güzergahına bağlayan yol. *Demokrat Afyon*. (27 Nisan, 1956).

Elden ne gelir ağlamaktan başka bu hale. *Murat*. (07 Aralık, 1953).

Elektrik arızaları. *Sebat*. (24 Ekim, 1957).

Elektrik fiyatları ucuzladı. *Sebat*. (17 Ekim, 1957).

Elektrik işleri. *Haber*. (02 Mayıs, 1946).

Elektrik işlerimiz. *Demokrat Afyon*. (18 Ocak, 1956).

Elektrik ücretleri. *Sebat*. (02 Kasım, 1957).

Elektrik. *Demokrat Afyon*. (15 Ekim, 1955).

Emir Dağında da milli inkılap köylümüze izah edildi. *Sebat*. (07 Temmuz, 1960).

Emirdağı'nda DP kongresi. *Sadakat*. (04 Kasım, 1948).

Emirdağı'nda milli inkılap köylü vatandaşlara anlatıldı. *Sadakat*. (07 Temmuz, 1960).

Falih Rıfık Atay, Cumhuriyet Halk Partisi. *Haber*. (12 Aralık, 1946).

Fare ve domuzlarla savaş. *Haber*. (29 Aralık, 1947).

Fiyat artışı. *Sebat*. (07 Aralık, 1959).

Fiyat. *Sadakat*. (20 Ocak, 1949).

Fiyat. *Sadakat*. (20 Ocak, 1949).

Gazetemizin 1947 programı. *Haber*. (30 Aralık, 1946).

Gazetemiz 25 yaşında. *Haber*. (24 Nisan, 1947).

Gazetemiz günlük çıkarken. *Sadakat*. (23 Aralık, 1948).

Gazlıgöl çok kalaba. *Sebat*. (18 Temmuz, 1957)

Gece hayatı. *Sebat*. (07 Kasım, 1957).

Gecekondular yıkılıyor. *Sebat*. (14 Kasım, 1957).

Gürsel'in mühim bir ikazı. *Sadakat*.(16 Haziran, 1960).

Güven günlük siyasi gazete. *Güven*, (08 Temmuz, 1960).

Haber gazetesi. *Haber*. (10 Kasım, 1947).

Halkevi sinemasının hali. *Sadakat*. (17 Mayıs, 1951).

Ham afyon alım fiyatlarına zam. *14 Mayıs*.(29 Mayıs,1959).

Hapishane derdi. *Demokrat Afyon*. (12 Haziran, 1953).

Hasan Saka Hükümetleri. *Sadakat*.(18 Ocak,1949).

Haşhaş ekimi. *Sadakat*.(08 Temmuz, 1960).

Hayırlı olsun. *Sebat*.(28 Ekim, 1957).

İlimiz meyveciliği ve tarım bakanlığından bir temenni. *Haber*.(17 Mart, 1947).

İlimize pancar ziraatinden yılda 3 milyon lira giriyor. *Haber*.(10 Şubat, 1947).

Hayvancılığımız ıslah edilecek. *Haber*.(14 Temmuz, 1947).

Hemşerilerimize müjde. *14 Mayıs*. (09 Ekim, 1956).

Hisaraltı sohbeti- Türkiye'nin en leziz kaymağı Afyon'dadır, *Sebat*, (20 Aralık, 1957).

Hüküm süren işsizlik. *Sadakat*. (25 Ocak, 1949).

Hükümet istifa etti. *Sadakat*.(15 Ocak, 1949).

Hükümetin istifası. *Sadakat*.(16 Ocak, 1949).

İl genel meclisinin toplantısı. *Sadakat*. (07 Ekim, 1948).

İlimiz devlet hastanesi törenle açıldı. *Haber*. (02 Aralık, 1946).

İlimiz meyveciliği ve tarım bakanlığından bir temenni. *Haber*.(17 Mart, 1947).

İlimizde 13 köyde daha Halkodası açılıyor. *Haber*. (18 Şubat, 1946).

İlimizde çıkan av derileri. *Haber*.(13 Mayıs, 1946).

İlimizde de maden araştırmaları yapılmalı. *Haber*.(22 Ağustos, 1946).

İlimizde hayvan hastalıkları ile mücadele yapılacak. *Haber*.(24 Ekim, 1946).

İmar ve mimar. *Sadakat*. (08 Mayıs, 1953).

İnkılap mahkemeleri. *Sadakat*.(06 Ağustos, 1960).

İstanbul'da bulunan hemşerilerimiz. *Haber*. (04 Şubat, 1946).

İstenirse. *Sebat*. (08 Ağustos, 1957).

İşsizlerin ve yeni iş arayanların sayısı büyük bir hızla artıyor. *Sebat*. (22 Temmuz, 1959).

Kabine dün kurulmuş. *Sadakat*.(17 Ocak, 1949).

Karikatür. *Sadakat*. (03 Temmuz, 1949).

Kayadibi mahallesindeki ucuz arsaların satılmasına başlanıyor. *Sebat*. (24 Ekim, 1957).

Kaymak şekeri ve lokumlar. *Demokrat Afyon*.(26 Kasım, 1954).

Kıraathanelerde kahve. çay on kuruş oldu, *Haber*.(18 Eylül, 1947).

Köylerde nifak tohumları saçmak isteyenlere valimizin önemli tamimi. *Sadakat*.(22 Temmuz, 1960).

Kuru vişne istihsali. *Haber*.(10 Şubat, 1947).

Kurucu meclis. *Türkel*.(23 Kasım, 1960).

Küçük şehirlerde gazetecilik. *Sebat*. (18 Ekim, 1957).

Lik maçları şehrimizde heyecanlı geçiyor. *Demokrat Afyon*. (01 Kasım, 1955).

Linyit ocaklarında bir gezi. *Haber*.(29 Aralık, 1947).

Madenlerimiz rağbet görüyor. *Haber*.(29 Temmuz, 1946).

Malt fabrikası Afyon da açılmalıdır. *Haber*.(19 Mayıs, 1947).

Malt fabrikasının Afyon'da kurulması muhtemel. *Haber*.(11 Ağustos, 1947).

MBK yeteri kadar inkılap mahkemesi kuracakmış. *Sadakat*.(20 Ağustos, 1960).

Mezbahane karşısına sanayi çarşısı kurulacak. *Sebat*.(19 Temmuz, 1957).

Mühendisin tetkikini bekleyelim. *Haber*. (07Ağustos, 1947).

Nuri Tuğ ve Nuri Şen idaresindeki tiyatro grubu yarın şehrimizde. *Demokrat Afyon*.
(03 Ocak, 1958).

Okumanın zararları. *Sebat*. (27 Aralık, 1957).

Ordu evi sineması. *Türkeli*. (14 Aralık, 1960).

Orman yangını, *Sebat*.(08 Temmuz, 1960).

Orman yangınlarına karşı alınan tedbirler. *Demokrat Afyon*.(14 Eylül, 1954).

PTT idaresince. *Haber*. (10 Ocak, 1946).

Pancar alımı 18 Ağustos'ta başlıyor. *Demokrat Afyon*.(13 Ağustos, 1954).

Pancar verimi. *Demokrat Afyon*.(18 Eylül, 1954).

Partilerin ocak ve bucak teşkilatı lağvedildi. *Sebat*.(08 Temmuz, 1960).

Sadakat bu günden itibaren günlük çıkmaya başlamıştır. *Sadakat*. (01 Ocak, 1949).

Sadakat gazetesi çıkarken Afyonlulara hitabımız. *Sadakat*. (07 Ekim, 1948).

Sadakat gazetesi günlük oluyor. *Sadakat*. (13 Aralık, 1948).

Sağlık. *Demokrat Afyon*. (24 Nisan, 1958).

Sahibi. *Türkeli*. (09 Kasım, 1960).

Sayın reisicumhurumuz Çimento Fabrikasının temelini atma merasimi için şehrimize teşrif edecektir. *Demokrat Afyon*.(10 Mayıs, 1954).

Sebze fiyatlarında ucuzluk. *Haber*.(29 Nisan, 1946).

Sinema. *Sadakat*. (01 Ocak, 1949).

Sinema. *Sadakat*. (20 Aralık, 1948).

Sinemamız. *Sadakat*. (02 Aralık, 1948).

Sonu düşünöldü mü?. *Sebat*. (11 Ağustos, 1959).

Spor haberleri. *Demokrat Afyon*. (02 Mayıs, 1955).

Spor haberleri. *Demokrat Afyon*. (06 Aralık, 1955).

Sucukçular Cemiyeti Kongresi belediye salonunda yapıldı. *14 Mayıs*. (08 Şubat, 1954).

Sucuklar etiketlenecek. *Haber*. (07 Ağustos, 1947).

Sucuklar kontrol ediliyor, *Haber*. (31 Temmuz, 1947).

Sudan dilekler -Yirmi yıl var sanırım. *Haber*. (07 Temmuz, 1947).

Şeftali bolluğu. *Sebat*. (24 Temmuz, 1957).

Şehir elektriği. *Kale*. (29 Aralık, 1949).

Şehirde kontroller devam ediyor. *Sebat*. (09 Temmuz, 1960).

Şehirde maden suyu ucuza satılacak. *Sebat*. (16 Aralık, 1959).

Şehrimiz 26 Ağustos'ta elektrik cereyanına kavuşuyor. *Sebat*. (10 Ağustos, 1957).

Şehrimiz elektrik meselesi. *Haber*. (11 Ağustos, 1947).

Şehrimiz elektrik tesisatı ve belediye meclisi toplantısı. *Haber*. (03 Şubat, 1947).

Şehrimiz elektrik tesisatı yenilenmesi düşünölürken. *Haber*. (27 Ocak, 1947).

Şehrimiz sinemaları. *14 Mayıs*. (07 Aralık, 1954).

Şehrimiz su işinin haline çalışılıyor. *Haber*. (18 Eylül, 1947).

Şehrimiz sucukhane binası önümüzdeki mevsimde açılacak. *Sadakat*. (16 Şubat, 1960).

Şehrimiz. *Sadakat*. (02 Aralık, 1948).

Şehrimizde bir travers fabrikası kurulacak. *14 Mayıs*. (02 Şubat, 1959).

Şehrimizde bir yağ fabrikası açılıyor. *Demokrat Afyon*.(14 Ağustos, 1958).

Şehrimizde PTT faaliyeti. *Sebat*. (03 Ağustos, 1957).

Şehrimizde yeni bir şirket kuruluyor. *14 Mayıs*.(14 Mart, 1955).

Şehrimizin imarı. *Demokrat Afyon*. (12 Ekim, 1955).

Tabaklık (Debbağlık). *Sebat*.(30 Ekim, 1957).

Talebeye Yardım Cemiyetlerinin birleşmesi. *Haber*. (07 Ağustos, 1947).

Tamir edilmelidir. *Sebat*. (20 Aralık, 1957).

Ticaret Lisesi'nin açılması emri geldi. *Demokrat Afyon*. (29 Eylül, 1953).

Toprak dağıtımı için hazırlıklar. *Haber*.(03 Haziran, 1946).

Toprak Mahsulleri Ofisi afyon alımına başladı. *Haber*.(07 Temmuz, 1947).

Tunçbilek'ten gelen elektrik hattına cereyan verildi. *Sebat*. (26 Ağustos, 1957).

Türkiye ağaçlandırma ve kavakçılık teknik kongresi. *Demokrat Afyon*.(03 Ağustos, 1955).

Üçüncü yıla girerken. *Sebat*. (16 Temmuz, 1959).

Valimiz görevine başladı. *Sadakat*. (16 Haziran, 1960).

Veteriner dairesi faaliyeti ve hayvancılık. *Demokrat Afyon*.(29 Ocak, 1953).

Veteriner hekim komisyonları. *Kudret*.(30 Haziran, 1959).

Veteriner müdürlüğü faaliyetler. *Demokrat Afyon*.(30 Ocak, 1953).

Vilayetimiz umumi meclis toplantısından notlar. *Demokrat Afyon*. (14 Aralık, 1955).

Vilayetimiz umumi meclis toplantısından notlar. *Demokrat Afyon*. (13 Aralık, 1955).

Vilayetimizde Milli Eğitim faaliyeti. *Demokrat Afyon*. (04 Mart, 1954).

Vilayetimizin pancar bölgesi istihsalı 40 bin ton tahmin ediliyor. *Demokrat Afyon*.(15 Kasım, 1955).

Vilayetimizin pancar bölgesi istihsalı 40 bin ton tahmin ediliyor. *Demokrat Afyon*.(12 Kasım, 1955).

Yeni belediyeden isteklerimiz. *14 Mayıs*. (19 Kasım, 1955).

Yıkma ve yapmak. *Sebat*. (04 Ağustos, 1959).

Yukarı mahallelere de bol su veriliyor. *Sebat*. (26 Temmuz, 1957).

Yüksek tahsil gençliğinin himayeye değer teşebbüsleri. *Haber*. (18 Şubat, 1946).

Ziraat Okulu faaliyete geçiyor. *Sebat*. (11 Ağustos, 1959).

Ziraat Okulu öğrenci kaydına başladı. *Sebat*. (17 Ekim, 1957).

Ziraat Okulu yarın açılıyor. *Sebat*. (23 Ekim, 1957).

Ziraat Okulunda eğitim başladı. *Sebat*. (03 Kasım, 1959).

Elektronik kaynak:

<http://www.anadolufes.com.tr>, (25.10.2017).

<http://www.orucogluyag.com.tr/hakk%B1m%C4B1zda.html>,(25.10.2017).

DİZİN**-1-**

14 Mayıs Gazetesi, 58

-A-

Afyonkarahisar Hapishanesi, 61

-B-

Basın, 54, 55

-G-

Gazeteler, 55, 56, 57, 58

-H-

Halkevi, 51, 52

Hasan Saka, 9

Haşhaş(Afyon), 24, 25

Hayri Telekoğlu, 39

-K-

Kadınana Suyu, 35, 36

Kaplıcalar, 45, 46

Kaymak, 28

-R-

Recep Peker, 8, 9

-S-

Sadık Aldoğan, 8, 9

Sağlık, 45

Sanayi, 17

Spor, 59, 60

Sucuk, 27, 28